

814.366

CSZK

.....

RE 1123

(1. mell.)

~~ER 678/a~~

L. könyv 744

M

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

C. R. T. E. K. E. Z. E. S.
A Magyar Verselek, módjáról,
és Fordításokról.

Tíz Petronius. stb. nevezetesebb Verseinek
hasznoló Mértékü, és ugyan annyi Soru
Próba - Fordításával együtt.

XLVII

készítette.

3.

SOMOGYI GEDÉON.

~~1811; 6. 1. 1. 1.~~ 819.

— Quoniam certamine vobis
Supplicium meruisse parum est; maledictaque Culpa
Additis, et non est patientia libera nobis.
Ibitis in penas — — — MET. V.

Lehankart del. et sc. Post.

VESZPRÉMBEN

özv. Számmér Mihályné Betüivel.

1810

018
1848. március 12.

Országos Széchényi Könyvtár

~~92-RE~~

814-366

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
B. Néredkegység
1954. év 7368. sz.

(R 2)

É R T E K E Z É S
A'
VERSELÉSRÖL, ÉS FORDITTÁSOKROL.

TIT. *PETRONIUS ARB.*

NEVEZETESEBB VERSEINEK
MÉRTÉKES FORDITTÁSÁVAL
EGGYÜTT.

kiadta
SOMOGYI GEDEON.

Az Olvasókhoz.

KIK ÁLTAL E' KIS MUNKA VILÁGRA LÉP:
BECSÜLIK A' KÖZ - JÓT, 'S ANYA-NYELVEKET;
MAGYAR FIAK. — BECSÉS NEVEKRŐL
HALGATOK; ÉRDEMEK ÉL, MIG E' VERS!

A' Szerző.

BÉVEZETÉS.

A MAGYAR Verselés módjáról, 's Nyelvbeli uj-
jittásokrol támadt vetélkedések — Literatúránknak
hasznára e' vagy kárára? a' következés fogja meg-
mutatni! — máig-is hevesen folytattatnak. Az Iró,
ki akár eredeti Versezetet készíteni; akár valamelly
Munkát Versekben fordítani szándékozik: minémü
Vers-nemb en írjon? 's millyen Magyarság-
gal éljen? — jóformán meghatározni sem tudja.
Azon buzgó érzéstől lelkesítettén, hogy Nemzeti
Literatúránknak, 's Anyai Nyelvünknek köz-ügyé-
ben meg-szóllamlani; minden Irónak 's Hazafinak
nem csak méltó jusza, hanem kötelefsége-is: re-
ménylem, nem fogják tőlem Tudósaink rossz ne-
ven venni; hogy én, ki a' Versezeteknek nem csak
olvasásában, hanem néha-néha készítetésében-is
gyönyörűségemet találom: a' fenn-forgó vetélkedés-
ről megállapított vélekedésemet e' jelenvaló ÉRTE-
KEZÉSBEN, Hazám előtt felfedezni bátorkodom.

Szükségesnek láttam pedig, hogy az ennek kö-
vetkezésében itt bémutatott Pr ó b a - f o r d i t t á s n á l
fogva: átaljában a' Fordittásnak belső tulajdonsá-
gait, és különösen e' jelenvalónak minéműségeit-is
egygy-két szóval megemlítvén; végre az egész Érte-

kezést a' Magyar Nyelvről teendő némely Észrevételeimmal fejezzem-bé. Senkire azomban vélekedésemet erővel kötni nem akarom; hanem annak megítélését, 's a' fenn-forgó vetélkedésnek végső elintézését-is tudós Literátorainkra hagyván, részéről megelégszem azzal: hogy a' miket a' Nemzeti Verselés, és Nyelv' ügyében rég'olta szivemben érzek, most ezen Értekezésben egyyüvé foglalva, közönségessé tehettem. — Azt ugyan egyy részről nem kevésé sajnálom, hogy midőn Gróf TELEKI LÁSZLÓNAK a' Magyar Versszerzés' mesterségéről szóló Gondolatait e' folyó 1819-dik Esztendei Tud. Gyűjt. I. Kötetében olvashattam: akkor már a' Nyomtatás alá is tisztán elkészített Kéz-íráson többé nem változtathattam. Más részről mindazáltal annyival inkább örülök: hogy ama' tudós Méltóságnak Gondolataihoz; 's annál fogva, reménységem szerént több tudós Hazafiaknak meg-eggyező értelméhez is — csekély vélekedésemmel sokakban közelittem.

A' mi pedig FORDITTÁSOMAT illeti; mint-hogy annak célja, 's belső tulajdonságai alább a' most irtt Értekezés' folytatában előadatnak: elég legyen itt, annak külső elintézéséről röviden e' következőket megjegyezni:

1. PETRONIUS' Satyriconjának többféle Kiadásai közül én csak kettőt láthatván; ugymint,

a' SAMBUCUS' régibb kiadását, és a' Prof. ANTONIUS' Jegyzéseivel BURMANN fzerént 1781-ben ki-adottat: a' Fordittást is csak ezekhez, 's a' mint egymástól eltávoznak, hol egyikhez, hol másikhöz alkalmaztattam; a' melyikben t. i. helyesebb értelmet találhattam.

2. Nem az egész Satyricont (melly különben-is nagy részént folyó-befzédből áll); hanem csak az abban találtató nevezetesebb Verseket fordítottam pedig-le: ugmint a' ki nem Prósának hanem Verseknak; még pedig hasonló Versekre leendő fordittásával kívántam ez uttal próbát tenni.

3. Fő tárgya volt ugyan fordittásomnak a' Polgári Háboru, mellynek folyóbeszéddel irtt bevezetését is elébe tettem; de e' mellett több apróbb darabjait, 's Vers-töredékeit is által fordítottam: mellyek magokban 's minden öszvefüggés nélkül is érthetők; egyfzersmind benne valamely hafznos igazság, szép leírás, vagy a' tiztább füleket sem sértő enyelgés foglaltatik. Noha pedig:

4. A' Trója' megvétele nagy részint az Aeneis' II-dik Könyvéből költsönözött képeknek erőltetett nagyittásából áll; 's hihetőképben csak az idegen tollakkal kevélykedő Vers-faragók' kigúnyolására irattatott: de eggy részről magának a' tárgynak nevezetes; más részről a' Szép-mesterségek, 's Tudományok' elhagyásáról, Folyó-befzéd-

VI

ben elébe tett panasznak érzékeny volta — arra birtak: hogy Fordításomban ezeknek is helyet adtam.

5. Petronius' Életének rövid leírása után, mindjárt a' Polgári háborut, mint legjelesebb Költeményt tévén; a' több külömbféle tárgyú Versezeteket, eredeti rendjekre való minden tekintet nélkül, a' mint jobbnak láttam, egymás után a' szerént helyheztettem; 's folyó számokkal jegyezve, mindeniknek rövid foglalattyát is elébe kitettem.

6. Hogy az Olvasó a' fordítást az eredetivel annál könnyebben öszve vethesse; 's hogy annak külömböző olvasása (*varians lectio*) közül, én melyiken állapodtam-meg? láthassa: — mellé tettem a' Deák Originált is. Végre

7. A' Polgári háboru' leírását követő Jegyzés, annak Költői szerkeztetését adja elő: de ezen kívül a' Verseken előforduló tulajdon nevek, helyek, 's nehezebb kitételek' világosítására szolgáló RÖVID MAGYARÁZATOK is — az azokkal élni kívánók' kedvéért Betü-rendben, a' könyvnek végén feltaláltatnak: hol a' Romai Számok a' Versejeknek; az Arabsok pedig magoknak a' Versejeknek, hasonló számjaira mutatnak.

Többire, ha Munkátskám a' tudós és jó ízlésű Hazafiak közül kedvellőket találhat, meglesz fáradságom' jutalma; melly ujabb próba-tételre is ösz-

tönül; de az Oltsárlók ellen is paizsul fog szolgálni. Kiknek az általam 1813-dik Esztendőben kiadott MONDOLATRA koholt Feleletjekben, 's némely Recenziókban foglalt — nem annyira helyes ellenvetésekre; mint leginkább alacsony személy-sértésekre különösen felelni érdemesnek nem tartván; de azokat egészen szó nélkül hagyni sem kívánván: engedjék meg Olvasóim, hogy rész szerént saját mentségemre; rész szerént a' Mondolat tal küszködők' megczáfolására — itt foglalhafson (mint-egy t oldalek képpen) helyet, ezen igazságos

V Á L A S Z

A' MONDOLATRA — FELELŐKHEZ,
ÉS RECENSENSEKHEZ.

— — — Quoniam — certamine vobis
Supplicium meruisset parum est; maledictaque culpa
Additis, et non est patientia libera nobis:
Ibimus in poenas — — — MET. V.

I. §. MINDJÁRT 1814-dik Esztendő' elején, a' Lipsiai Tud. Ujságban közlött RECENSIO, kinek a' tollából folyt légyen? mivel kitéve nincs, egész bizonyossággal én sem állítottam ugyan: mindazáltal ha már maga a' büszke tónus sejtene nem hagyná is, alkalmasint hozzá vehetnék azon Levélből; melly akkor tájban kezembe került, és — csak nem szórol szóra azon gondolatokat foglalja magában Magyarul, mellyeket a' mondott Recensio Németül. Furcsa, midőn két ember, kiket egymástól 100. mértföldnyi köz választ, azon egy időben, két

külömböző nyelven, olly egyforma *Stylus* sal ir. Akár-
mint legyen a' dolog, tovább nem feszegetem: én a' *Re-*
*censens*nek szóllok — az akár Német legyen, akár
Tót.

Ebben a' *Recensióban*, vagy inkább csak *Pasqui-*
lusban, a' *Mondolat* is csupa *Pasquilus*sá van lelatso-
nyitva; de a' ki a' maga által teremtetett szókat
(hogy a' bátor *Prometheus*' önnön kifejezésével éljek)
a' *Nyelv*' kárára koholt szókkal elegyest,
egy durva *Centóba* bé-fonva-szöve láttya: nem
csuda, ha arról, teremtői méltóságának csorbulása mi-
att kedvezőbben nem itél. Sőt nem csuda, ha kárhoztattya
azt az ollyan idegen is, ki a' helyett, hogy a' *Mon-*
dolat' nyomos *Recensiójához* látna, a' *Tövisek*' *Írójána-*
nak magasztalásába úgy bele-keveredik: hogy tárgyát oda
hagyván, szinte a' „*Tu contra audentior ito*” - ig, csak a'
kiszorus *Költőnek*, 's *Nyelv*-alkotónak tömjénez. Szép a'
kiról más így ir; de az e' féle *Ditsbeszéd* (lásd az er-
re tett *Jegyzést*: *NÉMETHI NAGY JÁNOS*' *Ért e-*
kezésében: *CSOKONAI V. MIHÁLY*' *Életéről*, 's
Munkájinak megítéltetésekről. Béts. 1818. a' 31.
lapon) csak ugyan szükségtelen annak, ki magáról egy-
sorban is többet mondott, 's ezt tudni helle vala a' *Recen-*
*sens*nek: „*Ha m v a m a t a' m a r a d é k á l d a n i f o g j a ,*
t u d o m .” *TÖV.* és *Vir.* Hogy a' sok magasztaláshoz én
is valamit ragaszthassak: ezen bizonyos áldáshoz részem-
ről sok jó szerencsét kívánok —

— — rides, ait, et nimis uncis

Naribus indulges: an erit, qui velle recuset

Os populi meruisse? —

PERS. I.

De térjünk vissza az ugy mondott Recensióra. Az
elein mindjárt azon kegyelmét adja tudtomra a' *Recensens*,
hogy nevemet most az egyszer kedvezésből halgattya-el. —
Grátzia!! — de, hát az „*eines Reformirten Predigers*
Sohn”-t miért nem halgathatta el? mi köze annak is szint-
ugy a' *Mondolathoz*?

Vos humiles, inquis, vulgi pars ultima nostri —

Ast ego — *Cecropides!* — — —

JUV. VIII.

Továbbá, azzal a' gyanúval igyekezik engem a' világ
előtt befeketitni: mintha a' *Széphalmi Tudósnak* ma-
gam küldöttem volna meg a' *Mondolatot*?!?

— — — Audis,

Juppiter! haec; nec labra moves, cum mittere vocem

Debueras — vel marmoreus, vel aeneus?

JUV. XIII.

Hogy ama' Tudósnak én, Levelező Társai (vagy Cliensei) közé soha nem számláltattam, azt tudja Ő; hogy pedig ellenem csak egy sor irásomat, mellyet valaha ő hozzá intéztem volna, elő nem mutathattya, azt tudom ÉN: ugyan azért a' Világ' itéletére bizom, ha költött vádnál fogva, valakinek becsületében gázolódni — nem szemtelenség, nem Recensenshez, z illetlen alacsony-ság-e'?

Omne animi vitium tanto conspectius in se

Crimen habet, quanto maior, qui peccat, habetur.

JUV. VIII.

A' Mondolat előtt álló Réz-lapon szamaragló Músa is kit példázzon? a' Recensens egész bizonyossággal akarja tudni; midőn azt egyenesen egy meghatározott személyre erőlködik alkalmaztatni: ő lássa — mit gondolok én véle!

— — — Prima est haec ultio, quod se

Judice, nemo nocens absolvitur. —

JUV. XIII.

Nékem leg alább sem gondolatom, sem célom soha nem völt; de a' Mondolat' tendentiájából sem lehet azt kihozni: hogy az a' kép különösen egy bizonyos Személyt, vagy Literátort jelentene; — a' ki érzi, hogy reá nem illik, ne piruljon, 's ne vegye azt magára!

Suspicione si quis errabit sua;

Et rapiet ad se, quod erit commune omnium:

Stulte nudabit animi conscientiam.

PHÆDR. III. PROL.

Közönségesen azt hiszik ugyan, 's a' világgal is azt akarják elhíttetni az Ellen-felek: hogy a' Kép egyenesen a' fent-emlitett Széphalmi Tudóst veszi célba; 's ezen hitből erőlködnek a' személysértés' mocskos vét két reám kenni. De hibás lévén a' feltétel, látni való, hogy hibás a' következtetés is: mert p. o. egy Tanítónak a' részegség' büne ellen való közönséges kikelését — személysértésnek veheti e' Pál azért, hogy ő is ifzákos?

Ense velut stricto, quoties Lucilius ardens
 Infremuit: rubet auditor, cul frigida mens est
 Criminibus; tacita sudant præcordia culpa —
 Inde irac — — —

JUV. I.

Ha mindazáltal ezen képet, a' szoros illendőséggel csak ugyan nem mindenben lehetne is megegyeztetni; de sem csudálni, sem annyival inkább kárhoztatni nem lehet: hogy Nyelvünk' rontását gátoló buzgóságom, annyira elragadott! különben is

— — — immedicabile vulnus

Ense recidendum: ne pars sincera trahatur!

MET. I.

2. §. De, hogy czéлом ellen ezen Válasz hosszura ne terjedjen, több olyan' Irókat, kik a' közelebb elfolyt öt esztendőök alatt; mint p. o. PR. SIPOS, DR. BEREGSZÁSZI, 's a' t. Munkáikban a' Mondolatrol mellékesen emlékeztek, rövidségnek okáért elhalgatván: nemely fél-szeg allusiókat pedig, mint p. o. a' holtak' országában a' Nádházi ujjmódi lovagoltatása (Lásd: Erd. Muz. IX. Füz. 82. l.) ismét az Öné, vagyis a' Magyar Nyelvelbi Sexualitás' potom Védelme (Lásd: Tud. Gyűjt. 1818. IV. Köt. 132. l.) 's a' t. megvetéssel elmellőzven: ez uttal csak az ugy nevezett Feleletre, és mind ennek; mind magának a' Mondolatlak Recensiójára kívánok tenni némely szükséges Jegyzéseket. —

Megjelent tudnillik 1815-dik Esztendőben a' Neologusok' közös hámorjában készült — FELELET a' Mondolatra. Mindjárt elől egynehány, 's nevezetesen a' Zaphir Gergely és Czenczi nevek alatt költt; de méltán a' legszerencsétlenebb igyekezetek közé tartozó Levelekben, a' legvastagabb Archaismus, vagy avult írásmód' szennyét erőlködnek reám mázolni az Ellen-felek. Igaz e' állítások, nem e' arrol nem engemet; de nem is őket: hanem a' részre nem hajló Tudósokat illeti az Itélet! A' busongó Amor — VANDZÁNAK hasonló nevű Munkáját (mellyből a' Mondolatlak is nem kis része vétetett); az X. Y. nevű Levél — a' Debreczeni Grammatika' Szerzőit; a' Magyar köz-mondások' erőszakos öszvehordása — Prof. DUGONITSOT; a' különböző Mértéken, Cadentiákon, 's egyes Magán-hangzókon irtt Versek pedig — több rendbeli Hazai Versírókat példászván, 's gonyolván-ki: mint p. o. a' Poétai Episz-

zolásban úgy nevezett HÖGYÉSZIT; ismét GYÖNGYÖSIT, VARJAST 's a' t. látni való: hogy mind ezek éreám, ki sem amazoknak Folyó; sem emezeknek Kötött Irásmódjoknak esküdt baráttya, 's követője nem vagyok, — semmiképpen nem alkalmaztathatók.

Ataljában pedig, hogy az egész Munka Feleletnek is a' Mondolatra miképpen tartathasson? holott abban a' kérdésbe vett Szóknak jó vagy rossz-volta felől emlékezet sem tétetik: látsák a' v ájt fülü Puristák, és a' mindjárt bővebben említett Recensió: melly arról a' 106. lapon olly hizelkedve itél „hogy abban a' kétszerü Pasquillra ötszeresen is megvólna felelve” — én legalább (talám mivel Beavatott nem vagyok) telyefséggel által nem láthatom. Mert még azért, hogy valaki magahittségből hoppot kiált: nem következik, hogy az árakotis által ugrotta volna; ingyen sem!

Nam et luctata canis nodum abripit: attamen illi

Cum fugit, a collo trahitur pars longa catenae.

PERS. V.

Látom ugyan, hogy annak majd minden levelét a' dologra éppen nem tartozó, 's leginkább személyes mocskolódások undokittyák. De — illik e', azt kérdem, minderrök nélkül, p. o. a' 13. lapon, ama' koszorus Poétánknak hajcsombókjába csimpajhózni? vagy a' 33. lapon, a' Debreczeni Grammatika tudós Szerzőit az „Epistolae obscurorum Virorum” olvasgatásával kifesebbíteni? Mi szükség továbbá ugyan ott Sz. DÁVID' mondását pajhosan a' pipa-füstre alkalmaztatni? a' Tiszteletesek Leány-afszonykáinak dupéját, viganóját a' 7. lapon, csufságból emlegetni? hogy tartozik Mondolatra való Feleletbe a' 42. lapon: „ha Tiszteletes tudós barátim példánkat követik, — ha az Isten azt engedi érni, hogy juhait hat beszéddel, vagy írással térengethesék”? 's a' t. Miért állittatik nevezetesen a' 90. lapon mint-egy szégyenkőre amaz esmeretes Énekünk: „Krisztus Urunknak adott Születésén” 's a' t.

Fingimus haec, altum Satira sumente cothurnum,

Scilicet! et finem egressi legemque priorum,

Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu;

Montibus ignotum Rutulis, coeloque Latino?

Nos utinam vani!

JUV. VI.

Sőt — úgy látszik, hogy az egész Feleletben főképpen a Református Irók, Iró társaságok, Predikátorok, 's Vallásos könyvek nem-is vaktában; hanem éppen kikeresett czélszavakkal tétetnek a' legyezett Neologismusnak ellenébe: a' mi, bár egy részről nem utolsó dicséret is Valásunkra és sorsosira nézve: más részről mindzáltal a' Felelőkre nézve csak annyiban is eltörölhetetlen gyalázat: hogy a' mai aesthetikus Századoknak csuffjára, ezen kikeresett szembe-állítással törekednek a' más Felekezeten lévő Hazai Literátorokat reá birni, hogy izetlen ujjíttásaiknak pártyát fogják. Vélekedésem szerint sem a' Péczelei nevetlen Levelezőnek, mint különösen — tudtomra Reformátusnak: sem a' több Profanus Cooperánsoknak, akár kik, 's kicsoda Vallásuak legyenek is: a' fent-írt méltatlan vagdalódzások, 's Vallást érdeklő gúnyolódások — soha becsületekre nem válhatnak; kiket, különösen a' Debreczeni Grammatikának hasonló oldalról való sértegetésétől, legalább a' buzgó NUNKOVICS' felejthetetlen emlékezete, elrettenthetett volna.

Ahármelly szépséget, 's elmésséget találjanak végre a' Felelők, és azoknak hív Recensense a' „bo-
„lond: ostoba: pedant: gazság: korbácsolni kellene; bá-
„mul mint a' borju az ujj kapunál: tanulj tinó, ökor lejj
„belőled: ugnak mint az eb a' garádián: felvan vágva a'
„dögrovásra: megittatvák vele a' czoki poharat” 's több e' féle goromba kifejezésekben: én részemről azt tartom, hogy azok, minden képzelt elmésségek mellett — inkább egy faragatlan betyár, vagy garázda Verbungos' szájába: mint egyg eszén járó Literátor' könyvébe illenének!

Ut nemo in se se tentat descendere, nemo:

Sed præcedenti spectatur mantica tergo!

PERS. IV.

3. §. A' FELELET előtt álló ELŐSZÓ — „tecum est mihi sermo Rubelli Plaute!” — KÖLCSEYNEK idélen szüleménnyé: a' Mondolat helyett egyenesen magam ellen fordul: 's a' Mondolatban sejtett czélszavakat kárhoytatván, maga a' személy sértés' vétkébe nyakig merül: de —

Turpe est doctori, dum culpa redarguit ipsum.

CATO.

Hogy tudatlansággal, 's a' külső Nemzetek' Literáturájával való esmeretlenséggel vádol; arra

csak azt felelem, a' mit Gróf DESSEWFY felelt N. N. Urnak — az Orthographiájáról való észrevételeiben: „Szokráttal valcmivel szemérmesebb vala K--y „Urnd, ő csak azt tudta, hogy igen keveset, vagy semmit „sem tud.”

„Il y a un peu de contraste

„Entre le savoir, et le faste.”

(Lásd az 1818-dik Eszt.

Tud. Gyűjt. V. Köt. a' 131. lapon) Arra pedig, a' mit az Előszó' XI-dik Lapján vakmerően reám fog: „Hogy „(u g y m o n d) a' Publicum annál varatlanabbul legyen meg- „lepve, nem monda el, mit fog kiadni” — megfelel helyettem a' Miondolat' 47 — 50. Lapjain álló Hírejteles; melly éppen a' Veszpremben szellyel hordozott árkus papirosra vala írva először: — a' mit KÖLCSEY Ur, ha a' 14, 's 15-dik Lapokat meg-olvasta, utasítás nélkül is tudhatott volna.

Hogy továbbá mocskos Ideáit egy rólam koholt Biographiába foglalni, 's annál fogva nemtelen Characterét a' világ előtt kizégérezni nem szégyenlette: mit tehetek én róla? tudom, hogy egy nemes ézesű Olvasó sem fogja azt javalni, — 's elég az reám nézve! Megczáfolni sem tartom szükségesnek azt, ki a' XIII. Lapon annyira őrizkedik Historicusi hivatalának megsértésétől?!? — Külömben-is egy Megholt, ki felett már 1814-dik Esztendőben halotti Predikátió tartatott: a' maga Biographusát, eltemetése' után őt ejztendővel, hogy is czáfolhatná-meg? „De, minek erre sok beszéd?” En azon itélettel, melly Német hi NAGY JÁNOSNAK fellyebb említett Értekezésében, a' 21, 22. Lapokon Biographiámról tétetik: tökéletesen megelégszem, 's — halgatok.

Men' mutire nefas; nec clam, nec cum scrobe? Nusquam!

Heic tamen infodiam — —

PERS. I.

Nem — azt a' szemtelenségét fogadatlan Biographusomnak csak ugyan el nem halgathatom: hogy Protestáns Feleinknek bár némelyekben együgyű; de azért nem megvetendő szertartásaikra is, minden tartózkodás nélkül árajtja ellenem gerjedt aesthetikus boszuját: midőn a' Református Predikátorokból a' VII. Lapon csufot üzni; 's a' „Jzép világ' tón-jával való esmeretlenségemet a' XIII, XIV. Lapokon, abból következtetni nem átalja, hogy — Collégiumi nevelést kaptam;

— — — tu gallinae filius albae!

Nos viles pulli, nati infelicibus ovis — — —

JUV. XIII.

Illik e' ez olyan Iró szájába, ki maga is azon felekezethez tartozván, szintugy Collégiumi nevelést kapott, s a' Debreczeni Deákok Cántusába szintugy része lehetett? Megbocsát talám KOLCSEY Úr, hogy én ötöt: ki a' szép Világ' tón-ját tölem külömben-is megtagadta; nem tudom egyébhez jobban hasonlitni — az önnön fészket bemocskoló madárnál!

Illy alacsony szándékból láttatik emlegetni Biographusom azt is, hogy az Atyám Predikátor volt. Igen is! — az Ové, a' mennyire én tudom (mivel róla nehem is volna bővebb Beytragokra szükségem) gyalog KÁPLAR: —

Agnosco Procerem! — — —

— — — Vivas, et originis huius

Gaudia longa feras! — — —

JUV. VIII.

Én valaminthegy részről senkinek fényes, vagy alacsony származásátul személyes becsét soha mérni nem szoktam;

Nam genus, et proavos, et quae non fecimus ipsi,

Vix ea nostris voco: — — —

MET. XIII.

ugy más részről, egy hivatalának megfelelt Predikátor-tól való származással mindenkor megelégszem; — a-vagy csak azon tekintetből is: hogy a' Predikátorok, köz tudomány szerént, a' Hazai Literátorok közt elei-zől fogva nem utolsó helyet érdemlettek. Utoljára

Gúnyolódva reményli Biographusom a' XVI. Lapon: „hogy ha a' Mondolat maior izben kinyomtattatik, VAND. „ZÁTOL rajzolja, és PRIXNERTOL metzve — Ké-„pem is megfog jelenni.” Ez a' szép reménység valaha bé-telyesedhetik e' ? nem tudom! Én pedig, ki ugyis tudtomra KOLCSEY Urat soha nem láttam, ön-magát emlékeztetem: hogy tulajdon képe' lerajzoltatását, Literátori kinézésből is — sokára ne halassza;

— — — festinat enim decurrere velox

Flosculus angustae, miseraeque brevissima vitae

Portio &c — — —

JUV. IX.

Díszesíteni fogja az, az illyes *Biographiák* nak; tudós *Recensióknak*, és a' mint értettem, most munkában lévő *Egyetemi Grammatikának* — major izbeli kiadásait! „az Olvasó örömet nézi, ha az, ki, nek könyvét tartja, legalább Képben előtte áll; 's ez áll, tal magát annak mintegy társaságába teheti.” — Ohajtanám azomban, hogy a' kép nem féloldalt; hanem szemközt fordítva, vagy-is egész arczal ábrázoltatnék-le:

O! qualis facies, et quali digna tabella!!

JUV. X.

4. §. VÉGRE 1817-dik Esztendőben kiadatott: a' *Monolatnak*, 's rá való *Feleletnek MEGITÉLTETÉSE*. (Lásd *Tud. Gyűjt. VI. Köt. Lap. 97 — 107.*) *Akarki* legyen ez a' *Z. RECENSENS* (mert *Zoilus* e', mi e'?) — maga tudja!) valamint a' dologhoz keveset tartozik; úgy végire járni én se felette igyekezem. Azt mindazáltal benne legelsőben is helybe nem hagyhatom; hogy midőn ő azon akad-fel „világosan, és nem lopva kell (ugy, mond) megmondani az igazat — orozva döfni nem „virtus” 's a' t. a' 108. lapon: micsoda orozással merészelt ő mégis engemet, a' maga által adott törvény' ellenére; a' *Z. látvája* alá rejtve, és így színtugy orozva bántani? „Mit mutat ez egyebet — hogy tulajdon szavaival éljek — „neveletlenségnél, erkölcstelenségnél, és pa, rajztságánál.”? —

Quid refert, dictis ignoscat Mucius, an non?

JUV. I.

Egyéb eránt *Literátori tudatlanságomat* onnan akarja megmutatni a' *Recensens*: „hogy nem értem, „mit kéne helybe-hagyni, mit nem?” — „A' rendnél, „kül őjzve kapart szók (ugy mond) *Literátori tudatlanságra* mutatnak: mivel a' régi, formált, őszvetett, for, „ditott, analogum, 's a' helyes ujj és koholt szók közt sem, „mi külömbseget nem tesz.” (a' 100. lapon) *Abban* ugyan igazsága van a' *Recensensnek*, hogy külömbseget nem tettem: de bezzeg! lehet e' kézzel foghatóbb tudatlanság a' *Világ*on, mint mikor egy *Recensens* az általa vizsgálat alá vett könyvnek csak a' *Czélját* sem tudja kitalálni!

E' miatt történt botlásait 's hibás állításait itt sorban megemlíteni annyival szükségesebbnek tartom; hogy az *Olvasó* ne csak hidje, hanem tapasztalja is azon állításnak igaz és fontos voltát, a' mit a' *Recensens* maga tesz a' 105. lapon: „az okos kritizáláshoz (ugy mond)

„nagy olvasottság, komoly Itélet, és kiterjedt Tudomány
„kivántatik.”

— — — te consule, dic tibi, quis sis.

Noscenda est mensura sui.

— e Cælo descendit γυῶσι σεαυτὸν!

Figendum, et memori tractandum pectore —

JUV. XI.

5. §. AZT állította ugyan is a' Recensens:

1. Hogy ellene mondok sok oly szónak, mellyekkel az Ország' nagyobb része él; csak hogy itt körülünk nem esmeretesek. A' felhozott szók közül csak egyet jegyez meg: Szökni, 's ő ezt teszi Zárjelben utánna (p. o. a' Szarvas); mintha biz' ugy körülünk is esmeretes nem volna? de olvassa hát meg jobban a' Mondolatot, nevezetesen a' 11, 12. 's a' t. l. És így — 1-ső botlás!

2. Hogy a' formált szók' ellen erőszakosan kiáltok; például szolgáljon a' Hitlen. Tűzbe jön a' Recensens — heveskedve bizonyít még az öreg Zsoltárbólis: de cui bono? hiszem a' Mondolat' szótárjában nem is találhatik a' Hitlen szó; mit vagdalkozik hát az üres levegővel? És így — 2-dik botlás!

3. Hogy az öszvetett szónak ellene mondok; mint: álláspont, évkönyv, 's a' t: holott nem az öszvetétel, hanem a' fordítás miatt (Standpunct, Jahrbuch) valóán azok ott felhozva; és így — 3-dik botlás!

4. Hogy a' fordított szókat nevettségre teszem-ki; holott magam is fordítottok, még pedig öszvetéve is. Ez azt bizonyította, hogy tehát az öszvetételnek ellene nem mondok: tehát itt maga a' Recensens czáfolja-meg a' fellyebbi állítását; és így — 4-dik botlás! Ismét, ha magam is fordítottok, nem lehetek hát minden, talám csak némely fordított szók' ellen; és így — 5-dik botlás! A' felhozott Égész (Astronomus) p. o. jó szó úgy e' mert csak ilyen, mint Okrész: így a' Psychologist Lelkészek, a' Martyr Türemészek helyesen fordíthatni, úgy e' — De „ha így folytatódik a' dolog (azt mondja VIRÁG, Poétikájának 21. Lapján) „elbujhatnak a' Rómaiak; ők nem tudtak Deákul ki-„tenni minden Görög szót!”

Azon epelődik továbbá a' Recensens: „miért veszem „csak éppen magát a' derék KAZINCZYT csufolásom tárgyául?” — de ezen állítást maga a' Mondolat eléggé megczáfolja, és így — 6-dik botlás! Ismét, hogy miért

nem kelek-ki a' Tisztbeli Irásmód szavai ellen is, p. o. Ugyéjsz; e' pedig ott van a' Szótárban a' 98. lapon, és így — 7-dik botlás! A' minthogy:

5. A' hasonlatosságra formált szók alatt említeti is: „p. o. (ugymond) Ugyéjsz“ talám, mivel elebb nem ötlött a' jzemébe: de — „oportet esse memorem“ és így — 8-dik botlás! A' 91. Zsolt. mentegettetted véden t szót pedig ám tartsa magának a' Recensens; melly után azt veti: „az olvasatlanok nem Literátorok“ Nem bizony! de hát a' kik a' 91. Zsoltárt olvasták, Literátorok e' mind? és így — 9-dik botlás!

6. Az Óságból életre hozott szók közé teszi p. o. ezt: Lábt y ü's a' t. de kérdés: az e'?' s ha az is, jó e'?' Jó e' a' felhozott há bálko dnék, iv ászkodik azért: hogy 1613-ban éltek véle? vagy tör s ö k-szók e' ezek azért, hogy a' Recensens azt állittya? — Fel kell tennem az olvasott Literátorról, hogy RÁKÓCZY FERENCZNEK 1701-ben KAPY GÁBORHOZ irtt Levelét is olvasta, mellyben azt kéri: „hogy Sáros Vármegye' szék építésén maga „jelen nem lehetvén: helyette a' Széket — pro sui dext, teritate — megépíteni ne nehezteljen.“ De, éljünk e' azért véle? 's nem jobb e' a' Restauratio' kifejezésére, az ujjabb Tiszt ujjittás-szó? és így — 10-dik, még pedig præg nans botlás! Utoljára

7. Az Ujj szók közül mellyek legyenek koholtak, mellyek pedig helyesek? sem én, sem a' Recensens meg nem határozhattuk; több tudós Literátorok' megegyező ítéletétől függnek azok. „Eggy eredeti szabad Nyelubn mint „a' miénk, Aüto-vagy Ochlocratia, vagy akár melly Synedri, „um nem szolgálhat csalhatatlan Cánonul; annál inkább nem „usurpálhat két vagy három vaspálczáju Daemagog oracumi Aütos-ephaságot“ 's a' t' így szól HELMECZI is a' BERSENYI Versei elébe függesztett Értekezésben, a' XLVI. lapon. Helytelenül vádol hát a' Recensens azért tudatlansággal, hogy az ujj szóknak jó vagy rossz voltát Aütos-ephával el nem határozta; és így — 11-dik botlás.

6. S. NYILVÁN, tudós nak akart a' Recensens maga tartatni; midőn az én tudatlan példámát kerülvén, így kezdi az Ujj szók eránt való ítéletét fejtegetni: „Minden szónak volt kezdete, 's minden szót az idő érlelt „meg; talán (ugymond) a' Rény szó is csak nekünk ujj, az „unokák nem fogják azt nem réginek nevezni 's a' t.“ a' 105. lapon. Azomban kár volt nem tudni a' Recensensnek, hogy maga ezen szónak alkotója, a' SZIGWÁRT Klastromi történeteinek Recensiójában, az ujj szók csiná-

lásáról, még 1788-dik Esztendőben azt tette 2-dik Törvénynek: Hogy az ujjonán talált szó bizonyos gyökértől jöjjön. „Igen bölcsen (igy ír a Szép Literatúra Recensense, az 1818-dik Esztendei Tud. Gyűjt. IV. Köt. a' 103. lapon) „Igen bölcsen, 's ugyan azért „az olyan ujj szónak, mellyeken a' származtatás ki nem „tetszik, hanem gyökér gyanánt teremtettek, előre lehet „jövendölni, hogy bátor nagy hézagot pótolnának-is ki, „kevés idő múlva, mint valamelly levegői tűnemenyek, ki- „vesznek. Illyen a' Rény szó Virtus helyett“ — és kevéssel tovább: „Botlás (ugymond) hogy ezen jeles tárgy- „nak kifejezésére nem az Erény szó vétetett divatba“ 's a' t. és így botlás; még pedig az én Recensensemre nézve már — a' 12-dik botlás!

Scilicet ingenium, et rerum prudentia velox

Ante pilos venit — dicenda tacendaque calles, —

Et potis es nigrum vitio praefigere theta!

PERS. IV.

Ezen botlásai a' Recensensnek eléggé mutatták: hogy a' mint fellyebb is megjegyeztem, a' Mondolatnak célját kitalálni nem tudta. Tapogat ugyan valamit a' 104. lapon, a' hol így szól: „Azt akarta kifejeteni (t. i. én) „hogy egy embernek nints arra jussa sem hatalma, hogy „egy Nemzetnek ujj szókat gondoljon“; de melly hibás kifejtése ez is a' Recensens' homályos Ideáinak? 's ki fosztja meg ötlet vagy akárkit is azon jussától, hogy ujj szókat ne gondolhasson? Én ugy tartom: senki se! ujj szókat gondolni más; más meg' a' gondoltakat erővel valakire kötni. Ebből is, de a' Recensió' egész foglalattýbul is kitetszik: hogy maga a' Recensens nem tud a' setétségből ki vergődni; azért fogja reám a' fenn-irtt 7. pontok alatt: hogy a' Mondolatban foglalt mindennemű szónak ellene-mondok, ellene-kiáltok, 's azokat kárhoztatom, — holott én azt soha, és sohol sem mondtam; és hogy a' jó vagy rossz, ó vagy ujj szók között, semmi választást vagy különbséget nem telek, — holott tenni éppen nem akartam; 's ez a' Mondolatnak célja sem volt!

Quod modo proposui, non est sententia — Verum est:

Credite me vobis folium recitare Sibyllae!

JUV. VIII.

Nem; akármit hidjen arrol a' Biographia' írója a' XIV. lapon; 's akármit; öröködjön azt, egyfelöl Pasqui-

lusnak; másfelől humanissimusi tonus, és ingeniositásból eredt botlásoknak kiáltani:

Hoc illis narro, qui me non intelligunt!

PHÆDR. III. 11.

7. §. *ABBAN* mindazáltal dicséretet érdemel a' *Recensens*, hogy azon éktelen részre-hajlása mellett is; mellyel a' *Neologusok*, és különösen azon *Hazafi* erant viseltetik, kiről a' 99. lapon, egész elragadtatásai azt mondja: „Feltámad ő, mint egy *Vezérsillag*, melynek sugára a' megrögzött setétségből fejt ki a' *Nyelv* pompáját“ 's a' t. a' *Mondolat*ról mégis a' 100. lapon megismeri, hogy „E' könyv (*ugymond*) jó czélból van írva“ — ismét tovább: hogy „a' mi (a' *Kéz-lapon* kívül) az ezután következő *Vezérszót*, *Ajánló* *Levelet*, a' *Mon-dolat* *Czikkjeit*, a' *Hiresztelést*, 's végre foglalt *Szó-tárt* illeti, ment — a' durvaságtól.“ — vizont a' 104. lapon: „ha megtudta volna magát magyarázni, a' *Mon-dolat* hajznos könyv lett volna; az *Írója* pedig érdemborostyant nyert volna.“ Kinek ne tetjzenék az illy *borostyános* dicséret?

Non ego, cum scribo — — —

Laudari metuam; neque enim mihi cornea fibra est.

PERS. I.

Szép továbbá a' *Recensensnek* azon nyílt-szívüése, mellyel a' 105. lapon magát ki-fejezi: „Azt, *ugymond*, magam sem hagyom helybe, hogy egy ember“ (valyon nem a' fellyebb irtt *Vezér-csillag* e' ez?) „olly *szabad* és *zabolátlan* kényyén mennyen az *ujjításokban*, melly (melly e'?) — bizony *furcsa Pluralis!*) „egy tudós *Társaság*' néminémü jussa volna.“ — és végezetre: „a' *Mondolat*' *Írója* (igy szól a' 106. lapon) eltévedése mellett annyiban dicséretet érdemel, hogy a' jó szándék benne megvolt — hogy a' tehet őseket arra ébreszté, hogy a' kicsapongó *szabad* *ujjításnak* *philologice*, és *fundamentomosan* siejsenek ellentállni.“

De mindenek felett nagy maga' meg-győzését mutatya az a' *Recensensnek*, hogy olly erős *Neologus* létére, ki a' *Rény* szónak az *Unokák*' száján leendő forgását is meri reményleni; nóha már születése előtt sok esztendőkkel önön *Alkotója* ásott annak sirt, a' *Szigwárt*' említett *Recensiójában*: mindazáltal ama' fő *Neologus*' *zsoldján* *vitézkedő* *ujjoncz* *Neologok* által — a' *Mon-dolatra* *készített* *Feleletről*; ha mind himelve is, annyit

legalább megvall, hogy: „Bohógyinak Biographiája, (ugy-
mond) — — „nem egyéb az erkölcsiségen túl járó jze-
„mélysértésnél. Csuda, hogy egy aesthetikus ennyire el tud
„ragadtatni.“ De hogy csuda!

— — dedit hanc contagio labem,

Et dabit in plures: sicut grex totus in agris

Unius scabie cadit, et porrigine porci.

JUV. II.

Ismét — noha elébb a' Busongó Ámort jól feldicséri; de
csak ugyan utánna teszi: „kár! hogy az utolsó előtt va-
„ló két szó kemény és vastag bojjzu.“

At vindicta bonum vita iucundius ipsa.

Nempe hoc indocti! — —

JUV. XIII.

Végre — a' Versekről azt itéli: „Az erkölcsiség (ugy-
mond) „sok sorokban elvan felejtve. Különös, hogy a'
„Morálra, a' különben Aesthetikusok inkább nem emlé-
„keztek.“ (a' 106. és 107. lapokon.) De, morálizáljon
bár a' Recensens:

— — tamen ad mores natura recurrit

Damnatos, fixa et mutari nescia; nam quis

Peccandi finem posuit sibi? quando recepit

Ejectum semel, attrita de fronte ruborem?

JUV. XIII.

8. §. Kár volt azomban magát a' Recensensnek, akár
az én sovány's jobbára volnán végződő dicséreteimmellé,
akár a' Feleletnek csak czirókálás-képpen való csip-
kedésevel erőltetni!

Loripedem rectus derideat; Aethiopem albus!

JUV. II.

Csak azt az egyet esmerje meg a' tudós Közönség a' Mon-
dolatrol, a' mit a' Recensens ugyan nem tagad: hogy t. i.
a' Kia dónak szándéka jó volt; akkor réjzemről
célomat tökéletesen elértem! ha szinte a' mellett néme-
lyek tudatlannak tartanának is: mint a' Recensens
tart engem azért, hogy az ő ítélete szerént a' Szók kö-
zött való különbséget nem értettem; en pedig tartom a'
Recensensemet azért, hogy az én ítéletem szerént
a' Mondolat' czélját nem értette!

Sed — quid opus teneras mordaci radere vero

Auriculas? — —

PERS. I.

— — digito compesce labellum;

Accusator erit, qui verbum dixerit: hic est!

JUV. I.

A' mi engem' illet: az efféle tudatlan titulusoktól is biz' én, nem irtózom annyira; hála Isten! soha sem bántott az a' kevélység, mintha én volnék a' Világ bölcse; éppen nem! jól tudom, hogy minden tudományom sem terjed annyira, hogy csak azt tudhatnám: mennyi tudni-való m van még hátra? Ugyan azért, a' Mondolatban foglalt Szóknak helyesebb kitételét is: melyre az 1818-dik Esztendei Tud. Gyűjt. IX. Kötetében, egy nemes gondolkozású Tudósító, ORTHOPHILUS név alatt, több Hazai Litterátorok között — engemet is serkenteni méltóztatott; nálam sokkal olvasottabb, 's Nyelvünkben is jártosabb Litterátorainknak szívesen által engedem!

Elég az én tölem: hogy a' mostanában több Iróink által Anyai Nyelvünkbe bécsusztatott Ujjittásokra Hazámatt figyelmetesé tettem; 's a' mint Recensensem is, a' már fellyebb említett helyen megesméri: „a' tehetőséket „arra ébresztettem, hogy a' kicsapongó szabad ujjittásnak „philologicé, és fundamentomosan siefsenek ellentállni.“ — Elég nékem az a' nyugodt érzés: hogy a' Nyelv' ép-ségére vigyázóbbakká tétetett Hazafiak, senkit ezután olly függetlenül, mint eddig — diktátoroskodni nem engednek.

Vagynak már, de lesznek többen is (hiszem!) olly bátor Hazafi Irók; kik ámbár a' Beavattak közé nem tartoznak: de azért Anyai Nyelvek' ügyében ők is megmernek szólamlani; 's megtudják a' Merőknek — az ugy nevezett Nyelvszépítőknék (Puristák) kézzel foghatólag mutatni: hogy ha jó sokat merni; jó viszont sokat nem-merni is. „Nem árt, (azt mondja a' Neologismusokrol Értekező) „a' szóknak szorosabb meg-„vizsgálása, megitélése, sőt elősegíti a' nyelvek tisztább „gyümölcsözését, — 's a' hol toll szolgál fegyver „gyanánt, ott csak tinta folyik nem vér, könnyen bé-„for az egymáson ejtett seb, és vigyázóbbakká teszi a' baj-„nokokat.“ (Lásd: Tud. Gyűjt. 1817. XII. Köt. a' 16. lapon.) Olvasást érdemel e' részben VERSEGHY FERENCZ Urnak Magyar Grammatikája által

jában; a' Mondolat' telyes megigazittására nézve pedig különösen a' 25. 33. 72. 269. 's a' t. lapokon.

Sőt találkoztott már magának a' Szép Literatúra'nak is — eggy' szint' olly tudós, mint bátor Recensense: ki a' különben Literátori vas szorgalmával magát eléggé érdemesített Szerző' botlásait; a' Nyelv-törvényeibül nem csak világosan ki tudja következtetni hanem arról egyenesen meg-is meri vallani: „Hogy ama' „bátor (ugy mond) főrrón szeretem-is Literatúránkat „ — — — ; mégis annyira bele untam ezen ugy neve „zett szép Literatúrába: hogy a' kijött 9. Kötetek kö „zül csak kettőnek által olvasására tudtam nagy nehezen „elegendő békecséges-tűrést gyűjteni. Szerentse, ha ez ma „sokkal is nem történt, 's a' t.“ (Lásd: Tud. Gyűjt 1818. IV. Köt. a' 107. lapon.) Ime! a' kilencz eme letű roppant Filagoriának harsu falai megrendültek: mit várhat hát az izetlen Ujjított, mit a' léletelen Szófaragó? midőn szemei' láttára szakadoz a' Neologismus' felleg-vára — ama' büszkén emelkedett Magyar Babel;

— — — unde altior esset

Casus, et impulsæ præceps immane ruinæ!

JUV. X

Vajna a' ki mutogatott BOTLÁSOK (hogy a' most irtt Recensens' szavaival végezzem VÁLASZOMÁT), „haz „nos tanuságul szolgálhatnának: mit kellecsék elő-töreke „dő Iróinknak, ha a' köz helyben hagyás becsen „elöttök, szorgalmatosan — KERÜLNIEK!!!“ — Költ Veszprémben, Mart. 26-kán 1819-dik Efstendőben.

a' KIADÓ m. k.

ÉR-

ÉRTEKEZÉS
A'
MAGYAR VERSELÉS' MÓDJÁROL,
ÉS
FORDITTÁSOKROL.

*A' Mérték, és Rim' kezdése között
az a' különbség látszik: hogy amaz egészen
a' szív' érzéseinek sebesebb, vagy lassubb
mozgásaiból származott; ez pedig a' fülnek
csiklándoztatásából. Tetszett néki a' két egy-
be-szólló hang: 's így mind kettő meg van
az ember' természetében. Az alkotni tudó
Költő érti: miképen kell a' nagyságot mind
a' kettőben elérni!*

ERD. MUZ. II. F. 139. L.

É R T E K E Z É S

A' MAGYAR VERSELÉS' MÓDJÁROL;

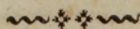
és

FORDITTÁSOK' MINÉMÜSÉGEIRÖL.

I. §.

A' KÖLTŐI mesterség (*Poësis*), melly a' magas gondolatok' remek egybe-szerkeztetésében áll, tárgyamra nem tartozván: szóllok egyenesen a' Verselés' módjáról (*Versificatio*), melly a' Poézisnak csak külső elintézésére, 's csinosfágára szolgál. A' Verseknek két főbb nemei, ugymint a' Mértékesek és Véghangosok (vagy Cadentiások) a' Verzet (*Poëma*) különböző tárgyaihoz; vagy a' Szerkeztetés (*Versificatio*) minémüségehez képest, ismét több al-nemekre osztathatnak: de a' mellyeknek eggyenként való előadása, hasonlóképpen mostani czéломra nem tartozik. Az első, vagy is Mértékes Versnemek átaljában a' hajdani Görögök 's Rómaiak' idejéből; emez utolsó pedig, vagy is Cadentiások, a' későbbi homályos Századokból veszik eredeteket.

Találkoztak azomban a' Nemzetek' 's Nyelvek' pallérozódásával, már a' XVI. 's XVII-dik Századokban több Nemzeteknél olly Verselők: kik a' Görögök' 's Romaiak' követésére felbuzdulván, a' Mértékes Verselésre — nóha különböző szerencsé-

vel — utat törtek. Találkoztak Magyar Hazánkban is, kik hasonló buzgóságtól vezéreltetve — az elhunyt bölcsefség' száadjaiban Európában lábra kapott véghangos verseléstől, vagy Rhythmusoktól eltávozván; Nyelvünket a' Mértékek' felvételére szokatgatták, — kiket ERDŐSI (*Sylvester*) JÁNOSON kezdve, együtt láthatni VIRÁG BENEDEKNEK: „Magyar Poétáiban, kik Romai „mértékre irtak 1540-től fogva 1780-ig (Pest. 1804.)“

Német Országban, a' mult Század közepe táján KLOPSTOK' Meffziáfsa, 's DENIS' Ofziánja, Hexameterekben megjelenvén: a' Mértékes Verselést a' Németek nem csak megkedvelték; hanem Nyelveknek darabofságán egy új Proodia által segitvén — azt, a' Cadentiások mellett, szinte közönségesé tették. Sőt a' Dánusok, Anglusok, 's egyebek is; a' mennyiben tudnillik Nyelvek' természet megengedi — már ma, mértékes Versek nélkül nem egészen szükölködnek. Az Olaszok és Frantziák ellemben; az amazoknál hajdan ALBERTI, és TOLOMMEI, ezeknél pedig JODELL által kezdett; 's későbbben mások által-is megújított mértékes próbatételeikkel, a' Nemzet előtt kedvet nem találván: a' közönségnek inkább tetfő Cadentiákra csak nem végképpen visszatertek.

Nem is lehet azt tagadni; hogy ha egy részről, a' Mértékeknek (egyéb tekintetek mellett) csak a' régi Költők' utolérhetetlen szépségü Versezetei is, különös becsüt adhatnak; 's bennünket a' követésre nem ok nélkül vonfzanak: de más részről (a' tapasztalás szerént) nem kevésbé ajánlja, 's vé-

delmezi a' Rhythmusokat, vagy Cadentiákat is az Európában, majd minden Nemzeteknél uralkodó szokás, és közönséges kedveltség. Innét, miolta ez előtt mintegy 50. ézftendőkkel KALMÁRNAK ugyan még zordon; de nem sokára Baróti SZABÓ DÁVIDNAK, 's RAJNISNAK már szerencsésebb; utóbb pedig VIRÁG BENEDEKNEK, 's egyebeknek szinte közkedveltséget nyert próbatételeikkel — a' Mértékes Verselés Magyar Hazánkban is elterjedett: szükségképpen meg kellett fordulni a' Literátorok' fejében azon kérdésnek is: Valyon az uralkodó szokás ellenére lehetne e'; vagy különben is jobb volna e' Mértékekkel élni, a' szokott Rhythmusok helyett?

II. §.

A' MINTHOGY még a' dicső emlékezetű II. JÓSEF, 's II. LEOPOLD alatt; a' Magyar Literátura' gyarapítására felbuzdult némely Hazafiak által elindított Minden es Gyűjtemény, Múzeum; ismét Orpheus, Uránia, 's egyéb azolta is folyó Irások' idejétől fogva — fárasztja a' Tudósokat ezen kérdés' megfejtése: Melyik neme tökéletesebb a' Verselésnek, a' mértékes e'; vagy az egyforma végzetű, ugy nevezett Cadentiás Vers? Ezen kérdéssel atyafi amamásik: Valyon a' Magyar Nyelv alkalmazható e' a' mértékes Verselésre?

Ugyan is — a' dolognak csendes megbírálása helyett — sokan az ujj Lant' pengetői közül, a' Régiek' követésére fellobbant indulattyoktól elkapatván: a' Rhythmusoknál megmaradt Ver-

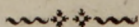
selők ellen csak hamar nyilván, 's olly kiméletlenül kikeltek, mintha csak eltökélték volna magokban, hogy a' Cadentiás Verselést végképpen eltöröljék. A' megbántatott Felek pedig a' köz-izléstől eléggé bátorittatván, magokat védelmezni; 's méltatlan megtámadóiknak a' költsönt, gyakran még érzékenyebb költsönnel vissza-fizetni el nem mulatták. 'S így kerekedett a' Verselésnek említett két nemei felett az a' Literátori versengés, melly a' közelébb elfolyt 10. 20. esztendőök alatt olly sok személyes kikelésekre, 's illetlen sértegetésekre szolgáltatott alkalmatofságot.

A' Pesti Magyar Ujságban 1807-dik Esztendőben közlött; 's a' Cadentiás Magyar Vers-írókat le-mocskoló Irás, a' Gém-Poétát; ennek bálul értése vizfont, a' sületlen Papagénót, — egygy Aesthetika' Tanítójához valóban méltatlan darabot; 's az Anonymus Képlaky Vinczének mocskos titulusokkal adakozó Recensióját szülte nem sok időre egymás után. Illyen sértegető tollal irattatott a' Poétai Epistola is — tömve vagynak e' félékkel a' Tövissek és Virágok — ezért kelle a' szegény PÉCZELINEK is a' füzfa Poétákhoz degradáltatni! Ezek ellen gágog a' ludhattyu, és mind azok az ifjabb Poétátskák — kiknek nevek Legio; vagy a' mint a' Gém-Poéta' Irója nem ok nélkül fakad-ki: „azon fejetlen fantaszták, kiknek számok naponként „a' hitelen felül szaporodik, és szemtelenedik — „— kik (ugymond) a' nélkül, hogy valaha tsak „egygy betsületes Strófát is tsináltak volna: a' Rhythmusoknak mind régibb, mind újabb Irójit futo-

„só bolondoknak kurjongatják; tsak azért pedig,
 „mert már a' mértékes versek kezdettek módiba
 „jöni.“ (Lásd: Halh. Oszl. 2-dik Kiadás, a'
 XIV. lapon.) — Ezek, 's a' naponként ujjuló ha-
 sonló versengések nyilván mutattyák; hogy ámbár
 egyik vagy másik Fél magát ottan-ottan nyertesnek
 kiáltsa is: de valósággal a' Nemzeti Verselés' sorsa
 még el nem vált; 's mindenik kérdés, ennyi he-
 ves vitatások után is — Kérdés maradt.

III. §.

VIRÁG BENEDEK ugyan, Poétikájának
 27. lapján, már 1801-dik Esztendőben egészen
 meghatározni láttatik mind a' két kérdést, a' mi-
 dőn így ír: „Itt arról vetélkedni; ha valyon a' mi
 „Nyelvünk alkalmas e' a' fellyebb említett rend-
 „re, számra, mértékre, és így az igaz Poézisra-is?
 „szükségtelen dolog. Régen, igen régen megismér-
 „ték ezt Hazánk' tudósb és jobb izlésű Fiai“ 's
 a' t. ismét a' 28. lapon: „Megismérték mondám,
 „mind a' régi mind a' mi időnkbeli tudósb 's jobb
 „izlésű Hazafiak közül sokan, hogy Nyelvünk igen
 „is alkalmas az igaz Versezésre; de az ellenkező
 „rész, mivel nagyobb számú vala, a' kissébb,
 „de józanabb részen, a' jó izlésűeken mind eddig
 „győzödelmet venni látszatott. A' halvélekedések-
 „ben megrögzöttek bajos dolog igaz utba hoz-
 „ni“ 's a' t. — A' 29. Lapon pedig az unde,
 abunde után a' véghangos verseket bundás Ca-
 dentiáknak nevezi megvetve; 's azt meri mon-
 dani a' 30. 31. lapokon, hogy „a' régi uton (ért-
 vén a' Cadentiákat) „Nyelvünket a' dicsőség'

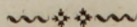
„Templomához; annál inkább abba soha bé nem
„vihettyük.“

Azomban még most is — csak igen ott áll az,
a' hová a' Cadentiás Versek vihették; és KISFA-
LUDYNAK egésszen, CSOKONAINAK pedig nagy
részben Cadentiákkal irtt Munkái, még sok ezten-
dőkkel láttak azután köz-világot; magoknak a'
a' Mérték' védelmezőinek telyes megeledésére;
a' tudós Közönség' leg-aesthetikosabb részének pe-
dig kimondhatatlan öröme! Mellyeknek fényét
sem a' Bécsi néhai Annálisokban; 's közelébb
a' Pesti Tudományos Gyűjteményben ki-
adott filegrán Recensiók meg nem homályo-
sithatták; sem a' közelébbi tiz eztenzők alatt Ha-
zánkban emitt-amott megpendült Lyrák, Bodz-
fa-furulyák, szúrós Tövissek, vad Berkek
's több e' félek; — sőt még a' Miklai Lant 's
Görög czípőü Thália is, csinos izlésü Nagy-
jainkat azoktól elnem idegenithették. Valamint a'
Strophákban irtt Henriás, Holmi, Semmi-
nél több valami 's a' t. most is találnak kedve-
lőket; és Hunniás, a' két Hunyadinak Jámbu-
saitól — most sem retteg.

Innét ugy látszik nékem, hogy egy részről a'
Mértékekhez; más részről a' Cadentiákhoz való szer-
telen ragafzkodásban mindenik Felekezet — jóval
tul-lépett a' határon. Igazságtalan volt tudnil-
lik, mind a' Rhythmista (e' szót nem annyira
tulajdon; mint szokásbeli értelemben vévén) mi-
dön azt: ki ő tőle eltávozván, Mértékre szedte so-
rait — csak azért, hogy vég-tagjai öszve nem ha-
rangoznak; mind a' Metrlista, midön azt, ki ő

hozzá nem állván, sorait tovább is eggyező hangokra füzte — csak azért, hogy yele hasonló lábakon nem ugrál: munkáiknak belső érdemére való legkifesebb tekintet nélkül, egymást költsönösen kifesebitették; 's a' Költők' sorából kiküszöbölmi erőlködtek. Holott — ki nem tudja? hogy a' Mérték, a' több kevesebb Szótag, 's a' Cadentia, csak öltözet a' Poézison, nem pedig maga a' Poézis! — a' mi igaz Poézis maradhat, akármelyik ruhában jelenjen meg. Ellemben, valamint senkit azért szépnek nem mondhatunk, hogy szép ruhája van; sem az által a' testnek hibás tagjai épekké nem tettenek: ugy — a' mint ~~e~~ CSOKONAI a' Lilla' Előbeszédjében szól „sem a' Hexameter va-
„lakit Virgiliusá, sem a' Cadentia Tassó-
„vá, sem a' csupa Folyóbeszéd Gefznerre
„nem csinál.“

Abbol is pedig, a' mit Próf. BUDAI ÉSAI-
ÁS Ur, Rég. Tud. Vil. Hist. a' 413. lapon
mond, hogy: „A' Cadentiás Verseket valósággal a'
„romlott gustus hoztabé; mikor már a' szépséget
„nem a' dologban, hanem a' hangban keresték, és
„a' tizta eggyügyűségben álló ékeseget nem is é-
„rezték“ — éppen nem a' következik, mintha a'
Mértékes Versekhez ragafzkodók jobbj izléssel birná-
nak; hanem csak az: hogy valamint a' kik a' szépséget
hajdan a' Cadentiában keresték, romlott
gustusuak voltak; ugy a' kik azt most a' Mérték-
ben keresik, szintugy romlott gustusuak: mert
ez eggyik sem *dolog*, hanem csak *hang*; holott i-
gaz Szépség csak a' tizta eggyügyűségben (*dolog*)
találatik.

Bocsáson-meg hát a' Horatius' tisztelet Magyarázója, ha én annyit, mint ő a' felhozott helyen — a' Mértéknek éppen nem tulajdoníthatok; és azt hiszem, hogy sem a' régi t. i. Cadentiás, sem ezen ujj, t. i. Mértékes úton: soha Nyelvünket a' dicsőség' Templomába bé nem visszük; ha csak egyfzersmind, a' mint KISFALUDY szól — „az Isteni Poézis' szárnyain is nem repülünk.“

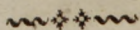
IV. §.

IGY külön választván a' Formát magától a' Poézistól; és eddig legalább annyit végezvén: hogy az ezt, sem átaljában rossz, sem átaljában jóvá nem teheti — következnek már annak meghatározása: Melyik forma, az az, micsodás öltözet, p. o. a' Cadentiás, vagy Mértékes illenek e' jobban a' Magyar Verselésre? A' Vers ugyan magában, vagy is külső formáját tekintve abban különbözik a' Folyó-befzédttől: hogy itt csak a' gondolatoknak értelmes és ékes kifejezésére vigyázunk; a' soroknak hosszabb rövidebb voltokra, a' szótagoknak több kevesebb számára, a' hangoknak mérséklésekre, 's eggyeztetésekre való legkissebb figyelmeztetés nélkül. Amott ellemben a' gondolatok' velős, és pompás kifejezésén kívül, mind a' szótagok' száma; mind a' hangok' mértéke bizonyos törvényekhez van kötve, — 's ezért Kötött-befzédnek is mondatik.

A' Deák neve *Versus* is, akár azon fordulósktól — *a versuris* — jöjjön, mint MARIUS VICTORINUS állította, mellyekkel szokták a' Régi-ek leírni a' Verseket: irván egyik fort balról job-

ra, 's a' hol végződött, onnét visszafelé, t. i. jobbról balra a' másikat, szinte, mint a' szántás történetik (lásd: *de l' Art de parler. Paris 1679 Liv. III. p. 171.*); akár azon egyformaságtól, melly a' Versnek soraiban szintugy, mint a' hasonló barázdákban megkivántatik: bizonyos az, hogy a' Versben az egyformátlanságnak csak ritkán, 's igen különös engedelemből adatik hely; és ha a' kif zabott rendtől el-eltávozik, tökéletessége csorbul általa; ugy hogy attól egészen eltávozván, utoljára Versleni is megszünik. Bizonyos rendet, bizonyos mérték-tartást kíván hát a' Vers; mellynél fogva annak minden tagjaihoz hasonló számu, mértékü, vagy hangzásu tagok; és sorainak megfelelő sorok, 's mindenkor egyenlő fordulatásokkal kerülvén elő: benne a' legtökéletesebb egyformaság uralkodik, 's ugy szólván, éppen azért tetfszenek, mert egyformák. Már ezen Egyformaságot, akár magoknak a' szótagoknak felmérésével, akár azoknak csak számba-vételével; akár a' véghangok' egyjeztetésével, és több kevesebb soroknak egybe-füzésével; akár végre más még eddig előttünk esmeretlen módon érjük-el: de ha a' mondott egyformaságot benne feltaláljuk, Vers lesz az, — bár magát a' gondolatot nem a' Múszak sugalták is.

Azonban csalhatatlan igazság az, hogy vala-
 lamint bizonyos tekintetben egyik öltözet szebb 's
 illendőbb a' másiknál: ugy a' Mérték és Caden-
 tia közül is, egyiknek szebbnek, legalább
 alkalmasabbnak kell lenni a' másiknál. Vagy in-
 kább — nagy bátorság volna azt eltökélve állítani:
 hogy egyik éppen csak annyi tökéletességet 's
 csinossgat ruházna arra, mint a' másik. De kén-

telen vagyok megvallani, hogy sem eggy sem más részről, ezen meghatározásra birható olyan erősséget nem találok: melly eggyik Verselés' nemének egyedül tökéletes; másiknak egésszen tökéletlen-voltáról belsőképpen meggyőzhetne. Nem találok olyat, hogy akármelyiknek elhagyását, megvetését; vagy a' mint némelyek akarják, még eltörlését is — hívált Nemzeti Literaturánk' mostani állapotjában — akár jónak, akár annyival kevésbé, szükségesnek esmérhetném. Mert eggy az; hogy a' maga nemében könnyen folyó 's talpra esett Cadentiás Vers, mindenkor szebb a' maga nemében erőltetve folyó 's esetlen Mértékes Versnél: valamint a' csinosan testhez álló, ha szinte olcsóbb ruha; a' drágább ugyan, de otromba szabásu öltözetnél. Más az; hogy ha mindenik tökéletes is a' maga nemében — mivel a' szépség ráviteles — akkor sem az Író kötelezheti az Olvasót: hogy eggyik vagy másik Vers-formát tartsa szebbnek; hanem az Olvasó tulajdon belátásánál, vagy érzésénél fogva mond arra ítéletet.

Azt nyersen kimondani: hogy „a' kinek a' Cadentiás Verseket tetfzenek, nincs jó izlése; 's hogy az „a' tudós és józanabb rész, melly a' mértékes Verseket tartja igaz Poésisnak“ — igen könnyű: de, úgy látszik, nehéz volna bém bizonyítani. Mert sok pallérozott Nemzetek vagynak Európában, kiknél a' Cadentiás Verselés divatban van; 's némelyeknél (a' mint oda fellyebb láttuk) még a' mértékes Verselés mellett is; kiktől pedig sem a' jó izlést, sem a' tudófságot meg nem tagadhattyuk. A' kik, ha bár Nyelvek a' Mértékre nem igen alkalma-

tos is; ha tudnák, hogy a' Cadentiákkal való élés a' jó izléssel egészen ellenkezik: Nyelveket erővel is mértékre huzták volna; csak hogy ezen kifsebb-ségtől megmenekedhefsenek; — a' mit p. o. ugy, mint a' Német végre-vitt, az Olasz, Franczia, vagy akarmely Nemzet is végre-vihet. — Vagy ha ezt vala-ki kétségbe hozná, sőt valamely Nyelvről — te-gyük fel — világosan meg is tudná mutatni, hogy a' mértékes Verselésre telyefséggel alkalmatlan: elhi-tethetné e' azért magával, hogy az a' Nemzet — egyébaránt minden emberi esméretek' kifejezésére elégséges Nyelvének; tsupán a' Mértékeket fel nem vehető alkotása miatt — örökre meg volna fosztatva az igaz Poézistól is? Vélekedésem szerént, va-lamint egy részről ezt állitni vakmerőség: ugy más részről igafságtalanság volna — valamely Verseze-tet; akár egyedül a' Mértékért igaz Poézisnak tartani; akár egyedül a' Cadentiáért, attol min-den szépséget, 'skedvelőitől minden jó izlést meg-tagadni!

V. §.

A' SONETTRÖL való Értekezésnek Irója megisméri — és igen helyesen — az eggyező hangvég-zetnek, vagy a' mint ő nevezi, Rímnek szépsé-gét: „A' Sonett (ugymond) semmit nem kíván „annyira, mint fülnek hizelkedő hangzást, és a' Rí-„mek' szép játékát kedves cserékben“ — ismét: „az a' szép Rím, — — melly a' befzednek kül m-„böző részeiből van véve: mint TELEKYNÉL bá-„natom (*Nomen*), és siratom (*Verbum*); 's „SZEMERÉNÉL serken és berken“ 's a' t. lásd

a' Tud. Gyűjt. 1817. IX. Köt. a' 43, 's 44. lapokon.

Ki is merne a' Soroknak szótagjait váltogató, 's egyforma végzetű Versektől minden szépséget megtagadni? mellyekben még a' külső szépségnek is csak egy, 's néha csekély része áll a' Cadentiában; legtöbb pedig a' szótagok' bizonyos számának, mint egy Mértéknek tartásában: csak hogy itt a' Mérték nem az időben; hanem a' számban találatik. A' Helikoni Virágokban ezen Vers:

„Nézd ezt a' Németet, hogy megy süveg nélkül!

„Jól teszi; a' fedő üres csupron nem ül.“ valamint belső szépségét a' hasonlatosságtól: ugya' külsőt inkább a' szótagok' meghatározott számától veszi; mint az egy ŰLben kimenő Cadentiától. Mellyre ugyan a' legjobb Költők is gyakran keveset vigyáznak: csak hogy a' szótagok' száma meg legyen, 's gondolataikat kereken kifejezhessék; és az ugy nevezett Numerus Oratoriust megtarthassák.

Ki nem érzi a' csak felére Cadentiás Regékben a' hét tagu sorokat, nyolcz tagu sorokkal váltogató Versezetnek kellemeit? De valamint ezt meg esmérjük; ugy más részről azt sem állithatjuk: hogy a' mellett a' talpra esett *Cadentia* is, ne tetzhetne valamit - azt még a' csinosabb füleknek is; mellyekben a' tetzést ugy sem ez a' külső ékeség, hanem a' Versezetnek belső érdeme viszi tökéletességre. — Ellenben az eggyügyü nép, már az eggyező hangoknál; 's a' szótagok' meghatározott számával egymásnak megfelelő soroknál fogva, a' tapasztalás szerént — buzdul, ragadtatik: mint haj-

dan Orpheus' lantya után, a' Thráciai folyók, hegyek, erdők, kövek; vagy is annak eggyügyü lakosai ragadtattak. A' mi nyilván mutattya, hogy a' hangok' eggyeztetésében; 's a' szótagok' meghatározott számában, már valami tetfzőnek, szépnek kell lenni: melly az ő eggyügyü sziveiket érdeklí, 's hogy KAZINCZYVAL szóljak: „még a' tudat-„lanok' füleit is elbájolja.“

A' Lantosok 's Verselők' eggyik fő érdeme pedig eleitől-fogva abban állott, hogy a' durva erkölcsöket szelidítették, 's a' pallérozódást ők terjesztették a' világon: de reménylheti e' valaki, hogy idővel eggy eggyügyü ember se legyen, kinek szivéhez csak közönséges Verseléssel lehessen férti? Vagy képzelhetni e' olyan idő-pontot, mellyben a' Hortobágyi pufztán nevedett Magyar: a' Római mértékekkel leendő minden esmeretlensége mellett — a' mértékes Versnek bájjait megizelithesse; 's az által (a' mire pedig mind szüksége, mind jussa is volna) nem esebb erkölcsre vezetessen? Vagy, ha olly keményen vélekedünk, hogy a' buta népnek semmi köze a' Poézishoz; 's az csak a' már jobb izlésel bírók' gyönyörködtetésére, nem magának a' jobb izlésnek kifejtésére való; az eddig szokásban volt Verselés pedig a' tapasztalás szerént mindenikre kiterjedett — méltán kérdésbe lehet tenni: valyon a' Rhythmusok' elenyészésével, magának a' Poézisnak belső becse is nem csorbulna, 's nem szálna e' alább annyival; a' mennyivel a' mértékes Verselés' ereje, szükebb határok közé szorittatnék, a' Cadentiák' elébbi határinál?

VI. §.

LEHET az eggyező hangvégzetű Verselésnél annyiban is pártját fogni: hogy abban a' dologhoz, vagy leíráshoz szükséges Szók mindenkor helyet találnak; midőn ellenben sok legfűkésebb szavaink a' mértékes Verselésnek egyik vagy másik — néha több nemeiből is, örökre kiszorulnak. A' számtalan példák közül elég legyen itt csak egyet említeni. A' ki magyarul Hexameterben ír, eggy Szó, vagy Név (*Nomen*) mellé sem teheti odá a' Mutató Névmását; vagy VERSEGHY szerént Névmutatót, Névpótolót (*Pronomen, Articulus*): mihelyt az Másalhangzón kezdődik; és az első szótag rövid, a' második pedig hosszú, p. o. beszéd, bogár, deák, dió, folyó, galamb, gerezd, halál, homály, kalász, kenyér, király, lakás, levél, lidércz, lovász, madár, mező, narancs, negéd, nyulász, paraszt, pogány, remény, rovás, setét, szokás, szakács, tanács, taréj, tiló, tinó, vadász, veszély, világ, vitéz, virág 's'a't. 's'a't. Senki se teheti: A' beszéd, A' király, A' remény, A' világ 's'a't. mertigy *Creticus* vagy *Amphimacer* lenne; millyen láb pedig a' Hexameterben nincsen.

Mit tehet ilyenkor az Író? kihagyja az olyan szót? jól van, ő is tudná azt; de hát ha kinem hagyhattya? tegyen helyette eggy-értelműt (*Synonyma*) p. o. király helyett Felsőg, vitéz helyett Bajnok, 's'a't. Hát a' hol Synonyma sincs? p. o. dohány, hufzár, lovász, rigó, vezér, világ, virág, 's'a't: e' már bajosabb, de semmi! hagyja-el a' Név-

máfsát előle, 's meg van — úgy e? Meg bizony! de Tótul, nem Magyarul; 's nem csak a' Vers' ékezségének, de magának a' Nyelvnek is tetemes sérelmével. — Tudjuk, hogy ürgeti-forgattya NÁ-SÓ is a' Tuticanus' nevét, hogy valamiképpen a' Versébe befzorithatná: de hijjában! csak nem leve annak illendő helye sohol az ő Elegiájában, lásd: *De Ponto, Lib. IV. Eleg. 12.*

De egyébaránt is, a' Cadentiás Verselésben több szabadsága van a' léleknek; mint, hogy Baróti SZABÓ DÁVID' szavaival élék: „a' szoros korlátban járó Mértékben.“ Van ugyan megkötötés amabban is; de annak szorofságán, ha a' gondolat kivánnya: a' szerkeztetés' változtatása, a' kevesebb vagy könnyebb Cadentiák által, csak hamar tágithatni; a' mit a' mértékes Verselés telyességgel meg nem enged. Ha pedig éppen ezen nehézségtől akarná valaki a' Mértéknek a' Rhythmus felett való becsét mérni; és (talám nem is ok nélkül) úgy vélekedne: hogy a' Mértéken való tűnődés közförüli legjobban az elmét; 's hogy éppen így születik gyakran a' legszerencsésebb gondolat, melly a' kevésbé fáradságos Vers-nemben soha ki nem fejtődött volna — annak vizont csak azt fel lehetem: hogy meg lehet a' Rhythmust is, a' több külömb számu szótagok, megfaggatások, széllyelfzört 's igen válogatott Cadentiák, 's egyéb ékezségek által annyira nyugözni; mint erre if. KOVÁCS JÓSEFNEK mostanában kiadott maradvány-Versei például szolgálhatnak: hogy efféle (noha Cadentiás) Vers-özöntől ugyan — soha a' Magyar világot nem félthettyük!

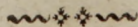
Utoljára, ha a' Cadentiás Verselésnek csak azt az egyet adjuk is meg, hogy az a' fülnek csiklandoztatásából származott, és így arra legalább alkalmas: úgy látszik, lehetetlen annak jó 's hasznos voltáról kételkednünk; ha kivált meg-gondoljuk, melly nehéz sok érzéketlen Olvasónak figyelmét felcsiklandozni! Sőt lehetetlen attól (ha külömben a' mértéket megüti) az Alkotói mesterséget is megtagadni; annyival is inkább, mivel (a' mint a' Sonettről fellyebb említett Értékezésben a' 45. lapon mondatik) „a' mi rímes Versificatióknak felette nehéz, „mert nekünk felette kevés rímünk van.“ — A' honnét (így szól azon Író, az Erd. Muz. II. Füz. 123. lapján) „minekutánna látjuk, hogy Nyelvünk „a' Rímekben felette szegény; — százfzorta szegényebb mint a' Német, 's ezerfzerte mint a' Francia és Olasz: véghetetlenül finnyásoknak „kellene lennünk, ha ennek zengésében „gyönyörűséget nem találnánk.“

VII. §.

DE — hogy az ne láttafsék, mintha éppen a' Rhythmus' pártján kívánnék vitézkedni; 's egyfzer a' Metristák magamat is „a' balvélekedésekben megrögzöttek, 's rossz izlésűnek“ ne kiáltsonak: előadom a' Mértékes Verselés eránt való vélekedésemet is olly bizodalmas reménységgel; hogy a' kik érzévételeimet részrehajlás nélkül olvassák — akár hagyhattyák egyébaránt helybe azokat, akár nem — engemet legalább részrehajlással nem vádolhatnak.

Legnagyobb Oknak tefzik sokan a' Mértékek' ajánlására azt: hogy a' Görög és Római halhatatlan Költők mértéken irtak; 's megérdemlik, hogy felséges nyomdokaikon jární iparkodjunk. Igen is meg, — azt tartom én is; és vajha! nyomdokaikon járhatnánk; de értem itt a' Költői, nem a' puzta Verselői mesterséget: mert másként egyben ennél nevettségesebb okot képzelní sem lehet. Mértéken írjunk: mert a' Rómaiak ez előtt hufz Századokkal ugy irtak! Nem ollyan e' ez? mintha azt kívánnánk: De ákul írjunk, mert a' Rómaiak is ugy irtak; vagy Római Tunicában, Praetextában járjunk, mert azok is abban jártak. Boldog Isten! mintha dicsőfségünkre válna, hogy a' Régieknek majmai tudunk lenní. Hiszem, nincs a' Római Poézisnak semmí köze a' Formával, annak mértékes szabásával; és az Aeneis p. o. tökéletes Poëma lenne Prósa-fordításban is: mikor ellenben ezer-meg ezer mértékes Versforgács olvasást sem érdemel, — mint a' sok szerencsétlen példák mutattyák.

Többet nyom előttem azoknak állítása, kik azért tartják jobbnak a' mértékes Verselést: mivel így, és tulajdonképpen csak így lehet a' Vers — Éneklésre alkalmas. Valamint a' szótagok, ugy az Ének-hangok is majd hosszuk, majd rövidek; 's kiki érezheti, mennyire vissza-tetszik a' fülnek: ha az Éneknek hosszú mértékére esett rövid szótag, természetellen hosszán hangzani kéntelen. Megismérték ezen fogyatkozást némely Hazai Lantosaink is; kik már egy-két énekelni való Darabot, az Ének' mértékéhez alkalmaz-

tatva, mindazáltal eggyező végzetre készítettek: de a' mit az Énekekben 's Dalokban ugy látfszik, akarmely csinos izlés is megfzenvedhet; annyival is inkább, mivel ezekben a' kettős megköttetés sem meggyőzhetetlen akadály — oda mesterkélrt Cadentiák nem kívántatván; a' Hangmértékben (*Tactus*) pedig, több rövid hangok egy hosszú szótaggal; vagy egy hosszú hang, több rövid szótagokkal, könnyen kipótoltathatván. — De ez az Énekek' készítésétől költsönözött ok is, valamint ennyiben a' Mértékek' védelmére igen helyes: úgy a' Versezeteknek azon számtalan nemeire, mellyek már ma énekelteni nem szoktak, alig alkalmaztatható.

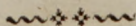
Ellenben, velem tökéletesen egy értelemben vagynak azok, kik a' Mértékes Verselésnek valóságoshafznát, 's legfőbb becsét abban helyheztesik: hogy az által a' Nemzeti Nyelv — épességben fenn-tartatik. Csak egyébaránt a' Verselőknek legyen-meg azon ritka tulajdona: hogy Nyelveket nyirbálni, korcsosítani dicsőfségeknek ne tartsák; vagy azt, mint gyakorta történik, a' Mérték' járma alatt, nyomorékká ne tegyék. Réfzesül ugyan, ezen érdemben a' Folyó-befszédben, vagy más nemű Versben irtt Munka is; és tudjuk, hogy sok — igen sok szavainkat, eddig is a' Régiek' Irásai mentették-meg az örök feledékenységétől: de a' mértékes Verselés által, szavainkat mintegy hangostol; vagy is mostani kimondások' módjával, 's ejtésével eggyütt — rakhatyuk-el könyveinkben, a' késő Unokák' számára. — A' honnan ezt az egy érdemet magát elegenden

dőnek tartom a' Mértékek' védelmére; 's nem azért, mivel a' Rómaiak is ugy irtak: hanem azért, mivel hafznárol meg vagyok győzöttetve — dicsérném; ha soha egyy Görög, vagy Deák azon nem verselt volna is.

Ide tartozik, hogy említetlen ne hagyjam, még az a' hafzon is, melly a' mértékes Irásbul magára az irtt munkára is hárámlik. Midőn t. i. az idő' vizontagságai által elavult betű vagy szó, az értelemnek is ugyan; de még jobban a' bizonyos Mértéknek vezérlésénél fogva, száradok' mulva is visszafiz állittathatik: legalább nagyobb hitelefséggel, mint a' Folyó-irásokban; mellyek, a' kipótolt hijánofságoknak annyi külömböző olvasásával (*varians lectio*) fárasztják a' Tudósokat.

VIII. §.

ÁMBÁR pedig, feltételesen véve, meg kell azt a' Mértéknek adnunk, hogy az igen szép, 's benne gyönyörűséget találhatni: mindazáltal sokaknak azon állittása, mintha a' mértékes Vers, sokkal szebb 's kellemetesebb volna, mint akármely Rhythmus, vagy Cadentia — nem minden kifogás nélkül való. Láttuk oda fellyebb, hogy a' Versnek egygyező végtagjai csiklandják füleit a' soha nem tanított Nomasnak is; bizgattyák érzékenységeit, 's — önnön maga, egyedül a' természetből vezéreltetve, egygyező hangokon dúdolja páfztori Daljait: de valyon, bizgatná e' ugyan azon füleket akármely Energiával megpattogtatott Hexameter, 's forrón ömledező Alkeus? Hát a' sok szabad Jámbusrol mit mondjak? melly a' Római

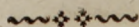
Nyelven is csak Prósa-formán hangzik: sok Magyar próbatételekben pedig (nekem legalább) egy kőrmön-font Prósánál ezerfzer gyávább, sületlenebb!

Csak magunkrol vegyünk példát. Soha, mig a' Mértékkal meg nem esmerkedünk; szerkeztetésében a' mesterséget nem értyük: soha addig azon Verselésnek, még a' legszébbnek is külső alkotásában; az az mértékes hang-ejtésében, szépséget nem érezhetünk. Vagy azt kell hát fel-tennünk: hogy csak az, az igaz szépség a' Verselésben, a' mellynek érzése akkor származik bennünk, ha annak szerkeztetési mesterségével már elébb meg-esmerkedtünk; a' mit pedig általán-fogva helyesen nem állithatunk: vagy meg kell engednünk, hogy valamint az eggyező hangvégzetek inkább az eggyügyü természetből; ugy a' mértékes Verszetek inkább a' mesterségtől láttatnak költsönözni szépségeket.

Ezt azonban koránt sem ugy kell érteni: mint ha a' Véghangos Verselésben semmi mesterség; vagy a' Mértékesben semmi természetiség nem volna. Mert valamint a' természettel egybe-hangzó szóknak felkeresésére, 's öfzvekötésére csak ugyan mesterség kívántatik: ugy eggy részről az emberi természetre tartozik az, hogy a' kifsebb nagyobb indulatokat, 's lágyabb vagy erősebb érzéseket, gyengébb, vagy keményebb hangokkal jelentse-ki; más részről pedig természeti tulajdonsága a' Nyelveknek is, hogy a' különböző indulatok' kifejezésére a' szóknak tagjai is ne mind egyformák, hanem majd hosszuk, majd rövidek le-

gyenek. Igen helyesen mondatik hát a' Mottóban:
 „hogy a' Mérték' kezdése a' sziv' érzéseinek se-
 „besebb vagy lafsubb mozgásából; a' Rím pedig
 „a' fülnek csiklandoztatásából származott, — 's hogy
 „mind kettő meg van az ember' természet-
 „tében.“ Innét ama' fellyebbi állításom csak
 azt tetzi: hogy az eggyező hangvégzet' ter-
 mészeti szépsége, minden előre való készület nél-
 kül is tetzeik a' fülnek; a' mértékes Verse-
 zet' természeti szépségének érzésére ellenben, ké-
 szület kívántatik: hogy t. i. a' szótagok' czélos
 öfzve-rakásának mesterségét megérthessük.

Egyébaránt, akár a' mesterség; akár a' ter-
 mészeti eggyűgyűség: mellyet sokan éppen a'
 Mértékes, nem pedig a' Cadentiás Vers-nemben
 igyekeznek feltalálni; akár végre a' Régiség eránt
 vonzó tisztelet okozza azt: lehetetlen a' mértékes
 Versnek szépségét nem éreznünk. Sőt minden
 rézfrehajlás nélkül tartozunk megesmerni, hogy kü-
 lönösen a' Római költők, soraiknak csupán hang-
 játéka, 's mértéken perdülő roppant kitételeik ál-
 tal; gyakran, még minekelötte tudhatná az érte-
 lem — hová? már kapnak, ragadnak bennünket:
 nyilván-való jeléül annak, hogy már magában a'
 mértékben, vagy hangzásban kell valami szép-
 ségnek lenni, melly a' léleknek tetszik, 's melly-
 től a' tárgy, vagy lefestendő dolog maga is ékes-
 séget költsönöz! Hát Virgiliusnál p. o. a' „ra-
 „pidus vorat aequore vortex“ 's mindjárt reá az
 „apparent rari nantes“ vagy a' „quatit ungula
 „campum“ — Phrygia agmina circum-spexit“
 's a' t. Lucánusnál az „obvia signis Signa,

„*pares aquilas, et pila minantia pilis.*“ Ovidiusnál a „*Nexilibus flores hederis habet intertextos*“ vagy Juvenálisnál, a „*rapitur miser exstinguendus Messalinae oculis*“ 's több e' félek: ki lehetne olly érzéketlen, hogy ezeknek külső szépségét is tagadhatná; 's a Mértéknek ezen szépségre való nagy befolyását magában nem érezné.

IX §.

NOHA továbbá igaz is egy részről az, a' mit oda fellyebb mondottunk; hogy a' Mérték szorosabb korlátok közt tartya az Irót, a' csak szótagjai' számára, 's Cadentiára ügyelő Verselésnél: de más részről az is bizonyos, hogy a' véghetetlen hasonló mértékű szók között, sokkal több válogatásbeli szabadsága van a' mértékes; mint a' kevesebb egyformán hangzók közt, a' Cadentiás Verselőnek. A' honnan midőn a' lélek, csak a' Cadentiának megfelelő legfellyebb 3, 4. szó értelmének egybe-fűzésére szorittatik: akkor az, a' kitalálendő ezer-meg ezer hasonló mértékű szókért, a' teremtő képzelet' tágas mezején szabadon repeshet. És, ha egyébaránt mind képzelő, mind verselő tehetséggel bir, ki is tudja magát ékesen fejezni ott: hol amaz magán segitni nem tudván, az ugy nevezett Sütésre, vagy is, izetlen toldozásra vetemedni; 's gyakran legszébb gondolatait a' Cadentiának feláldozni kéntelen.

Mert, hogy elég Verselők vagynak, kik a' mértékes Verseket is szintugy toldják-foldják: azt nem annyira a' mértéknek, mint az Irók' tökéletlenségé-

gének kell nagy részben tulajdonítani. Mert kivált Eredeti munkában; hol nem csak a' pufzta kitétel, hanem még a' gondolatot is, mint sajáttyát, kiki szabadon cserélheti, forgathattya: könnyü annak, a' ki ért a' dologhoz, elkerülni a' hibát. Más a' mértékes Fordittás; mellyben az eredetihez való szoros ragaszkodás határt szabván: nem csak a' gondolatok, de még a' kitételek' változtatása sem egésszen áll, a' fordító' hatalmában.

De utoljára, bizonyos az is: hogy a' mértékes Verseknek is egyik nemében inkább el lehet az említett toldásokat távoztatni, mint a' másokban. A' tapasztalásból tudhattyuk, hogy minden olyan Versezet, melly hasonló lábú sorokból áll; és a' mellyben a' gondolat folyvást egyik sorbul, vagy (ha több sorokból áll) egyik Versből a' másikba által vitethetik: sokkal tökéletesebb más olly mértékes Versezetnél; mellynek mindenik versében a' gondolatnak végződni kell, 's által nem folyhat a' másikba.

Igy p. o. sokkal tökéletesebb a' csupa Hexameter; mellyben egyik sorbol a' másikba szakadatlanul által-vivődhetik a' gondolat: az Elegiának hozzá-tett Pentameterjénél; mellyen annak erőszakkal is végződni kell. Ez az oka, hogy még a' legjobb Költőknél is annyi fület sértő sületlen toldozásra találhatunk, 's leginkább a' Pentameterekben. Így a' Saphó, vagy Alkeus' rendi fzerént, négy-négy sorokból álló mértéken is; sokkal tökéletesebb Versezeteket látunk az ollyan Iróknál: kik a' kifejezést egy-egy Versre nem szorították egésszen; hanem ha szükség, szabadon által-

vizik azt a' másikba. Ez okból vettek némely Hazai Iróink, a' mint közönségesen tudva van; és vélekedésem szerént igen helyesen, a' Magyar Stropha'k 's más Lantos Verse'k' irásában is — hasonló szabadságot.

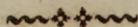
X. §.

HA már az eddig valókat figyelmetesen gondolóra vesszük; 's mindenik Verselés' módjának hijánofságait 's tökéletességeit részrehajlás nélkül egybe vetjük, 's öfzve hasonlittjuk: éppen nem csudálkozhatunk, ha mind a' Mértékes, mind a' Cadentiás Verselésnek feles számmal találkoznak Pártfógói. Ellenben, sokkal inkább csudálkozhatni azon: hogy lehet valaki egyik Verselés' módja eránt úgy elfoglaltatva, hogy a' másikat egéffzen megvethesse; és azt, a' mi mindenikben jó, ne láthassa, 's meg ne esmérhesse?

De — úgy szokott a' lenni; lehetetlen a' részrehajlást elkerülni: ha előitélet, vagy a' megrögzött szokás áll a' szabad megbirálásnak uttyában! A' Mérték' barátta örül, ha a' Toldi' bikáját, 's Szenczi Molnárt, sok derék Zrinyiek' rovására gunyolhattya: a' Cadentiáké viszont, ha az Ellenfélnek, a' „Völgy vala mélységét“ 's a' „Drága barátom, fiatal üfzöd még Sem tanult, dagná fejét, hogy járomba“ — 's több illy nyomorék Verseket lobbanthat a' szemére. Holott, ha már magok a' példákba erefzkednek; találhatnának a' sok roffz mellett elég jó, sőt még néhány remek példákat is: mellyek mindenik Vers-nemnek méltó védelmére szolgálhatnak.

Nékünk legalább Magyaroknak soha e' részben kevesebb okunk nem lehetett a' panaszolkodásra, mint — éppen most! Midőn FERENCZ jó Királyunk' nevezetes országlása alatt VIRÁG, VERSEGHY, Baróti SZABÓ, KISFALUDY, VITÉZ, HORVÁTH, BERSENYI, NAGY, MÁTYÁSI, KOVACS, és több jeles Hazai Verselő: kiket mind, csak Név szerént előszámlálni is hosszas volna, szinte egy időben éltek, 's nagyobb részint még élnek közöttünk; — valósággal olly ritka tünemény, mellyel szerencsés Idő-korunk méltán dicsekedhetik! Sőt ugy látfzik, mintha éppen most volna Nemzetünkre nézve a' Költőknek (hogy Égvisgálói kifejezéssel éljek) azon Culminációjá, melly Rómának vala hajdan: mikor, több derék Poétákkal együtt, különösen MÁRÓ, FLACCUS, és NÁSÓ; kikhez hasonló Költők azolta is alig támadtak a' világon — egymást esmérhették, 's szinte egy időben éltek Látiumban: a' Tudósokat becsülő MÆCÉNÁS, és AUGUSTUS Caesár' idejében!

Kár azért a' példákat csak a' Kántorok, 's Búcsuztatók' nyegegtetéseikből, 's más hasonló Vers-fzemetekről kaparni-öfzve erővel; és azokkal a' Nemzeti Poézist igazságtalanul lealacsonyítani! Híszem, míg csak a' világ világ lesz, 's az ember, ember marad: mind addig fog lenni tökéletlen munka is, a' tökéletesebb mellett elég; sőt a' tökéletlen, mindenha több fog lenni a' tökéletesnél. De azért a' sok Falusi Notárius, Tinódi, Viski, Hubai, 's több illy gyáva Mú'sák mellett szabad ám! sőt igen illendő a' job-

bakrol jobban emlékezni; 's Munkáiknak az érdemlett dicséretet is megadni.

Lám! a' Rómaiaknál is szint'ugy voltak Acciusok, Pacuviusok, Codrusok, Bathyllusok, Rubrénusok, Cluviénusok, 's a't. elegen: kik FLACCUST a' „*Fluit lutulentus*“ — — — PERSIUST a' „*Corvos poëtas, et poëtrias picas*“ és JUVENALIST a' „*Stulta est clementia, cum tot ubique*“ „*Vatibus occurras*“ — 's több e' félékkel gyakran bofzonkodásra fakasztották. Csak hogy szerencsére, Munkáik az idő' próbáját ki nem álhaván: már régen a' semmiségbe visszatertek, 's ma elöttünk még neveikről is nagyobb részint esmeretlenek.

XI. §.

VAGYNAK némelyek, kik hasonlóképpen a' Példákbol okoskodván, azt vitattyák: hogy sokkal több rosszát találhatni a' Cadentiás mint a' Mértékes Versek közt; ismét mások, kik azt erősitik, hogy sokkal többet a' Mértékes, mint Cadentiás Versek között. Melly kettős és egymásnak egészen ellenébe-tett állítás, valamint egy részről 's feltételesen véve alkalmasint igaz: ugy más részről, 's feltételetlen gondolva telyességgel nem igaz. Igaz t. i. hogy mivel még eddig sokkal több Versezetek vagynak Magyarul Cadentiára, mint Mértékre készítve: tehát rosszát is többet láthatni Cadentián, mint Mértéken. De egyáltalában nem igaz, hogy kevesebb Mértékes Vers volna rossz, mint Cadentiás: a' Mértéken és Cadentián irtt Versek mennyiségéhez mérsékelve.

Ézek a' különböző vélekedésű emberek azonban nem annyira ezen ellenkező állításaikban hibáznak, mint főképpen abban: hogy a' Vers' fogyatkozását egésszen a' Vers-nemnek magának tulajdonítják; abból akarván az eggyik Fél ugyan a' Mértéknek a' Cadentiánál; másik pedig a' Cadentiának a' Mértéknél alkalmasabb voltára okoskodni — 's ekképpen eggyik Vers-nemnek a' másik felett való elsőségét kikövetkeztetni. De — hibásan! Mert, bár melly nagy befolyása legyen a' különböző Vers-nemnek magára a' Versezetre is; meg kell azt (legalább közönségesen véve) esmérnünk: hogy a' Versek' tökéletlenségének oka soha sem annyira a' Mérték, vagy Cadentia, mint maga a' Szerző. Ki is, vagy azért, mivel mesterségét nem érti; vagy mivel szive' táját Titán nem a' legjobb agyagból formálta: bár mint erőlködjön, sem magas tárgyakra fel nem emelkedhetik; sem gondolatait akarmely Vers-nemben is, a' lélekre beható tüzzel 's méltósággal kifejezni nem tudja. Sőt, okozhattya azt azokban, kik egyébaránt Költői lélekkel bírnának, az a' magokban szer-felett való bizakodás, vagy gondatlanság is: melly szerént HORÁTIVSNAK a' „*num prematur in annum*“ — felette bölcs intésére keveset ügyelnek, és valami eszékbe ötlük, minden válafztás nélkül halomra írják; a' hibák' kitörlésére, 's a' jobbitáson köröm-szakadtig való dolgozásra szükséges időt magoknak nem engednek, — csak hogy Munkáikat annál hamarébb Világ' elébe táfzithassák.

Nem lehet mindazáltal tagadnunk, és akár sa-

ját dolgozásainkon; akár mások' bár melly dicséretes próba-tételeiken észre nem vennünk: hogy a' mértékes Magyar Verseknek hijánosságát csak ugyan egy részben okozza a' Régiektől költsönözött Vers-nem is: mint olly megfzorittás, melly nem a' mi Nyelvünk' természetéhez lévén szabva, azzal egésszen meg nem egyez; sőt sokakban ellenkező reguláinál fogva a' Nyelvnek szabad folyamattját is nem kevésbé akadályoztattya. — Ezen állításnak világosítására szükséges mind a' Mértékek, mind a' Nyelvek' természetét közelebbről megvizsgálnunk. És éppen itt van helye már ama' fellyebb említett Kérdést is voltaképpen megválni: V al y o n a' Magyar Nyelv alkalmas e' a' mértékes Verselésre?

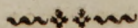
XII. §.

MINDEN Grammaticusi szörfzál-hasogatókba, 's Etymologiai fészegetésekbe való keveredés nélkül; csak átaljában véve is tapasztaljuk: hogy minden előttünk esmeretes Nyelvekben mind hosszú, mind rövid szótagok találhatóak. Sőt még azon Nyelvekről is, mellyekkel semmi esmerettségünk nincsen, ugy látszik, fel kell tennünk: hogy lehetetlen a' kimondásban minden szótagoknak egyforma időt kívánni; 's innét csak nem egész meghatározással kihozhattjuk: hogy azoknak hosszú 's rövid volta, a' Nyelveknek, vagy élő-beszédnek szintén természetére tartozzon. Mily helyt pedig azt megengedjük, hogy minden Nyelvben megvayon a' hosszú 's rövid szótagok' külömbisége: látni való, hogy már

akkor meg vagyon a' Mérték is, melly éppen ezen külömbségből származik; t. i. a' Szók' külömböző tagjainak, a' ki mondásban észrevehető hosszabb, vagy rövidebb hangzásábo'.

Ezekből nyilván kitetszik: hogy a' Nyelvek bizonyos tekintetekben mértékre mindnyájan alkalmasok; ha szinte külömböző alkotások, 's kimondások miatt, vizont ezen tulajdonsággal nem éppen egyformán bírnak is. Nevezetesen, minthogy a' Mérték (a' mint fellyebb láttuk) a' rövid és hosszú szótagoknak egymással való öfve-hasonlittásábul; 's azoknak költsönös cseréjéből származik: innét önként következik, hogy mentül gyakrabban váltogattyák egymást a' rövid és hosszú szótagok valamelly Nyelvben; a' mértékes Verselésre is annál alkalmatossabb az.

A' most virágzó Europai Nyelvekben, ugy látszik sokkal több hosszú, mint rövid szótagok találatnak; vagy ha mindenikkel bővölködnének is, nincsenek azok bizonyosan meghatározva; vagy a' mi szint'ugy megkívántatik, illendő szerrel elegyelítve. Midőn t. i. némely szók' egészen hosszú, mások vizont egészen rövid Tagokból állanak; 's ugyan azon egy szóban mindenik mértéket közletve ritkán lehet feltalálni. Akadályára lehet némely Nyelvekben a' mértékes Verselésnek, még a' szók' természeti mértékével ellenkező kimondás (*Pronunciatio*); a' szóknak rendetlen hosszúsága vagy rövidsége is, p. o. a' sok, 's azonban leginkább hosszú mértékű Monosyllabák 's több e' félék. A' honnét a' Németek 's velek atyafias Nemzetek ugyan,

a' Nyelvekben uralkodó sok mássalhangzók; az Anglusok, ugyan azok, 's egyszersmind diribdarab, és Caesurát ritkán adható szavaik; az Olaszok és Francziák végre, leginkább a' szótágok' bizonytalan, 's még eddig voltaképpen meg nem határozott mértéke miatt, minden igyekezetek mellett is, — a' tökéletességtől igen meffze maradnak.

XIII. §.

A' HAJDANI Görög, 's már elhunyt Deák Nyelvek után, minden esmeretesebb élő Nyelvek között, méltán a' Magyar Nyelv érdemli e' részben az elsőséget: mellyben a' rövid, 's hosszú Szók, és szótágok szeres elegyedéssel, 's illendő mennyiséggel feltaláltatván; a' mértékes Verselésre szükséges tulajdonságokkal leginkább dicsekedhetik: a' mint elég bőven, 's elméssen mutogattya azt HORVÁTH ÁDÁM Ur, Magyar Mágogjának (Pesten, 1817.) 55. §-sában; különösen a' 380 — 387. lapokon. Lásd ez eránt KANKA DÁNIEL Urnak Dissertatioját is: *de nativa sermone Hungari euphonia (Posonii, 1817.) pag. 36, 37 &c.* — Nem volt kétség' kívül Prof. ESCHENBURGNAK a' Magyar Nyelvel semmi esmeretése; külömben lehetetlen lett volna néki azon állításra vetemedni: „hogy a' Görög és Római mértékek' követésére egy sincs olly alkalmas Nyelv, mint — a' Német.“ *Entwurf einer Theorie, und Literatur der schönen Wissenschaften*, a' 64. lapon. Holott abban (mint a' Tót Nyelvben is) a' sok egymásra halmozott Mássalhangzók; a' sza-

vaknak ékes gördülését, vagy volubilitas-sát; a' mi pedig lelke a' Mértéknek, felette hátráltattyák.

„A Németek (igy szól DÖBRENTEI, az Erd. Muz. II. Füz. a' 137, és 138. lapokon) „irnak ugyan görög mértékü verseket; hanem az „ő sok Mássalhangzójik nehézsége miatt, messze „maradnak a' könnyü folyamatnak harmoniájában. „Ők sok szótagot rövidnek vesznek a' positio' „regulája ellen is; melly épen a' tiszta hangzásnak „fundamentoma. A' mi hangmérséklésünket pedig „ez a' positio igazgatván: a' Német Nyelvtölezen „tekintetben az elsőséget elveszi. Német hexa- „metert, még VOSSÉT is; hol a' sok darabos „mássalhangzó állít-meg a' siető Dactylusban: 's „mindjárt azután Magyarot olvasni; nagy külömb- „sége tetfzik ki a' nehéz, és természetes könnyü „folyamatnak. A' Német prozódiaja tsak az „értelemé: a' mi nyelvünk' természete maga, hosz- „szunak vagy rövidnek venni — érezni parantsol- „ja szótagainkat. JENISCH tsudálkozik, miképen „próbalhatták felvenni nyelvekbe a' régi mértéket.“

Ki is hinné azt, hogy p. o. a' *„Sprößling der Myrthe“* Adonicus; vagy KLEISTNÁL az *„Empfang't mich heilige Schatten, ihr hohen belaubten Gewölbe“* GÖTHENÉL a' *„Lauft doch jeder die Flamme zu sehen, die verderblich emporschlägt“* 's a' t. Hexameterek volnának?

Nec pueri credunt; nisi qui nondum aere lavantur!

JUV.

Hogy az ujj Német Prosódia' törvényeivel meg-eggyez, elhíszem; de mivel minden accentuált kimondás mellett is, alig hangzanék az helyesen az

én fülemben: szükségesképpen vagy a' Prosódia' kézfittőit kell gondatlansággal vádolnom, hogy a' Görög és Római Mértékekre csak tél-tul figyelmeztetek; vagy ha nem ő rajtok mult, lehetetlen a' Német Nyelvnek említett dicséretét megengednem: mikor önnön Prosódiájában kéntelen a' Szóknak nem tulajdon vagy belső; hanem csak szerkesztési mekkoraságát (*quantitas relativa*) vennü-fel sinor-mértékül, — mellyel, a' mint maga ESCHENBURG az 56. lapon megvallya: „das eigentliche Zeitmaß der Worte nur selten, und zufällig zusammentritt. „a' szóknak tulajdon mértéke csak ritkán, 's történetből üt-öfzve.“

Hála Isten! még a' Magyar Nyelvel ennyire nem vagyunk; 's szavainknak hangzásában a' természetes mértéket mindenütt feltalálván, nem csak az, hogy képzelt mértékek' kigondolására nem szorultunk: de ugy szólván, minden különös Mérték-tudomány, vagy Prosódia nélkül; egyedül a' szó-hangzás' vezérlése után, már eddig is számos mértékes Versezetekkel bővölködünk. Mellyeknek jeles alkotásából eléggé megtetszik; hogy a' mint B. SZABÓ DÁVID, Éneis I. Köt. VIII. lapján szól: „A' Magyar Nyelvnél, a' Görög és „Deák Mértékre könnyebben foghatót Europa nem „mutathat; mind azoknak megeggyező értelmek, „'s tanúbizonyságok szerént, a' kik e' dologról itél- „ni tudnak.“

XIV. §.

IGAZ is az tökéletesen! — De bezzeg, az is igaz ám, a' mit innét B. SZABÓ kihagyott: hogy

t. i. a' Magyar Nyelv, ámbár a' most irtt tekintetben minden élő Europai Nyelveknél sokkal előbb való; de csak ugyan a' Görög és Deák mustra-nyelvekkel (még most legalább) telyességgel öfzve nem mérkezhetik. Azt is, hogy valaha azokat megközelithesse, nem a' Görög vagy Római: hanem ujj, 's a' Magyar Nyelv' természetéhez alkalmaztatandó Mértékről lehet csak; 's kell szükségesképpen mind érteni, mind reményleni.

Mert (csak valljuk-meg igazán!) koránt sem bir Nyelvünk, minden tökéletessége mellett is, azal az eleven járással, vagy Volubilitással, melly a' Görög 's Deák Nyelveket leginkább kedvelteti. A' rövid szótagok gyakrabban forognak azokban; a' szók' öfzvetétele által is több rövid tagokat formálnak; 's két egymásra következő Másalhangzó se teszi azokat mindég hosszuvá, mint a' Magyarban. Ezen kívül nekünk igen sok szavaink Másalhangzón kezdődván, 's végeződván; sőt minden Ejtésben, Hajtogatásban, Egygyes — többes Számban, Időben, vagy Formában végről jobbára Másalhangzót vévén-fel: ezek miatt még a' külömben rövid szótagok is gyakran hosszukká válnak; 's a' fürge Piri-chiusok, Dactylusok helyett — aggott Spondeusok, Molossusok botorkálnak!

A' külömben minden Europai Nyelvektől, Nyelvünket megválasztó, 's egyébaránt tökéletességre szolgáló Ragasztékok (*affixa*): hányfzor okoznak unalmas hosszúságot nem csak a' szónak, hanem a' Mértéknek is? Mit szóljak a' sok huzásos (*Accentus*) Magánhangzókról; vagy VIRÁG,

és VERSEGHY Urak szerént, csak — Hangzókról (*Vocalis*) mit, sok — természettel rövid szótagainknak szükségtelen nyujtásáról? a' Mássalhangzóknak kettőztetéséről? 's a' t. Nem ok nélkül kélki VIRÁG BENEDEK is, a' Magyar Prosódiáról irtt Elszrevételeiben, az e' féle vissza-élések ellen (Lásd az 1818. Elzt. Tud. Gyűjt. V. Köt. 48. l.) „Nem kell szaporitanunk (ugymond az „50. lap on) a' hosszú szótagokat. — Ez ellen vétnek „azok, kik a' Ragasztékokban ok nélkül kettőztetik a' Mássalhangzókat.“ és ismét az 51. lap on: „Mint szaporodik a' hosszú szótagok száma ezek „kel is! pereczze, v. je, párduczczá v. ja „'s t. Azonban hallod, hogy Nyelvünkben sok a' „hosszú Syllaba!“ 's a' t.

Nincsenek e' sok olly Szavaink is, mellyekben több hosszú szótagok egy-két rövid szótagot úgy körül sánczolnak: hogy Római mértékkal hozzájok férni lehetetlen; 's ismét mások, mellyeknek minden tagjai báb módjára ugrálván — azon mértékre éppen reá nem vonattathatnak. Illyenek: alázatosság, hatalmaskodás, törvénytelenység, vigasztalhatatlan; ismét: cselekedet, szerecseneket, leheveredem, nyavalya-törés, 's a' t. Mellyeknek sok Vers-nemből vagy örökre kikell maradni; vagy az erőltetéseket el nem lehet távoztatni, mint p. o. emlékezetből, (—vv|—) fekete (—vv) VIRÁGNÁL; most'hája (o), gyász'lókat (o) BARÓTINÁL, 's a' t.

Ezen kívül igen sok Szótskáink vagynak olyanok a' Magyarban, mind a' Névmássainak (*Pronomina*) és Határozóknak (*Adverbia*);

mind az Elölutoljáróknak (*Prae-et-Postpositiones*); mind pedig az Egybefoglalóknak (*Coniunctiones*) és Közbevetőknek (*Interjectiones*) különböző nemeiből: mellyek a' nékiek megfelelő Deák szótskáktól egészen különböző mértékűek; millyenek p. o. mi, ti; ki, mi, hová, miért? azért, azonban, de, ha, hiszem, holott, midőn, mivel, pedig, soha, talám, tehát 's a' t. Minthogy pedig ezen szótskák a' Beszédnek részeit változtatni szokták: innét valamint a' Deákban, ugy a' Magyarban is rendszerént a' sorok' elein; vagyis Vers-fejeken kellene nékiek állani. De mivel első szótagjok rövid, már a' Hexameterekben; mellyekben legelől is hofszu szótag kivántatik, soha igazi helyeiken nem állhatnak: vagy, mivel az lehetetlen, erőszakkal szükség nyujtani, — mint több Iróinknál láthattjuk.

XV. §.

TOVÁBBÁ a' Magyar Nyelvben a' gondolatok' kifejezésének bizonyos és meghatározott rendje van: mellytől eltávozni, az értelemnek is változása, vagy éppen csorbulása nélkül telyességgel nem lehet; a' mit — a' Szerkeztetés' természeti rendjének (*Ordo naturalis constructionis*) nevezünk. Ellenben a' Deák csupán ékeség kedvéért, még a' Folyóbeszédben is, azon természeti rendtől szabadon eltávozik; Versében pedig gyakran a' szókat úgy széllyel-szórja, hogy szinte mesterség azokat, értelmek' kitánulása végett, illendő helyeikre visszarakni. Melly széllyel-szórásban némely Római Verselők annyira

elmerültek: hcgy az öfzve-tett, sőt még az egyes szókat is — hatalommal ketté szakasztván, közbe egész szókat be-félszkeltek; ilyen LUCILLUSNÁL a': Cere-comminuit-brum; NÁSÓNÁL a': hac-Arethusa-tenus, 's a' t.

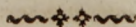
A' Magyar Nyelv egyik erőltetést sem bírja-meg; és valamint azt, nem az elfzaggatás, de néha csak a' rövidítés is nyomorékká teszi: ugy a' széllyel-szó-rás azt, minden Magyar formájából kivetszi; sőt értelmét is igen hamar meghomályosítja. 's elforgattya. — Az Istenek' bölcs Tolmátsa sugja fülébe a' szunyadó Músának (mint maga állítja: ÓDA, 's a' t. Pesten, 1818.) hogy ébredjen fel:

— „mert (ugymond) Neve Napjait
„MÉLTÓSÁGA eléri Épen, tsillaga Hunnia
„Földnek; mássa nagy elméknek, egy öfzlopa
„Szent Hitnek; Tudományok tsoda egy feje;
„Erköltsök különösse. Ezt tisztelni ne hagyj, siess.“
Ime! a' bölcs Tolmáts után se tudja velünk megértetni: minémü parancsolatot vett; hogy t. i. tisztelni ne hagyja e'? — vagy hogy inkább tisztelni siessen Méltóságát? A' hány sor, annyi hiba egyébütt is:

— — — „akarám Neked
„E' fényes napon ekkép Égő tiszteletem jelét,
„S drágáttenni.“ — ismét tovább:
„Mit mondjak Honnyi Nyelved Buzgósága felöl? — és kévéssel alább: — — — „Te Hitünk erős
„S nagy Védője; Tudósok, Ifjak Gyámola, Mindene,
„Árvák Atyja, 's Szegények! sok időkig élj.
„Élj! (igy fejezi-bé) míg a' Duna kékes zaja folydogál

„Pest és ősz Buda közt, néha piartza, és
 „Sok Hősök temetője Mellet. Végre hogy így Hazánk
 „Bened lelje díszét, 's Nemzeted Általad
 „Ékessége virágozzon örökre.“ — 's a' t.
 A' tisztelet' tárgyául fel-vett Méltóságot minden
 esetre sajnálnunk kell; de, hogy szánakozást
 melyik érdemel jobban: Doctor CSEREMISZ-
 KY Ur, vagy szegény Magyar Nyelvünk e'?
 nehezebb meghatározni! — Ezt melleleg; de ta-
 lán nem szükségtelen említvén:

Végezetre, a' Rómaiak igen sok szabadsá-
 gát is engedtek magoknak a' Verselésben: a'
 szótagoknak néha csak helyhez kötött, 's a' Cae-
 surával is változtatott Mértékjek; némely betük-
 nek megkettőztetések, vagy egybeforrasztások; má-
 soknak mint a' H-nak Mássalhangzó után; az S-nek
 is néha Mássalhangzó előtt; — ugy az M. betűn
 végződő szótagoknak, 's minden Magánhangzóknak,
 Magánhangzón kezdődő szók előtt való kivetteté-
 sek, 's több e' félék által. Mellyeknek a' Magyar
 Verselésben helyek sem igen lehet, mivel abban
 a' fülnek csak némely rövidítések is hamar vissz-
 tettszenek; annyival inkább az Elisiók szenved-
 hetetlenek. Az Éneis' kofzorus Fordittója a'
 H. betűnek merész kipetzkelésével, sokat tett ugyan;
 mind a' Versek' könnyűségére, mind a' Fordittás-
 nak belső tökéletességére nézve: de — mi haszna?
 a' szó csonkává, 's e' miatt sok helyeken az érte-
 lem is homályossá lett; a' Versek pedig, a' selyp-
 hangzás miatt, külső szépségekből igen sokat veszt-
 tetek! Ezt ugyan VIRÁG sem hagyja helyben, a'
 Prosódiáról már említett Értekezésében; hol

is a' H-t világosan Mássalhangzónak kivánnya vétetni, a' 49. lapon: de azon szabadság eránt is, mellyet a' Metrumbeli szükség miatt, a' Deákok' példája után, (a' 62. lapon) a' Magyar Verselőnek megenged — vélekedésem szerént szint'ugy sok nehézségek adhatták-elő magokat.

XVI. §.

A' HONNÉT a' Deák 's Magyar Nyelveknek most előadott tulajdonságait, a' Római mértékekkel átáljában egybe-gondolván: lehetetlen egy felől azon könnyebbségnek, melly azon minémüségeknél fogva a' Deák Verselésre háramlott; más felől azon akadályoknak, mellyek a' hasonló mértékű Magyar Verselésnek a' fenn-irtt tulajdonságok nélkül, mindenütt uttyában állanak — a' figyelmetes Olvasónak egyfzerre szeméhe nem tünni! Vagy is, lehetetlen által nem látni: hogy a' Magyar Nyelv, sem erejét a' Római mértéken, melly az ő természetével annyira ellenkezik, volta-képpen ki nem fejtheti; sem azon tökéletességre, mellyre egyébaránt alkalmas lehetne, soha ezen az úton el nem juthat!

Dicséretére szolgál ugyan Anyai Nyelvünknek, hogy több Europai Nyelvek felett Ő, a' Római Verselést Római mértéken is legjobban tudja követni: de egyfzersmind elég hátra-maradására is szolgált ám — mind eddig csak ezen régi mértékek közé történt szorongatása. Tudóssaink is, valamint a' mértékes Verselés' behozásán való törekedéssel, a' Nemzeti Literátura' gyarapittására hafzmos lépést tettek; ugy jeles iparkodásokat (meg-

bántás nélkül legyen mondva) nem kevéssé homályosították-meg azzal: hogy mind Nyelvünknek, mind Költőinknek a' Római Mértékekkel való küzködését, ennyi ideig hideg vérrel elnézhették; 's úgy látszik, ezekbe sem ötlött, hogy a' Régiek' hagyományán kívül is lehetne — sőt éppen kelene a' mostani Időkhez, 's a' Nyelvhez alkalmasabb Vers-mértékekről gondolkodni.

Ha kivált az is eggy ok a' Mértékek' ajánlására, hogy a' Vers csak úgy lehet éneklésre alkalmas: mi szükségem úgy nekem a' Római mértékekre, mikor azoknak Énekeiről úgy sem tudok semmit is! Sőt meglehet, hogy ha p. o. a' Hexameter' hajdani Kotájára ma reá-találnék is: minden régiségéből mérhető becses-volta mellett sem adnám érette CSERMÁKNAK, vagy LAVOTTÁNAK akármelyik magyarját. — Rét, három ezer éftendő olta nagyot változott a' Világ! 's bátran fel lehet tenni: hogy a' pallérozott Görögök-nél 's Rómaiaknál alig volt a' Mu'sika úgy kispallérozva; mint a' mai csinosabb Europai Nemzeteknél. Sőt azt hiszem, hogy a' mostani Hangszerkeztetés' mestersége, a' hajdaninál bizonyosan tökéletesebb annyival: a' mennyivel a' flauta, hegedü, 's klavir tökéletesebbek a' hajdani háránt-sipnál, lantnál, 's koboznál!

Ohajtanunk kell, hogy Hazánknek olly tudós Fiai, kik rész szerént magok is Verselői tehetséggel, 's Anyai Nyelvünknek fundamentomos esméretével bírnak; rész szerént a' Mu'sikai mesterségben is jártasok, és a' Harmonia' törvényeit értik, magokat köz-célra eggyesítvén: Nyelvünk'

fordulásainak, az uralkodó mu'sikai izlésnek, 's a Nemzeti characternek egygaránt figyelembe-vételével; a' Magyar Verselésre alkalmas ujj Mértékeket, 's Vers-formákat dolgoznának-ki mentül elébb: mellyeknél fogva, az éddig csak szükség-ből gyakorlott Görög's Római Vers-nemekkel, Nyelvünket sanyargatni ne kéntelenítetténk.

Ezen Tudósok itélnék-meg: mellyek legyenek h o f f z u, mellyek vizfont rövid szótagok a' Magyarban? 's valyon a' mellyek kétféleképpen mondatnak-ki t. i. majd nyujtva, majd kapva a' köz-beszédben, maradhatnak e' Közösseknek (*Communis*) a' Verseken is? Továbbá, ha lehet e' olyan eset, mellyben valamelly szótag, két mássalhangzó előtt — vagy után is rövidnek vétethessen; 's valyon ez az 'S (p. o. pénze 's vagyonna) nem tesz e' Positiót a' Mássalhangzók előtt? Ismét, ha az egyenlő időt kívánó, egyébaránt különböző L á b a k, vagy mértékek, egymással felcserélthetnek e'? — a' mi volna már a' tulajdonképpen való Rhythmus, — p. o. Trochaeus Jambussal, vagy Tribrachyssal; Dactylus Anapaestussal, Spondeussal, vagy Proceleusmaticussal 's a' t.

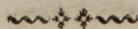
Ugyan azokat illetné annak meghatározása: hogy az ugy nevezett Lantos Verseken 's Ódák micsoda Énekek 's Dalok' mértékeire szabattassanak; vagy minden Ének 's Dal' mértéke, meg' ugyan annyi Lantos Vers-formául szolgálhasson e'; vagy ha nem, miért nem? Ezen Társaság bírálnámeg azt is: hány soru, tagu, 's millyen lábú Vers-nemet válasszon a' Hadak, Vitézek' hilde-

tője? millyent a' tanító, intő, panaszolkodó, gunyoló, szerelmet, vagy Jóltévőt éneklő, 's a' t. — Ők állapithatnák-meg végre: minémü szabad sággokkal élhet az Író a' Verselésben; nyelvünknek, 's a' köz-izlésnek sérelme nélkül? ki lehet e' vetni valamelly betűt, vagy, mint a' Deákban megkettőztetni, vagy egybeforrasztani? vagy különösen a' Mutató Névmássát *Az v. A' (quasi Articulus)* elhagyni; — mindenek felett pedig, a' beszédnek természeti rendjét elváltoztatni szabad e', és mennyiben? 's több e' féle.

XVII. §.

HOGY Anyai Nyelvünket, 's vele a' Mértékes Poézist is — a' szóknak mintegy természetéből származtatott törvények szerént, kidolgozandó Mérték-tudomány' segítségével; sokkal nagyobb tökéletességre lehetne vinni, senki kétségsbe nem hozhattya. Sőt elmerem mondani: vagynak Hazánkban kivülem is elegenden, kiket hasonló kívánság lelkesített; 's ohajtva várják velem együtt, amaz ujj Magyar Prosódiának megjelenését.

De — nem azt akarom ezzel mondani; mint-ha azután talám más Vers-nemekben írni szabad nem volna: koránt sem! mert vélekedésem szerént nem csak illő; sőt Nyelvünk' mindenképpen lehető tökéletesítésére nézve felette szükséges is: telyes szabadságot engednünk kinek-kinek mind a' Vers-írásban, mind pedig a' Vers-olvasásban. Annyival is inkább; mivel a' Versnek nem csak oktatni, hanem egyfzersmind gyönyörködtetni is kötelessége: 's mit tehet az Olvasó róla, ha

némely Mértékben bár a' mesterséget észreve-
fzi is; de a' magát kedveltető szépséget abban fel-
nem találhattya? Mit tehet róla, ha ugyan akkor
egy Rhythmusba, vagy éppen Prósába öltöztetett lelkes előadás, szívet nagy 's kellemes ér-
zésekkel tölti-bé? Én nem tudom, ha lehet e' azért
mindjárt valakit rossz izléssel vádolni; 's azt a' bélye-
get nem inkább a' sok izetlen Versezet érdem-
lené e' meg?

Mit is nyert a' Hazai Literátura vele, hogy
sok Verselőink — a' bölcs, bolond által mosta-
nában egyre kárhozhatott, 's kigúnyolt Cadenti-
áktól elidegenedvén, kéntelen kelletlen mérté-
kes Verselésbe avatkoztak? Holott sokan, erőlte-
tett Munkáiknak csonka-bénna tagjaira (meglehet!)
magok is borzadva néznek: a' kicsufolt Rhythmus-
ban pedig talám jobb gondolataik nagyobb eleven-
séggel, tisztább Magyarsággal; 's ugyan azért sok-
kal nagyobb hafzonnal is láthattak volna köz-világot!

Külömben is, ha ezer-meg ezerfélék magának
a' Verselésnek tárgyai; és az Olvasók is, sorsok-
hoz 's kifejtődzésekhez képest elannyira különbö-
ző izlésűek: miért ne lehetnének többféle Ver-
sformák is; és a' Cadentiák vagy Rhythmusok mi-
ért ne maradhatnának-meg a' Mértékek mellett?
Hiszem, a' mint oda fellyebb láttuk, van a' szó-
tagok' számában, 's eggyező végzetben vagy Stro-
phában is szintugy külső szépség, mint a' mér-
tékben: a' Poézisnak belső valósága pedig ugy
szóllván, eggyiktől sem függ; 's mindenkor ugyan
az marad, akármelyik formába öltöztessen.

A' honnét igen helyesen állittya DÖBREN-

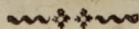
TEI, az Erd. Muz. II. Füz. a' 138. lapon: „Ám-
 „bár (ugymond) Nyelvünk, minden Görög vers-
 „mértékek' elfogadására természetes módon alkal-
 „matos, nem kell a' rímtől egészen elállanunk
 „— — az Ének, az elbefzéllő Poésis, különösen
 „a' Sentimentális darabok, ugy tetfzik, kedveseb-
 „bek rímekben. — — Csak tudjon a' Költő rímjé-
 „vel ugy bánni, mint jobban kikeresett regulái
 „mutatják“ 's a' t. Ám, hadd irjon ki-ki bizvást, a
 mint tud; — legyen az Mértéken, vagy Cadenti-
 án, mind egy: csak azon irjon, a' melyiken Mun-
 káját nem csak legtökéletesebbé; hanem egyszer-
 mind legkellemetesebbé is teheti, — szeme előtt
 tartván HORÁTIUSNAK ama' mondását, Art.
 Poët. §. 333, & 334:

„Aut prodesse volunt, aut delectare Poëtae;

„Aut simul et iucunda, et idonea dicere vitae!“

XVIII. §.

AZT ugyan a' tapasztalás taníttya, hogy a'
 különböző Vers-nemnek, magára a' Versezet' szép-
 ségére is igen nagy befolyása van; de mivel ezen
 Szépségnek grádusait (kétség' kívül az em-
 berek' különböző izlése miatt) a' Izámtalan Vers-
 nemekre külön-külön alkalmaztatni nem tudjuk:
 annyit legalább, vélekedésem szerént is, egész meg-
 határozással állíthatunk, hogy akarmely Vers-
 nem is, mind addig jó 's alkalmas a' czélra;
 mig az elmének elegendő öfztönt ad a' képzelő-
 désre, 's a' gondolatok' helyes egybe-szerkeztetését
 nem gátolja. Ellenben az olly Vers-nemek, mel-
 lyek csekély megköttetések miatt, a' lelket kevés-

sé izgattyák, 's a' képzelet' országnán kereftül-kasul meg nem hordozzák; vagy a' mellyeknek szoros korláttyai, vagy többféle megkötetései, az elme' szabad futásának meggyőzhetetlen akadályokat hányanak uttyába: a' Verselés' céljának kevésbé felevén-meg — ajánlást sem igen érdemelnek.

A' Chronostichonokat, Anagrammákat, kereftbe, vagy visszafelé olvasható; ismét a' sorok' első vagy utolsó betűiben bizonyos értelmet, nevet foglaló — de általában kevés figyelmet érdemlő Vers-nemeket elhalgatván: alig lehet nagyobb megkötése az elmének, mint a' Cadentiára szedett Mértékes Vers-nemekben. Illyenek nevezetesen a' Leoninus Versek, mellyek a' közép setét századokból eredvén, mi hozzánk is elhatottak; 's az if. GYÖNGYÖSI ólta kedvelői, sőt emitt-amott követői is találkoztak. Nem kérdezem én azt, valyon az illyen Vers-nemek a' jó izléssel ellenkezesek; 's valyon a' finom érzésü fület sértik e' inkább, mint gyönyörködtetnék? Nem vitatom azt, hogy ámbár CICE-RÓ is (a' mint tudjuk) az „*o fortunatam natam*“ — ért kipiffzegettetett; és ha szinte mind JUVENALIS, mind ő utánna BUDAI, Rég. T. Vil. Hist. a' 413. lapon ezen kipiffzegetést egyenesen az eggyező hangzásnak tulajdonittyák is: de azért még nincs minden gyanu elhárítva, ha a' Cadentia; 's nem inkább a' kevésbé kifejezés adott e' okot a' botránkozásra? Azt sem feszegetem én, hogy a' Szépség ráviteles lévén; lehetnek, kik alkalmas pallérozódás mellett, az említett Vers-nemet kedvelik, 's szépnak tartják (lásd a' már em-

litett Mágóg-öt, a' 385, és 386. lapokon): hanem egyedül azon tekintetből, mivel a' Mérték és Cadentia által való kettős megköttetést sokkallom; valamint attól, ki magát elég erővel biztattya, nem tilalmazom: ugy senkinek mint jót, alkalmatost — éppen nem ajánlhatom.

Ide tartoznak a' Sonettek is, ha áll, a' mit rólok KAZINCZY Ur a' többször említett Értekezésében mond, hogy: „A' Soroknak vagy mind „Jambufz, vagy mind Trocheus lábakból kell „állani; 's hogy Zrínyi nemü, az az scandálatlan rímes sorokat Sonetthez venni nem szabad.“ Azonban rímeknek is kell lenni, még pedig him 's nőstény nemüeknek; ezen kívül 14. soroknak kell mindenkor, a' két quadrin és két terzett Strophákba egyyüvé fűzettetni, (lásd: Tud. Gyüjt. 1817. IX. Kö t. 38 — 48. l.) — mellynél mesterségesebb bilincset gondolni is alig lehetne már! Annyival inkább csudálkozom tehát azon különös dicséreten, mellyet ő arrol, VOSS-nak ellenére tesz a' 41. lapon: „Symmetria, és Eurythmia (ugymond) „a' Sonettben annyira tolják fel „magokat földre és szemre; hogy azokat csak a' sikket, csak a' vak tagadhatják.“ Holott — a' Magyar Verselésnek négy nemeiről, a' Leoninus Versek alatt, ugyan ő, a' többek közt így fejezi ki magát: „a' Római mértékü Verseknek Cadentiára szedése (ők így nevezik a' rímet, a' hmoeteleütont) olly nevetséges dolog, mintha „valaki 's a' t.“ — lásd a' szörnyü hasonlatosságot az Erd. Muz. II. Füz. 127. lapján. De, ilyen formán: a' scandált rímes soru So-

nettnek is neveltségesnek kell lenni; legalább a' kettős megköttetés miatt, ama' különös dicséretet meg nem érdemelné.

Ellenben — egészen másképp' beszéll DÖB-RENTEI, ugyan ott, a' 129. lapon: „A' kö-
 „zép setét időnek Vers-íróji (u g y m o n d) a' szó-
 „tagok' hosszú, vagy rövid léték helyett, azok-
 „nak végső együtthangzására figyelmeztetek, 's ah-
 „ban találták gyönyörűségeket.“ — tovább a' 130.
 lapon: „Elterjede a' rímhez való szertet — —
 „rímekben kesergé a' sentimentális Petrácha ol-
 „vasztó lágyságu, 's Plátóval ideálozó énekeit,
 „Szonetójit.“ — Ezen előadásbul világos: hogy
 a' PETRÁCHA' rímes Szonetóji; a' Mérték-
 nek ellenébe téve, emlittének. KAZINCZY
 Ur ugyan azokban Mértéket lát; 's a' Sonetról
 való Értekezésében még scandálja is a' 45. la-
 p on: a' Nyelvhez-értők lássák, melyiknek van igaz-
 sága? 's ha nem az történt e' a' Petrácha' So-
 nettjeivel, a' mi a' Himfy' Szerelmeivel:
 mellyekről egy Tudósító azt állította, hogy azok
 derék Trocheusokban vagynak írva; mint ezen
 tévedésre helyesen teszi figyelmetessé az Olva-
 sókat CSOKONAY, a' Lilla' Előbeszédjében,
 a' 8. lapon.

XIX. §.

AKÁRMINT legyen azonban a' dolog — ré-
 szemről nem csak helybe-hagyom; hanem valóban
 dicsérem is némely újabb Verselőinknek azon igye-
 kezését: hogy az Olaszok 's Francziák után (leg-
 inkább a' Mu'sikai Compositiók, 's Játék-szinek'

tekintetéből) a' Németeknél is szokásba jött Sonnettók, Rondók, Balládék, Stantzák, Cantaték; 's más ujjabb szabásu Rhythmusok' nemeivel Nemzeti Poézisunkat is gazdagítani kívánják. De, noha a' Szépet idegenektől költsönözni sem szégyen: azt mindazáltal ohajtanám, hogy Költőink azokkal csak ritkábban éljenek; 's Nemzeti izlésünk' elnyomására ne fordítsák.

Egyébaránt, ámbár az említett Vers-nemek közül némelyek a' kettős megköttetés; mások a' mesterséges Inversiók, 's a' Cadentiáknak, vagy (mint a' Rondóban) több szóknak visszahangzó játéka miatt — felette nehezek is: mivel mindazáltal több jeles példák bizonyítták, hogy azoknak kézzittése nem éppen lehetetlen; reménylenünk kell, hogy Nyelvünkön is azon Vers-nemekben, tanult Mesterek' kezéből remek munkák kerülhetnek! „Avagy nem éppen abban áll-e' a' Mű-, „véfznek művéfzsége, hogy a' szük határ közt, és „a' nehéz teher alatt szabadon 's kényére lebegjen; 's ugy hozza teljedesre conceptiójít, mint- „ha igyekezeteivel semmi nem ellenkezett volna.“ (Lásd a' Sonettről való Érték. a' 41, 42. l.)

Sőt — ámbár a' Görög 's Római mértékek, Nyelvünk' természetével sokakban ellenkeznek; 's ugyan azért magam, ujj mértékek' behozását sürgöltem oda fellyebb: mindazáltal még azok mellett is, olly Verselőknak, kik nem kéntelenségből (p. o. mivel talám módi, 's a' t); hanem Nyelvünknek, 's önnön erejeknek szabad próbálgatásából azokon irni kívánnak — részemről soha nem tilalmaznám. Mert egy kedve-telt Verselő

míve, lehet a' nehezebb Mértéken is könnyen-folyó; 's csak egy-két olly szabad Darab is, a' Nyelv' tökéletesítésére nézve mindenkör nagy nyereség. A' Lúdas Matyinak p. o. úgy a' Gróf FESTETICH-hez irtt Ódának; 's Csokonai Apologiájának: (az els ő ujra kiadatott képekkel, Bécsben 1817; a' két utolsót lásd az 1818. Eszt. Tud. Gyűjt. III. és VIII. Köt.) noha Római mértéken vagynak — felette kár lett volna nem születni!

Végezetre a' Görög, és Római Költők' Verseinek fordításárol is azt tartom: hogy azokat nem csak szabad, hanem minden esetre az Eredetihez hasonló Mértéken is kell fordítani; ha fziinte némü-némü eröltetéssel történik, vagy történék is. Mert így az eredetiség' béllyege, a' fordításnak minteggy minden soraira reá van nyomva: a' mi pedig, a' pufzta értelem' kitétele mellett, nem kevésbé szükséges tulajdonság! Vesse-öszve p. o. a' kinek tetszik, KOVÁCS JÓSEFNEK tizen-ötös Strophákban; és Baróti SZABÓ DÁVIDNAK Hexameterekben fordított Éneisseit, 's tegyen itéletet: melyik, hol, mennyiben, 's miért áll közelébb, vagy meszszebb — VIRGILIUSHOZ?

XX. §.

EZ az ok' birt engemet is arra: hogy az itt következő Verseket az eredetihez hasonló mértéken; sőt ugyan annyi sorokban is fordítottam. És azon keveseknek; kik Hazai Verselőink közül, tudtomra a' fordításnak ezen nemében ek-

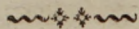
koráig próbát tettek: jeles igyekezetektől a' dicséretet meg sem tagadhatom.

Ugyan is a' Görög vagy Római ('s átaljában minden régi) Irók' fordittásában azt tartom fő czél-
nak: hogy azokat Nyelvünkre által téve, mint-
eggy egésszen tulajdonunká tehessük; 's minden tö-
kéletességeikkel vagy fogyatkozásaikkal egygyütt, még
az eredeti Nyelvekkel esmeretlen Hazafiaknak is
olly valóságosan kezekbe adhassuk, mintha csak
magát az Originált olvasnák. Ezen célra pe-
dig, azt hízem, egyedül a' szoros fordittás
által juthatunk-el: ha t. i. nem ugyan szót szóval,
de az értelmet hasonló értelemmel; sőt, a'
mennyire utolérhetni, hasonló indulattal is
fejezzük-ki. Neveli ezen tökéletességet a' Versek'
fordittásában a' hasonló Mérték; és, ha egyéb
tulajdonságok mellett lehetséges, még a' Sorok'
számának is megtartása: a' mi a' fordittásban utol-
só pont, mellynél már azt nagyobb tökéletesség-
re vinni nem lehet; minthogy az által még kül-
ső formájára nézve is, az eredetihez egésszen
hasonlóvá tétetik. — HORÁTIUSNAK azon tanác-
sa, Art. Poët: 133.

„*Nec verbum verbo curabis reddere fidus*

„*Interpres*“ — a' mit közönségesen mentségül
fel szoktak hozni, senkit a' szoros fordittástól el nem
ijeszthet: mert az éppen nem a' Fordittóknak;
hanem a' Görög Annálisokból költsönözött
Dramák' Iróinak szóll, — lásd: HORÁT. Poé-
tikáját, a' 92. l.

Lehetnek mindazáltal, 's vagynak is olly ese-
tek, mellyekben a' szabad fordittás csak u-

gyan helyet talál, sőt néha szükséges is: annak tehát, ki a fordításnak minéműségét meg akarja határozni, kell a fordításnak czélját is voltaképpen érteni. Ha a fordítás tanító könyvnek van szánva; a helyes megfogások terjesztésére, s az erkölcs jobbítására céloz: bátran elhagyhat abból, vagy hozzáadhat, — változtathat, s jobbithat azon a Fordító. A PIKTÉT Theológiáját, HORHÁTH Physicáját p. o. fordíthatta bátran, s kiadhatta akárki, a mostani időkhez illő jobbításokkal; sőt sokszor, mint p. o. a NIE-MEYER' Didaktikájának Magyar fordításában, szinte nevetségessé tenné magát a Fordító, ha annak a Nyelvhez való alkalmaztatását elmulatná, s a t. — Az ilyenekben van már helye vélekedésem szerént annak, a mit D' ALEMBERT mond: „*Les traducteurs font très mal, de se borner à être les copistes plutót: que les rivaux des Auteurs, qu'ils traduisent.*“ Ott vetekedhetik, azt tartom én is, a Fordító a maga Origináljával; s nem hiba, sőt tökéletesség, ha az eredeti munkának tökéletességét a fordítás meghaladja.

Ellenben, ha a fordítandó Munka nem, vagy nem éppen tanuságra való: mint inkább arra, hogy Hazánkfiait a régi világnak tudományos, és Vallási kifejtődésével; földmívelési s mesterségi találmányaival; polgári s hadi állapottyával, és szertartásaival voltaképpen megismerkedtessük: tagadom, hogy szabadságában álljon a Fordítónak, az Originálban találtató hibákat megigazgatni; s a járatlan Olvasót abba a tévelygésbe hozni, mintha mind azt a mit olvas, már a Régiek

ugy hitték 's tanították volna. Mint p. o. ha valaki a' dohány, krumpli, kukoritzta termeszést COLUMELLÁNAK; az Isten' lételét mutogató erősségeket LUCRETIUSNAK szájába adná 's a' t. Az e' féle toldozások helyett, tanácsosabb a' hibákat külön Jegyzésekben érdekelni; sőt az éppen botránkoztató helyeket, ha a' fel-tett cél kívánnya, a' fordittásbul kihagyni: de — hogy az olvasók a' Munkát egésznek ne gondolják; 's így is vizont tévelygésbe ne essenek, illő azt tudtokra adni.

A' honnét, telyességgel helybe nem hagyhatom azoknak cselekedetét: kik fordittásaikban a' fel-vett classicus Irónak, kivált Poétának gondolatait csak távolról kísérik; vagy az eredeti rövidségre nem ügyelvén, végetlen körülírásokba, 's annál fogva unalmas szószaporittásba keverednek; a' legszébb kitételeket sokszor határozatlan értelmű, 's holmi ütött-köpött köz-mondásokba temetik-el; a' nehéz értelmeken szabad kények szerént által-ugornak; hozzá, belőle szabadon, 's minden hir nélkül — tesznek vagy elvesznek, 's több e' féle: mig nem végre az egész munkát, minden eredetiségéből; sőt többnyire minden szépségéből is, a' szabad fordittás' paizsa alatt, végképpen kiforgattyák. — Így változott-által, hogy a' sok közül csak egyet említsek, OVIDIUS' Általváltozása is, a' VISKI PÁL' szabad fordittásában! Példa itt Délila — —

— — „sed motos praestat componere fluctus!“

Utoljára, ugy volna ugyan legjobb: ha a' Fordittás mindenütt éppen olyan, 's csak ol.

Iyan lehetne, mint az Originál; de mivel gyakran kéntelenségbül a' fordittásban hátra is maradunk az eredeti szépségtől: úgy látszik nem vétünk véle, 's csak minteggy költsön esik, ha mikor lehet, mi is fordittásunkat az eredetnél szebbé tesszük; a' mint igen helyesen teszi kérdésbe D' ALEMBERT: „*Le Traducteur trop souvent forcé, de rester au-dessous de son Auteur: ne doit-il pas se mettre au-dessus, quand il le peut?*“ —

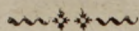
XXI. §.

CZÉLOMRA sem tartozik; de úgy látszik, szükségtelen is volna annak hosszas vitatásába avatkozni: Ha valyon a' régi, úgy nevezett classicus Iróknak Nyelvünkre való általfordittása hasznos e'? 's valyon a' Nemzeti Literáturát előmozdittya e'? Csalhatatlanul bizonyítja azt az ujjabb Nemzetek' tudományos kifejtődzésének históriája. Europa, minden tudományát 's bölcsességét; mellyel ma, a' föld' sokkal nagyobb részeinek sok száz millió lakosai felett: mint a' dicső nap, a' porba mászó férgeknek (*Lampyris*) gyáva fények felett — úgy tündöklök; úgy szólván, egésszen a' Régiek' írásaiból, 's maradványaik' vizsgálásából meritette!

Igaz ugyan, hogy a' Régiek' tudománnyal már ma sokakban megváltozott; a' tartós emberi igyekezet, a' nyughatatlan elme által-tört azolta sok olly szövevényeken, a' hova hajdan senki bé nem hathatott! A' mesterség' mivei ujjabb találmányokkal gazdagittattak; minden

tudományos esméretek időről időre tökéletesített-
tek, 's hova-tovább tökéletesítettnek: mindazáltal
meg kell vallanunk, hogy még ma is a' tudomá-
nyoknak nagy része (mint a' szomjuhozót, a' za-
varos vagy kiapadt folyamat, a' forrásra) — a'
Régiek' munkáira gyakran vissza-utasitt bennün-
ket; 's azoknak esmérete nélkül nem csak el nem
lehetünk végképpen, de talám sok ujjabb tudomá-
nyokat meg sem érthetnénk.

Ez okozta, hogy a' régi munkák' esméretére,
a' régi Nyelveknek tudása is szükségképpen
megkivántatván: leginkább a' Deák Nyelvet az
Oskolákban minden ujjabb Nemzetek nyilván
tanítani kezdték; 's azt nem csak a' régi tudomá-
mány' értésére, hanem minden ujjabb tudomá-
nyokra is kiterjesztették. Mellyből vizfont szükség-
képpen következett: hogy Nemzeti Nyelveket bő-
vitni, 's illendően kiformálni elmulasztván; utóbb
a' jövevény Nyelvet, még a' Polgári Székek-
be is felvették; 's szinte egész Európában diplo-
matikus Nyelvé változtatták. Mig nem a' köze-
lebbi időkben, némely helyesebb gondolkozásu
Nemzetek Anyai Nyelveknek elhagyattatott
állapottját szivekre vévén; annak csinosításához
's bővítéséhez egyesített iparkodással hozzá-
fogtak. És hogy az idegen Nyelvekre tudományos
tekintetből se lenne szükségek: minden nevezete-
sebb classicus Görög, 's Deák Irókat, szüle-
tett Nyelvekre átalfordítván; 's az ugyan azon
készített Tanító-könyvek által, lassanként tudomá-
nyos lábra kapott anyai Nyelveket, Oskoláikba is
béállitván: végre a' századokig rajtok uralkodott

Római Nyelvet, mind Tanítottó; mind Igazgató-székeikből is szerencsésen kiszorították.

Noha pedig mi Magyarok e' részben még sok külső Nemzeteknél hátrább vagyunk is: annyiban mindazáltal dicsekedhetünk, hogy Anyai Nyelvünknek az Ügyek' folytatására, 's a' Polgári igazgatás' némely részeire lett törvényes felvétele; némely Oskoláinkban, még a' felsőbb tudományoknak is Magyar Nyelven való tanítása; végre pedig a' Hazánkban naponként szaporodó tudományos Könyvek, 's a' régi classicus Iróknak munkába vett fordittásai által — Nemzeti Literaturánknak gyarapodását, 's tökéletesedését napról napra szembetűnőképpen tapasztaljuk! Sőt — talám nem ok nélkül reménylhettyük már: hogy Literátoraink' buzgó iparkodása által, Athéne 's Róma' bölcsessége Nyelvünkbe lassanként által-szivárogván; a' tudományok 's mesterségek' kifejezésére szükséges Szókkal naponként bővítettvén; csinoságára 's szépségére nézve pedig (a' mint Pr. KANKA DÁNIEL Urnak, az Euphoniáról már említett Értekezésében, *pag.* 16, *seq.* 40, *Éc.* szépen megmutattatik) némely Nyelvekkel már is megmérkethetvén: el-jön nem sokára az idő, mellyben Nyelvünk férjfi-korára jut; 's legalább a' szerencsésebb Maradék, a' Deák Nyelv' hosszas rabóságából végképpen kif szabadulhat!

Ennek következésében meg nem állhatom, hogy azon valóban Hazafiui Elmélkedésből; melyet VITROVICS Ur, az 1817. Eszt. Tud. Gyűjt. XII. Köt. (a' mint írja) egy Résziratból kia-

dott — leginkább a Fordításnak hasznait érdeklő némely nevezetesebb helyeket szórol szóra fel ne hozzak, „Minden nemzetnél szolgált (ugymond a 7. lapon) „erre (t. i. a világosodásra) „a maga nyelvének felemelkedése. Görög- „ből, Deák bol meritették a tudományt; de a ma- „gok nyelvén irták és beszéltették.“ — „A Fran- „czia Nemzet különösen minden föld színén fel- „tanálható könyveket a maga nyelvére tett által. „Azon beszél, perel, okoskodik, ir, papol, ab- „ban szerzi Törvényeit, azon könyörög Istenének „is. A forráshoz, Görög, Deák mellé ül, „onnan meríti a Tudományt, böltsességet 's a t.“
 Ismét a 8. lapon: „A kell hát egy nemzet el- „méjének és nyelvének ditsóságére, hogy min- „den bölts munkát magára tegyen által. „Lehet sok nyelvet is valahogy úgy érteni; de va- „lójában tudni, egész élete' folyására is minden „embernek elég egy.“ Tovább a 9. lapon: „Va- „lameddig a Nemzet minden dolgaiban anyanyel- „vén nem él; elméjével, tudományával felemel- „kedésbe nem jöhet. Nevezz egy nemzetet, melly „idegen nyelvel lett volna tanultá. Siralmas dolog „nálunk, hogy sokan a Deák nyelvet egyedül „veszik érdemnek, és tudománynak. De Róma' „vidékén a Borjú-pásztorok is, Deák nyelven „beszéllve voltak tudatlanok. Valameddig a „tudományok szép magyar munkába nem vétetnek; „a Haza éjjeléből reggelre fel nem virrad.“ Még is a 12. lapon: „A hol (ugymond) a Nem- „zetnek született nyelvén minden tudomány ki- „terjed; ott az egész Ország változik Tanuló-ház-

„zá, és Akadémiává. E' kellene! Egy 12. személy-
 „ből álló Akademiát felállítani, kiket tsak
 „azért fizetnének, hogy Deákot, Frantziát,
 „Németet, Görögöt fordítsanak Magyarra, és
 „könyveinket szaporítsák. Többet tenne az Ország
 „elméjének fényére, mint ezer Oskola, 's a' t.“
 És valamivel elébb, a' 11. lapon: „Hijába veszed
 (ugy mond) „mord Filozofiával, hogy — — az
 „egéfsz emberi Nem egy nemzet; mert — Nem-
 „zeti valóságodhoz vagy Magyar-magaddal forrva:
 „melly nem arra ösztönöz, hogy Lengyel, Fran-
 „tzia, Mufzka, Spanyol név alatt légy ditsősé-
 „ges; Magyar neved alatt kívánod: e' vágyó-
 „dás annyira van hozzád ragadva, melly szerént
 „idvezülni sem úgy kívánfz, mint Neapolitánus,
 „Görög, vagy Lapon; hanem mint Nemzeted
 „nek Magyar fia, hogy menyországban az an-
 „gyalok is Magyarnak ismérjenek.“ Hadd áll-
 „jon itt berekeftzésül ama buzgó intés is, melly a'
 „már felhozott 9. lapnak utolján a' Hazafiakhoz
 „tétetik: „Ha (ugy mond) különös nyelved öl-
 „tözettel nem lesz, alább esel a' Zsidónál: ki kü-
 „lönös magát az időnek, és ellene megveszett
 „sorsának trutzára is — világ' végéig fentartja
 „Nemzet! (igy kiált-fel) Életedre, haláloed-
 „ra mutatok!!“ 's a' t.

XXII. §.

DE, hogy a' Görög 's Római Költők'
 munkáinak fordítására vissza-térjek —: Jó pél-
 dát adtak már Hazánkban is, az Éneisnek fenn-
 említett Mértékes Fordítottóján kívül, a' töb-

bek közt RAJNIS, a' Georgikonnak; RÉVAI, a' Homérus' Iliássá I. Könyvének (kevés hijján); VIRÁG, ÉDES, és mások is, a' Horátius némely Darabjainak; DÖME, Ovidius' egynehány Keresveinek; és, hogy egyebeket elhalgassak, KÉREKES is nem szinte régen — ismét a' Georgikonnak elkezdett, 's az Ujságban közlött hasonló mértékű Fordittásaival. Én a' mint láthatni, PETRONIUSnak, próbául fordított Verseiben; nem csak a' hasonló Mértéket: hanem a' mire a' most irtt Fordítottók vagy éppen nem, vagy csak némely darabokban figyelmeztek; a' Soroknak számát is, mindenütt szorosán megtartottam.

Ezt pedig olly czélból tettem: hogy fordításomat az eredetihez annyival is közelébb vihettém; és hogy a' Deák' kifejezéseknek esmeretes rövidségét Nyelvünk mennyiben követheti? — próbálgathatnám. Olly czélból; hogy az ujjítottoknak némü-némüképpen megmutathatnám azt: hogy a' kettős megköttetés mellett is, el-lehet az erőltetéseket — ha bár nem kis erőlködéssel is! alkalmasint távoztatni. És végezetre olly czélból: hogy ezzel a' szoros fordításban is példát adván; azokat, kiknek a' szerencse elevenebb éft, 's több üres időt engedett, arra birhatnám: hogy a' fordításban minden lehető pontosságra szorosán ügyeljenek; 's fő érdemeknek tartsák, ha classicus Költőket fordítván, a' classicus Fordítottó-nevet — elnyerhetik!

Minthogy pedig a' mennyivel tökéletesebb, annyival egyszersmind fáradságosabb is az eredetihez szorosán ragaszkodó fordítás; a' mi azok

előtt, kik valaha illyes munkában fáradtak, eléggé tudva van: nem ok nélkül reménylek én is hocsá-
natot, ha fordittásomban azon erős feltételt; hogy
az eredeti gondolatokat igazán, a' mellett tiszta 's
érthető magyarsággal kifejezhessem; ezen kívül a'
Versek is erőltetés nélkül, 's telyes mértéken fol-
lyanak — mindenben nem telyesithettem!

Azt azonban minden erőmmel igyekeztem el-
távoztatni: hogy fordittásomat a' szavak' módi öfz-
ve-szerkeztetésével N é m e t, vagy éppen F r a n c z i a;
vagy vakmerő elzórásával (a' mit a' Magyar Nyelv
természete meg nem szenved) D e á k h a n g z á s u
v á, kéttséges vagy éppen zavart értelmüvé n e t e
gyem; és hogy átaljában azon, a' legtöbb fordit-
tásokkal közös — idegen szagot érezni ne le-
hessen. Nem kevertem abba esmeretlen, vagy
olly orozva költött szókat is, mellyeknek még
polgári lételek meg nem állapittatott; sem a' már
régén hazafiuságot nyert szavainknak igaz értelmét
szokatlan jelentésekre csigázni; vagy azokat most
elől, majd végről éktelenül kitoldani; sem utoljá-
ra azoknak ép tagjait idegen végzetekre ficzami-
ni; vagy kiméletlenül eltagolni, 's megcsonkit-
ni (a' mikre pedig a' mértékes Versek' készítése
selette nagy kísértet!) éppen nem merészlettem.

Nem vagyok ugyan az elkerülhetetlen U j j i t t á s
t o l is idegen; csak hogy az, a' H O R Á T I U S t o l aján-
lott mérsékléssel történnyen: de ha a' gondolatot
esmeretes szókkal is kifejezhetem; csak azért bur-
kóztatni ujjabbakba, hogy az Olvasó hosszas gyö-
trődés nélkül értelmekhez ne juthasson — soha nem
törekedek. Nem szégyennek, sőt nyereségemnek

tartván: ha irásomat (*Stylus*) a' köz-rendü Magyar, a' mennyiben t.i. elméjével felfoghattya, világosan megértheti; csak hogy a' mellett a' palérozottabb rész is, megelelégedéssel olvashassa.

XXIII. §.

„VANNAK már több olyan Munkátskák“ (igy ír Prof. ZSOMBORI, Erd. Muz. III. Füz. a' 155. lapon) „mellyekben a' Nyelv-mivelés rontássá vált, és a' mellyek magyarosan, de nem magyarul vagynak írva. Ugyan azért, ha kezébe veszi azokat a' mértékletes helyes izlésü, és józan ítéletü Olvasó, kéntelen bánkódni, bosszankodni; és hogy kelletinél többet ne mondjak, egy setét szegletbe félre-vetni. Jó, igen jó volna minden Magyar Irónak előre meggondolni azt: hogy a' Nyelv nem az enyim, sem nem a' tied; hanem édes miénk. — — Csinosítani, tökéletesíteni (igy folytattya tovább, a' 156. lapon) „igen is jussa vagyon kinekkinek: de nem a' maga inye, és kedve mentire, hanem a' Nyelvnek természeté, és a' Nemzetnek közönséges helybehagyása szerént.“ — — És ismét a' 165. lapon: „Jussa a' Nemzetnek (ugy-mond) „maga Iróitól megkivánni azt is, hogy írásaikban minden szükségtelen tarkaságot elkerüljenek. Egy görög, római, és olasz, frantzia, német czikornyás szókkal megtözzött magyarság, mi egyéb az Ezópus' nevetséges madaránál? — „egy fótton-fót fársángos öltözetnél?“

Bennem részemről, ki Anyai közös Nyelvünkre nézve a' Nemzetnek említett jussait tisztelettel megismerem, nincs is az a' büszkeség: hogy inkább

kivánnék magamnak, mint Olvasóimnak tetszeni; sem azon mind hamisnak, mind veszedelmesnek megbizonyított Principiumot nem tartom, hogy „a szép Író nem is mér főbb törvényt, „mint azt, hogy írása szép legyen. Vala- „miezen igyekezetet segíti, az neki mind „szabad; akár engedi a' Grammatica és „szokás akár nem.“ — lásd a' Szép Literátu- ra' Recenzióját: Tud. Gyűjt. 1818. IV. Köt. a' 108. lapon. Mert, hogy a' Recensens' szavai- val éljek (lap. 111.) „senki, legyen az bár még „olly tűz ezü, még olly szép-tollu Író, magát csal- „hatatlannak nem vélheti; sőt bizonyos, hogy em- „ber létére hibázhat, hibázik-is.“ — És kevéssel odébb: „Bajjal találkozik (ugymond a' 112. l.) „a' józan Írók' seregéből, a' ki rutnak, hitvány- „nak, semmirevalónak tudván maga munkáját, azt „világ elejbe bocsátani; 's magát az által feddő „ítéleteknek, néha még nevetség' tárgyának-is ki- „tenni nem általlaná. — Pedig még-is igaz, hogy „több az izetlen mázoló, mint a' széplelkű „Mivész. — Nem bizonyság-e ez arra, hogy nem „tanácsos még az igaz ügyet-is részre hajló Bíró- „nak ítéletére bizni? Kire férhet pedig ezen gya- „nú inkább, mint a' maga tulajdon munkáját ité- „lő Bíróra? — Az ön-fzeretet, a' Hirrevágyás, „a' hizelkedők' csapodársága, az elbizakodás meg- „vakítják az örök dicsőségről álmodozó szegény „halandót“ — — 's vizont alább: „Valóban (ugy- „mond) „nem mind arany, a' mi fénylik; nem mind „szép az, a' mit az Ujmódik' Árosai, szépség remek- „je gyanánt, boltjaikban nézésre kifüggesztenek.“

Hoffzas volna mind azon jobb gondolkozásu Iró-
inknak tulajdon szavait eggyenként felhordani: kik
édes Nyelvünknek kinos eltekerését, 's méltatlan
csonkittását megkeserülvén; az erőltetett ujjittások
ellen munkáikban sok helyeken érzékeny pana-
szokra fakadnak! Kik az idegen rámára fefzegetett
szóllás-formáknak, 's igen sok ujjonon csinált szóknak;
nem csak Nyelvünk' természetével való gyö-
keres ellenkezését: hanem átaljában a' Nemzeti
Literáturának vissza-esésére szolgálható
káros következéseit is nyomosan mutogattyák. Lát-
hatni erről eleget Dr. BEREGSZÁSZI NAGY PÁL
Urnak, Philologica Dissertatiójában: *De
vocum derivatione ac formatione in Lingua Ma-
gyarica* (Pesthini, 1815.) Prof. SIPOS JÓSEF Ur-
nak: Ó és Uj Magyarjában (Pestén, 1816.) és
Prof. KANKA DÁNIEL Urnak, az Euphoniáról
fellyebb is irtt Értekezésében (Posonii, 1817.);
— ki a' többek közt, így panaszolkodik az 57. la-
pon: „*Infausto sane fit omine, quod in ipso*
„*studiosissimo ad majorem gloriam literariam*
„*pervenienti nisu: dum vix, ac ne vix quidem*
„*ad illam pervenissemus, jam nova relapsus,*
„*corruptionis, et barbari semina conspiciere*
„*debeamus; infausto, quod nonnulli scriptores,*
„*qui se linguam hungaram maxime perficere*
„*arbitrantur: eandem turpissime adulterent,*
„*omnique nativa pulchritudine, vi, et energia exu-*
ant.“ VERSEGHY FERENCZ Ur pedig, Magyar
Grammatikájában (Budán, 1818.) a' Nyelv-
sérelemit fejtegetvén; a' Puristák 's Gyökérke-
resök ellen annyira felindul: hogy őket a' 32. lapon,

szinte — egy világ-szerte hires gyujtogatónak nevével bélyegezi. „Lássuk (ugymond) nyelvünknek „egyébféle Herostratussait is.“ — „Valamint (igy folytattya tovább) „az előbbeniék az újgyö- „kér szavakkal: ugy mások az érthetetlenül, és „szokatlanul formáltt származékokkal gyujtogat- „tyák a' Nyelvnek; nevünk', létünk', nemze- „ti characterünk' legszentségesebb forrásának, és „ofzlopának tiszteletre méltó t e m p l o m á t.“

A' mi engem' illet, ambár azon Hazabeli Ujjittóknak, vagy ugy-mondott NEOLOGUSOKnak; kik egynehány eztendőktől fogva, Anyai Nyelvünknek (a' mint magok állittyák) szükséges bővítésén, 's csinosításán vetekedve dolgoznak: eléggé tapasztalt szorgalmokat, 's vas álhatatosságokat, egy részről nem csak felette becsülöm; hanem a' jó, 's valóban dicséretes czélnak méltán örvendek is: más részről mindazáltal el nem titkolhatom, hogy a' heves erőlködések' küztködő zajjai közt dicső Nyelvünknek bukdósó hánykódását gyakorta rettegéssel szemlélem! — Azonban, valamint ép-ségben leendő fenn-maradását, minden igaz Magyar Hazafiakkal együtt, én is szivemből ohajtom: ugy mostani bizonytalan sorsának jobbra-for-dulását nyughatatlanul várván, méltó aggódásimat leginkább a' kecsgetető jövendők' édes reményével enyhítgetem; 's e' jelenvaló ÉRTEKEZÉST is — JUNÓnak amaz érzékeny esdeklésével rekesztem-bé:

„NE vetus indigenas NOMEN mutare Latinos;

„Neu Troas fieri iubeas, Teucrosque vocari;

„AUT VOCEM MUTARE Viros“!! — —

AEN. XII,

TITUS
PETRONIUS
ARBITER'

NEVEZETESÉB

VERSEI.

(PRÓBA-FORDITTÁS.)

Nem oly könnyű hát jól fordítani, a
mint sokan képzelik; sőt inkább valóbann ne-
héz, és különös tehetséget, 's nagy magunk reá-
adását kívánó munka, egy — — Könyvet úgy
lefordítani Magyar Nyelvre: hogy abból sem-
mi dolog, a mi benne vagyon, el ne maradjon,
sem a mi benne nintsen, belé ne tevődjön; sem
az erejéből, hathatóságából, és szépségéből sem-
mit el ne veszessen; sem a Magyar Nyelv sem-
mit ne szenvedjen, és hi ne ríjjon belőle, hogy
— fordítás.

DEBR. GRAM. XXI, XXII. L.

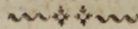
~*~*~

PETRONIUS' ÉLETE ~

felöl keveset lehet tudni bizonyosan; és mind neve, mind születése' helye, mind ideje eránt — különbözök a vélekedések. Némelyek ugyan is az ő nevét *Tacitussal* Caius Petroniusnak; mások Arbiternek, származását Neápolisba; életét pedig, majd szinte AUGUSTUS' idejére, majd sokkal későbbre is teszik. Legközönségesebb vélekedés szerént mindazáltal, (mint *Plutarchusnál* is) az ő Neve TITUS PETRONIUS; és származására nézve Massiliából (most *Marseille*, Fran. Orfz. városból) — való volt: ki egy ideig Bithyniában Pro-Consulságot, sőt Consulságot is viselt; mig nem előbbi zabolátlan életére vissza térvén, NÉRO által a' Császári udvari pompának Igazgatójává (*Elegantiae Arbitr*) tétetett, — 's innen ragadt reá az ARBITER-név. Utóbb *Tigellinus* udvari ember' áskálódásai miatt, a' Császár' kedvéből kiesvén; hogy a' fejére kimondott halálos Itéletet megelőzhetné: ereit megnyittatta, 's vére elfolyván, Campániának Cúmanevü, és a' Sibyllá-rol esmeretes Városában; barátival való befélgetések között, vidámon holt meg — Krizt. sz. után, mintegy 66 — 67. Esztendő táján. *Satyricon* nevü Munkája csak darabokban maradt-meg; mellyben jobára a' CLAUDIUS, és NÉRO idejek alatt Rómában elhatalmazott feslettségnek tífztátalan ábrázalása foglaltatik. A' Munka Folyó-befzédben iratott; de emitt-amott fordulnak elő benne szép Versek is: mellyek öfve-fzedve, az itt következő Fordításban nagyobb részint együtt találatnak; és arra, hogy Petronius' Költői tehetségével, 's *classicus* stylusával — legalább a' tanuló Ifjuság megesmerkedhessék, alkalmasint elegendők is.

PETRONIUSrol a' ki többet akar tudni, megolvashatya: TACIT. Ann. L. XVI. C. 18, 19. PLIN. Hist. Nat. L. XXXVII. C. 7. Ismét: BUDAI, Régi T. Vil. Hist. a' 300. lapon 's a' t.

— 0 —

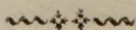

fides; tamquam si placet hic impetus, etiamsi nondum recepit ultimam manum:

- ORBEM iam totum victor Romanus habebat,
 Qua mare, qua terrae, qua sidus currit utrumque;
 Nec satiatum erat. Gravidis freta pulsa carinis
 Jam peragrabantur; si quis sinus abditus ultra
 5 Si qua foret tellus, quae fuluum mitteret aurum,
 Hostis erat: fatisque in tristitia bella paratis
 Quaerebantur opes; non vulgo nota placebant
 Gaudia, non usu plebeio trita voluptas.
 Assyria concham laudabat miles in unda,
 10 Quaesitus tellure nitor certaverat ostro.
 Hinc Numidae crustas, illinc nova vellera Seres;
 Atque Arabum populus sua despoliaverat arva.
 Ecce! aliae clades, et laesae vulnera Pacis!
 Quaeritur in sylvis Mauro fera, et ultimus Ammon
 15 Afrorum excutitur, ne desit bellua dente
 Ad mortes pretiosa suas; premit advena classes
 Tigris, et aurata gradiens vectatur in aula,
 Ut bibat humanum, populo plaudente, cruorem.
 Heu! pudet effari, perituraque prodere fata!
 20 Persarum ritu, male pubescentibus annis
 Subripuere viros, exsectaque viscera ferro
 In Venerem fregere; atque ut fuga mobilis aevi
 Circumscripta morâ, properantes differat annos.
 Quaerit se natura, nec invenit; omnibus ergo
 25 Scorta placent, fractique enervi corpore gressus,
 Et laxi crines, et tot nova nomina vestis —
 Quaeque virum quaerunt. Ecce! Afris eruta terris
 Ponitur, ac maculis imitatur vilibus aurum
 Citrea mensa, greges servorum, ostrumque renidens,
 30 Quae sensum turbant! Hostile ac mobile lignum
 Turba sepulta mero circumvenit, omniaque orbis
 Praemia, correptis miles vagus exstruit armis.
 Ingeniosa gula est. Siculo scarus aequore mersus
 Ad mensam vivus perducitur; atque Lucrinis

előadás' valóságának; valamint ha tetfzik ez a' neki-buzdu-
lás, nóha még egésszen ki sincs simítva:

MÁR az egézf föld a' diadalmas Róma alatt volt,
Merre viz, és száraz, 's az egek' két csillaga terjed;
Még sem telt-bé. Már terhes gályái bolyongtak
A' vert tengereken; 's ha mi elrejtett öböl arrébb
Vagy száraz lehetett, honnét ragyogó aranyat várt, 5
Ellenség vala: 's a' Sorstol gyáfz hadra tökéllve
Gyűjtődött a' kincs; már esmeretes köz-öröm nem-
Tetfzett, sem köznép által gyakorolt gyönyörűség.
Assyri vizbe fogott csiga kellett a' katonának,
Kűfzköde a' földből keresett fény a' csiga-vérrel. 10
Innét a' Numidák bársonyt, a' Széresek onnét
Ujj gyapjat — 's az Arabs-nép ön-mezeit kirabolta.
Más sebek imhol! 's a' megsértett Béke' csapási!
Erdeiben vadakat keres a' Mór; Afrika' végső
Ammonján fürkélzi, az öldöklő agyaráért 15
Becsre-kapott fene-állatokat; terhelli hajóit
A' jövevény tigris, 's aranyos rekefzébe' kevélyen
Jár, hogy az ember-vért a' nép' tapsára, ihassa.
Szólni haj! és a' vefzni-valót megvallani szégyen!
Persákként, az alig serdült korból kiorozták 20
A' Férjfit, 's vassal kimetélt tagait szerelemre
Csonkává tették; 's hogy az ingó kor' futamattya
Késleltetve, halassza az ezftendők' sietését.
Már a' természet sem akadna magára; fajultság
Tetfzik mindennek, 's botló lépési az aggott 25
Testnek, szét-bomlott haj, 's annyi sok ujj nevü köntös —
Férjfiira egy se mutat. Ni! az Afrika' földiből ásott
Czitromfából kell, apró foltokkal arany-szint
Játfzó afztal, csorda - eseléd, 's bársony - ruha, mellyek
Elme - zavarni valók! A' hitvány és idegen fát 30
Bortol elázott nép környékezi, és az egézf föld'
Kincsét, kardra - kapott bolygó katonák ragadozzák.
A' has nagy mester. Ma Szicília' öbliből a' ponty
Élye adattatik afztalra; 's Lucrínumi parton

- 35 Eruta littoribus vendunt conchylia coenas —
 Ut renouent per damna famem. Jam Phasidos unda
 Orbata est avibus, mutoque in littore tantum
 Solae desertis aspirant frondibus aurae!

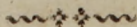
- NEC minor in Campo furor est, emtique Quirites
 40 Ad praedam, strepitumque lucri suffragia vertunt.
 Venalis Populus, venalis curia Patrum —
 Est favor in pretio. Senibus quoque libera virtus
 Exciderat, sparsisque opibus conversa potestas,
 Ipsaque maiestas, auro corrupta, jacebat.
 45 Pellitur a populo victus Cato: tristior ille est,
 Qui vicit, fascesque pudet rapuisse Catoni.
 Namque hoc dedecori est populo, morumque ruina.
 Non homo pulsus erat; sed in uno victa potestas,
 Romanumque decus: quare tam perdita Roma
 50 Ipsa sui merces erat, et sine vindice praeda.
 Praeterea gemino deprensam gurgite pridem
 Foenoris ingluvies, ususque exederat aeris.
 Nulla est certa domus; nullum sine pignore corpus:
 Sed veluti tabes, tacitis concepta medullis,
 55 Intra membra furens, curis latrantibus errat.
 Arma placent miseris, detritaque commoda luxu
 Vulneribus reparantur. Inops audacia tuta est!
 Hoc mersam coeno Romam, somnoque iacentem
 Quae poterant artes sana ratione mouere;
 60 Ni furor et bellum, ferroque excita libido?

- TRES tulerat Fortuna Duces, quos obruit omnes
 Diversa armorum strue feralis Erinnyis!
 Crassum Parthus habet, Libyco jacet aequore Magnus;
 Julius ingrata perfudit sanguine Romam.
 65 Et, quasi non posset tot tellus ferre sepulchra,
 Divisit cineres. Hos gloria reddit honores! — —
 Est locus, exciso penitus demersus hiatu,
 Parthenopen inter, magnaque Dicarchidos arva,
 Cocyta perfusus aqua: nam spiritus extra

Felkeresett csiga téfzi kapóssá a' vacsorákat — 35
 Hogy károkka! ujittsa az éht. A' Phásisi hab már
 Szárnyasiból kiürült, 's megnémult partjainál, az
 Elhagyatott ligeten csak szellők lengenek árván!

MÁRS' mezején szintugy dühödés van, 's a' Lakosok' meg-
 Vett voksát, zsákmány, 's nyereség' pengése csavarja. 40
 A' Köznép eladó, 's az Atyák' vásári tanácsa —
 Csak pénzért kedvez. Kialudt már a' nemes érzés
 Véneiből, letapodta hatalmokat a' kifecséllt kincs,
 's minden méltóság megrontva hevert az aránytól.
 Meggyőzvé a' nép Cátót, elhajtya: de szégyen, 45
 's bú lepi a' győzöt, hogy rangját elragadozta;
 Minthogy ez a' népnek mocsok, és erkölce' vesztéllye.
 Nem Cátó veretett-ki; hanem vele Róma' hatalma,
 's fényre aláztata-meg: 's így vesztire-futva, bofzulló
 Nélkül, ön-maga lett zsákmánnya, jutalma magának. 50
 E' mellett Rómát kettős örvénybe táfzítván
 A' nagy pénz-kupetzek, 's uzsorák régen kiemésztek.
 Eggy bizonyos ház sincs; sem jófzág zálogolatlan:
 Sót mint a' köfzvény, a' néma velőkbe nyilalván,
 Tagjai közt ugató gondokkal emészttve barangol. 55
 Kardra kap a' nyomorult, 's pompával előlt jövedelmét
 Sebbel szerzi-meg. A' tehetetlen ment, ha merélf is!
 Illy álom-fertőbe' hevervén Róma, mi józan
 Élfz, vagy mesterség kölfhette-fel azt; ha csak a' had,
 A' dühös, és kardal gerjefzett indulatok nem? 60

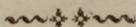
HÁROM Hadvezetőt fzfült a' Fortúna, kiket mind
 Más hadi hantok alá temetett a' gyáfzós Erinny's!
 Crassus Párthusban vélfz, Líbya' öblibe' Magnusz;
 Július a' háládatlan Rómát fedi vérrel.
 'S mintha be - sem foghatna azon föld ennyi Halottat, 65
 Hamvokat elfzfóra. A' hir-név ezt veszfzi bérül! — —
 Eggy a' mélységig leható repedésü üreg van
 Parthenopé, 's a' nagy Diccárchis' földel közt, hol
 Cócýt' árja ömöl: mivel a' körülötte eláradt

- 70 Qui furit, effusus funesto spargitur aestu.
 Non haec autumno tellus viret, aut alit herbas
 Cespite laetus ager; non verno persona cantu
 Mollia discordi strepitu virgulta loquuntur.
 Sed chaos, et nigro squallentia punice saxa
- 75 Gaudent ferali circum tumultata cupressu. —
 Has inter sedes Ditis pater extulit ora,
 Bustorum flammis, et cana sparsa favilla;
 Ac tali volucrem Fortunam voce lacessit:
 Rerum humanarum, divinarumque potestas,
- 80 Fors! cui nulla placet nimium secreta potestas;
 Quae nova semper amas, et mox possessa relinquis:
 Ecquid Romano sentis te pondere victam?
 Nec posse ulterius perituram extollere molem?
 Ipsa suas vires odit Romana iuventus,
- 85 Et quas struxit opes, male sustinet. Adspice late
 Luxuriam spoliatorum, et censum in damna furentem.
 Aedificant auro, sedesque ad sidera mittunt;
 Expelluntur aquae saxis, mare nascitur arvis;
 Et permutata rerum statione rebellant.
- 90 En! etiam mea Regna petunt. Perfossa dehiscit
 Molibus insanis tellus; iam montibus haustis
 Antra gemunt; et dum varios lapis inuenit usus:
 Inferni manes coelum sperare iubentur!
 Quare, age Fors! muta pacatum in proelia vultum,
- 95 Romanosque cie, ac nostris da funera Regnis!
 Jam pridem nullo perfundimus ora cruore,
 Nec mea Tisiphone sitientes perluit artus:
 Ex quo Syllanus bibit ensis; et horrida tellus
 Extulit in lucem nutritas sanguine fruges.
- 100 HÆC ubi dicta dedit: dextrae coniungere dextram
 Conatus, rupto tellurem solvit hiatu.
 Tum Fortuna levi defudit pectore voces:
 O genitor! cui Cocyti penetralia parent,
 Si modo vera mihi fas est impune profari:
 105 Vota tibi cedent; nec enim minor ira rebellat.

Dögleteles párák méreggel forrva kerengnek. 70
 Öffzel ez a' föld nem zöldell, sem nem terem ott fű
 A' gyep-lepte-mezőn; nem zuggnak hangzavarékkal
 A' tavasz' énekitől megzendült gyenge csalittok.
 Csak zavar, és feketén tajtékzó szirtek ijesztnek
 A' temetők' gyálfos cziprussaival bekeritye. — 75
 E' helyeken Plútó atya, a' sir' lángjaival gyullt,
 'S hamvas pernyével belepett arczát felemelte;
 És a' lepke Szerencsét így ingerli szavával:
 Ó Sors! a' ki az ég 's föld' minden dolgaival birsz,
 'S a' maga-hitt hatalom nincs tetfzésedre; ki mindég 80
 Ujjabbakba szeretsz, 's a' birtakat elhagyod ismét:
 Hát érzed, hogy erőt vett rajtad Róma' dagállya?
 'S nem tudod omlandó terhét magasabbra emelni?
 Gyűlöli önn-erejét a' Római ifju, 's az öfzve-
 Hordott kincseivel nem bir. Szemléld körül a' sok 85
 Pompás öltözetet, 's vefztekre-dühödve-pazérlást.
 Csillagokig felemelt paloták épülnek aranybol;
 'Tó takad a' síkon, bércezel kifzorittatik a' viz;
 S felforgatják a' természetü rendet erővel.
 Ím! Országimat is vijják. Már süllyedez a' ki- 90
 Vájt föld a' csuda terhek alatt; az ürült hegyek' allyán
 Barlangok nyögnek; 's mivel a' kő sokra becses lett:
 Félő, egyfzer eget pillantnak az albeli lelkek!
 Forditsd hát, ó Sors! békés arczád' nofza, harcra,
 Zúditsd fel Rómát, 's adj holtakat e' mi Hazánkknak! 95
 Szánkat már rég' nem locsolánk bő vérrel úgy is; sem
 Tísiphoném szomjus tagait nem mosta: miolta
 Szulla itatta vasát azzal; 's a' rettenetes föld
 Csak vérrel hizlalt gabonákat hoz vala fényre.

MINT ezeket mondá: jobbát, jobbához akarván 100
 Nyujtani, a' megnyilt földet mélyen berepezti.
 Akkor így árafzt szót a' csélesap szíviü Szerencse:
 Ó nemzö! kinek a' Cócytus' rejteke hódol;
 Bántatlan ha ugyan szabad, a' mi igaz, kibeszélnem:
 Vágyásod meglesz; mert még e' melybe' se kisebb 105

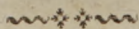

- Pectore in hoc, leuiorue exurit flamma medullas.
 Omnia, quae tribui Romanis arcibus, odi;
 Muneribusque meis irascor: destruat istas
 Idem, qui posuit, moles Deus. Est mihi cordi
 110 Quippe armare viros, et sanguine pascere luxum!
 Cerno equidem gemina iam stratos morte Philippos;
 Thessaliaeque rogos, et funera gentis Iberae.
 Jam fragor armorum trepidantes personat aures,
 Et Lybiae cerno, et tua Nile, gementia castra;
 115 Actiacosque sinus, et Apollinis arma timentes.
 Pande, age, terrarum sitientia regna tuarum,
 Atque animas arcesse novas. Vir navita Porthmeus
 Sufficiet simulacra virum traducere cymba —
 Classe opus est! Tuque, ingenti satiare ruina
 120 Pallida Tisiphone, concisaque vulnera mande:
 Ad Stygios manes laceratus ducitur orbis!

- VIX dum finierat, dum fulgure rupta corusco
 Intremuit nubes, elisosque abscidit ignes.
 Subsedit pater umbrarum, gremioque reducto
 125 Telluris, pavitans fraternos palluit ictus.
 Continuo clades hominum, venturaque damna
 Auspiciis patuere Deum; namque ore cruento
 Deformis Titan vultus caligine texit —
 Civiles acies iam tum spirare putares!
 130 Parte alia plenos exstinxit Cynthia vultus,
 Et lucem sceleri subduxit. Rupta tonabant
 Verticibus lapsis, montis iuga; nec vaga passim
 Flumina, per notas ibant morientia ripas.
 Armorum strepitu coelum furit, et tuba Martem
 135 Sideribus transacta ciēt; iamque Aetna voratur
 Ignibus insolitis, et in aethera fulmina mittit.
 Ecce, inter tumulos, atque ossa carentia bustis,
 Umbrarum facies diro stridore minantur;
 Fax stellis comitata novis, incendia ducit;
 140 Sanguineoque recens descendit Jupiter imbre. —
 Haec ostenta brevi solvit Deus. Exiit omnes

Méreg forr, 's veleim' nem gyengébb lángok eméftik.
 Római várakkal valamit tettem, gyülölöm mind;
 'S önnön ajándékimra haragfzom: rontsa-le szerző
 Istene a' duzzadt terhet. Mert kardra kívánom
 Hajtani férjfiat, 's vérekben tölteni kedvem'! 110
 'S már látom kettős viadallal előlve Philippit;
 Thessaliát lángban, 's az Iber-Nemzetnek elestét.
 Már rémült fületem csata-morgás verdesi. Látom
 Lybia' és Nílus' zajgó hadait; 's az Apolló'
 Fegyveritől rettent seregekkel, az Actium' öblit. 115
 Tárd-fel azért szomjús országidnak birodalmát,
 'S ujj lelkekre üritts helyet. A' Porthmósi hajós sem
 Győzi-el a' kimulók' árnyékit hordani sajkán —
 Gálya legyen! Te pedig, töltozz a' szörnyü vefzéllyel
 Sáppadt Tísiphone! 's a' feldarabolt sebeket fald: 120
 A' Styx' lelkeihez rongyolva tafzittatik a' föld!

MÉG csak alig végzé, mikor egy villám-ragyogással
 Elnyilt felhő megdördült, 's nyilait lelövellte.
 Sullyed az árnyékok' feje, és a' föld' kebelébe
 Félve vonulván, a' Jupiter' dörgésire sárgult. 125
 Mindjárt a' népek' romlását, 's szörnyü vefzélyek'
 Jöttét égi-jelek mutaták; mert a' veres arczal
 Formátlan Títán, képét elfedte homálllyal —
 A' Polgári hadat már akkor mozgani véléd!
 Cynthia más rélzről tele orczáját betakarta, 130
 'S fénnjét a' bün előtt elvoná. Morogtak az omló
 Szirtekkal lezuhant hegyek' ormai; 's a' vizek esmért
 Partjokat elhagyván, elenyézfzésekre siettek.
 A' csata-zajtól harsog az ég, 's a' csillagokig vert
 Trombita-fzó Mársot serkenti; az Aetna szokatlan 135
 Tüzzel eméftödik, 's villámit egekre repitti.
 Ím, a' fir nélkül heverő csontok, 's temetők közt,
 Szörnyü sikoltással bolygó árnyékok ijefztnek;
 Égessel rettent egygy ujj csillagzatu fáklya;
 'S Jupiter is nem rég' véres záporba' esett-le. — 140
 Csak hamar e' jeleket megfejtí az Isten. Elő-tör

Quippe moras Caesar, vindictaeque actus amore:
Gallica proiecit, Civilia sustulit arma!

- ALPIBUS aëreis, ubi Graio numine pulsae
 145 Descendunt rupes, et se patiuntur adiri;
 Est locus Herculeis aris sacer: hunc nive dura
 Claudit hiems, canoque ad sidera vertice tollit.
 Coelum illinc cecidisse putes; non solis adulti
 Mansuescit radiis, non verni temporis aura:
 150 Sed glacie concreta rigens, hiemisque pruinis,
 Totum ferre potest humeris minitantibus orbem.
 Haec ubi calcavit Caesar iuga milite laeto,
 Optavitque locum; summo de vertice montis
 Hesperiae campos late prospexit; et ambas
 155 Intentans cum voce manus ad sidera, dixit:
 Jupiter omnipotens, et tu Saturnia tellus;
 Armis laeta meis, olimque onerata triumphis:
 Testor ad has acies, invitum arcessere Martem,
 Invitas me ferre manus; sed vulnere cogor,
 160 Pulsus ab urbe mea: dum Rhenum sanguine tingo;
 Dum Gallos, iterum Capitolia nostra petentes
 Alpius excludo; vincendo certior exul!
 Sanguine Germano, sexagintaque triumphis
 Esse nocens coepi. Quamquam quos gloria terret?
 165 Aut qui sunt, qui bella iubent? mercedibus emtae,
 Ac viles operae! quorum est mea Roma noverca,
 Ut reor, haud impune; nec hanc sine vindice dextram
 Vinciet ignavus. Victores! ite furentes,
 Itē mei comites, et causam dicite ferro.
 170 Namque omnes unum crimen vocat, omnibus una
 Impendet clades. Reddenda est gratia vobis:
 Non solus vici. Quare, quia poena tropaeis
 Imminet, et sordes meruit victoria nostra:
 Judice Fortuna, cadat alea. Sumite bellum,
 175 Et tentate manus! Certe mea causa peracta est.
 Inter tot fortes armatus nescio vinci! —
 Haec ubi personuit: de coelo Delphicus ales

Késedelem nélkül Caesar, 's bofzu' lelke ragadván:
Gallia' háboruit, Polgári hadakra cseréli!

A' MAGAS Alpeseken, a' hol a' Görög Isteni nyomra
Meghajlott hegyeket meglábolhatni; van egy a' 145
Herkules' oltárának szentelt hely: sűrű hóval
Zárja-be a' tél, 's őfz csuttsával csillagokig hat.
Ott, hogy az ég leesett, azt vélnéd; a' kiderült nap-
Súgár sem teszi azt, sem lenge tavafz szelidebbé:
Sőt a' téli fagyos jegek által megmerevedve, 150
Rettenetes vállán elhordozhatna világot.
Melly szirtekre hogy eljuta Caesar, vig seregével
Helyre verődik; 's a' hegy' legmagasabb tetejéről
Hesperianak földjeit elfszemlélte; 's az égre
Két kezeit felemelvén, így szóll: Égi hatalmu 155
Jupiter, és te Szaturnusi föld; melly fegyvereimnek
Örvendél, 's számos diadalmam terhele hajdan:
Esküfzöm e' had előtt, nem akartva nyúlok erőhez,
'S szóllítottam Mársot; de sebem hajt rá, kiüzetvén
A' fő városbol: mig Rhénust vérbe ferezstem; 160
'S a' Capitóliumunkra vízfzont tört Gallusokat, ki-
Zárom az Alpesből; győztömmel számkivetendőbb!
A' Német vérrel, 's hatvan diadalmaim által
Kezdtém lenni bünös. Noha a' hir-név kiket ijjeszt?
Vagy kik sürgetik a' hadat? áron-vett, tehetetlen 165
Szolgák! kiknek az én Rómám csak mostoha-annyok,
Vefztenek is, hífzem azt; se bofzulló nélkül ezen kart
A' félénk meg nem köti. Győzők! rajta, dühödve
Mennyünk bajtársim, 's kardal válasszuk-el a' pert.
Mert azon egy vétek szóllitt, egyforma csapások 170
Várnak bennünket. Meg kell hálálni tinéktek:
Mert veletek győztém. Mellyért, minthogy tropeánkért
Meglakolás fenyeget, 's nyereségünk' dija gyalázat:
Bíránk, a' Sorsnak koczkája legyen. Nofza, harcra,
'S kardra Vitézek! Ügyem jól fog végződni bizonnyal. 175
Ennyi erősek közt fegyverbe' ki győzne-meg engem'? —
Mint ezeket mondá: a' Delphusi szárnyas az égről

Omina laeta dedit ; pepulitque meatibus auras.
 Nec non horrendi nemoris de parte sinistra ,
 180 Insolitae voces , flamma sonuere frequenti.
 Ipse nitor Phoebi , vulgato latior orbe
 Crevit ; et aurato praecinxit fulgure vultus !

FORTIOR ominibus , movit Mavortia signa
 Caesar , et insolito gressus prior occupat ausu.
 185 Prima quidem glacies , et canâ vincta pruina
 Non pugnavit humus , mitique horrore quieuit.
 Sed postquam turmae nimbos fregere ligatos ;
 Et pauidus quadrupes vndarum vincula rupit :
 Incaluere nives , mox flumina montibus altis
 190 Undabant modo nata ; sed haec quoque (iussa putares)
 Stabant , et vincta fluctus stupuere pruina ;
 Et paulo ante lues , iam concidenda iacebat.
 Tum vero malefida prius vestigia lusit ,
 Decepitque pedes ; passim turmaeque , virique ,
 195 Armaque , congesta strue , deplorata iacebant.
 Ecce ! etiam rigido concussae flamine nubes
 Exonerabantur ; nec rupto turbine venti
 Deerant , ac tumida contractum grandine coelum !
 Ipsae iam nubes ruptae super arma cadebant ;
 200 Et concreta gelu , Ponti velut , unda ruebat.
 Victa erat ingenti tellus nive , victaque coeli
 Sidera , victa suis haerentia flumina ripis ;
 Nondum Caesar erat : sed magnam nixus in hastam ,
 Horrida securis frangebat gressibus arva.
 205 Qualis Caucasea decurrens arduus arce
 Amphitryoniades , aut torvo Jupiter ore :
 Cum se verticibus magni demisit Olympi ;
 Et periturorum disiecit tela Gigantum !

DUM Caesar tumidas iratus deprimit arces :
 210 Interea volucer , motis conterrita pennis ,
 Fama volat ; summique petit iuga celsa Palati ,
 Atque hoc Romanos tonitru ferit : omnia signa

Jó jeleket tett, 's a' levegőt hasította repülve.
 Ismét balkézről, egy szörnyü berekbe' szokatlan
 Hangzó szózatokat, lángok gyakor-izbe' követtek. 180
 Sőt maga a' Phoebus' ragyogó tányérja, nagyobbra
 Tellyesedett; 's aranyos villám kerítette-be arczát!

A' JELEK által erősödvén, záfzlóival indul
 Caesar, 's hallatlan bátorsággal legelől tör.
 Uttyát a' friss jég, 's a' dértől megmerevedt föld 185
 Nem gátolta ugyan, 's csendes-borzadva pihent még.
 De mikor a' lovakok megtörték a' fagy' özönnyét;
 'S a' félénk barom a' kötözött habokat betiporta:
 Felmelegült a' hó, 's a' most támadt vizek a' hegy'
 Ormozatin hempelygtek-alá; hanem ujra, fagy által 190
 (Mintha parancsolnák) elakadtak, 's megmerevedtek;
 'S már vagdalni való jég vált az előbbi lucsokból.
 Melly az imént süppedt nyomokon, most játszi csufzással
 Csalta-meg a' lábat; 's tüstént lovasok, gyalogokkal,
 'S fegyverek egymáson, szomorú halmokba' hevertek. 195
 Ím! a' fergeteges fuvalomtól szerte-szakasztott
 Fellegek is kiürítettnek; zugg a' csavarogva-
 Forgó szél, 's dagadó jéggel hullámszik az ég is!
 Már felhőszakadás borította-el a' hadi népet;
 'S fagylalt habjaival, tenger' módjára rohant-le. 200
 Meggyőzöttete a' nagy hótol föld is, az égnek
 Csillagi, 's a' partyok közt fenn-akadott vizek is; de
 Caesar még se: hanem nagy dárdájába fogódzva,
 Bátran törtet elől lépést, a' szörnyü vidéken.
 Mint a' Caucasus' ormárol büfzkén leiramló 205
 Herkules, és a' mord ábrázatú Jupiter: a' mint
 A' nagy Olymp' csuttsárol alászállt; 's a' veszedelmes
 Sorsu Gigásoknak nyilait széllyel hajigálta!

MÍG a' megharagudt Caesar a' büfzke tetőkön
 Hágdos: az ijjedten az alatt szárnyakra kapott, gyors 210
 Hir repül; és a' felséges Palotás-hegy' oromján
 Megszáll, 's Róma' lakóinak ezt menydörgi: hogy a' sok

- Jam classes fluitare mari; totasque per Alpes
 Feruere Germano perfusas sanguine turmas.
- 214 Arma, cruor, caedes, incendia, totaque bella
 Ante oculos volitant: ergo pulsata tumultu
 Pectora, perque duas scinduntur territa caussas.
 Huic fuga per terras, illi magis unda probatur;
 Et patriâ est pontus iam tutior. Est magis arma
- 220 Qui tentata velit, fatisque iubentibus, actus.
 Quantum quisque timet, tantum fugit; ocior ipse,
 Hos inter motus populus (miserabile visu!)
 Quo mens icta iubet, deserta ducitur urbe.
 Gaudet Roma fuga; debellatique Quirites
- 225 Rumoris sonitu, moerentia tecta relinquunt.
 Ille manu trepida natos tenet; ille Penates
 Occultat gremio, deploratumque relinquit
 Limen; et absentem votis interficit hostem.
 Sunt, qui coniugibus moerentia pectora iungant;
- 230 Grandaeuosque patres oneris ignara iuventus,
 Et pro quo metuit, tantum trahit. Omnia secum
 Hic vehit imprudens; praedamque in proelia ducit.
 Ac velut ex alto cum magnus inhorruit Auster,
 Et pulsas euertit aquas: non arma ministris,
- 235 Non regimen prodest; ligat alter pondera pinus,
 Alter tuta sinu, tranquillaque littora quaerit:
 Hic dat vela fugae, Fortunaeque omnia credit! —
 Quid tam parva queror? Gemino cum Consule Magnus;
 Ille tremor Ponti, saeuique repertus Hydaspis,
- 240 Et piratarum scopulus: modo quem ter ouantem
 Jupiter horruerat; quem fracto gurgite Pontus,
 Et veneratus erat submissa Bosporus unda:
 Pro pudor! Imperii deserto nomine, fugit,
 Ut fortuna levis Magni quoque terga videret.
- 245 ERGO tanta lues Diuûm quoque numina vidit,
 Consensitque fugae coeli timor. Ecce! per orbem
 Mitis turba Deûm, terras exosa furentes —
 Deserit, atque hominum damnatum auertitur agmen.

Záfzló , gálya , vizen ufznak már ; 's hemzseg az Álpes
 A' Német vérben ferdett lovagoktól egéffzen.
 Fegyver , vérontás , gyuladás , 's minden hadi inség 215
 Repdesnek szem előtt , melly zendülésre az ijedt
 Szívek , féltekben két részre szakadva — haboznak.
 Ez földön , amaz a' vizen javasollya szökését ;
 'S honnyánál jobban bizik a' tengerbe. Van a' ki
 Kardal akar , hajtván a' sors , próbálni szerencsét. 220
 A' mint fél kiki , ugy szalad ; e' nagy zürzavarok közt
 A' nép is , hova megbódult efze hajtya (keserves
 Látni !) hanyatt-homlok tódul-ki az árva hazából.
 Róma futásnak ered ; 's már a' hir-hangra lesujtott
 Polgárok , hajlékjokat elhagyják keseregve. 225
 E' remegő karján vífzi magzatit ; a' meg' ölében
 Isteneit rejtven , siratott küszöbét oda hagyja ;
 'S a' távol-lévő ellenségét veri szivből.
 Sok házas társak keseregve ölelgetik egymást ;
 Élemedett attyát a' terhez elégtelen ifju , 230
 És valamit félt , csak hurczolja. Az oktalan e' meg'
 Hátán vífz mindent ; 's prédát emel a' csata-helyre.
 'S mint mikor a' magason megzúdult Déli sebes szél ,
 A' vizeket fenekig felforgatván : evező , vagy
 Kormány nem hafznál ; árbocz-rudakat kötöz egyyk , 235
 Másik jobb kikötő csendes révpartok után jár :
 E' repül a' széllel , 's vak Sorsnak ajánlya vagyonyját ! —
 Gyáva panasz ! Hifzem a' két Consullal , maga Magnus ;
 A' tengernek ama' félelme , kegyetlen Hydaspis ,
 És piraták' kőzfála : kinek hármás diadalmán 240
 Jupiter is borzadt ; kit Pontus törtt özönével
 Tifztelt , 's Bosphorus is megalázott habjaival : haj !
 Szégyen , im elhagyván Birodalma' nevét , szaladott , hogy
 Magnus' hátát is látná a' csalfa Szerencse.

ÉSZRE-vevék e' nagy veszedelmet az Istenek is már , 245
 'S a' szaladást az egek' félelme javallya. Ni ! sorban
 A' szelid Isteni-kar , megutálván a' fene földet —
 Bujdosik , és vétkes lakosit kikerüli sereggel,

- Pax primum ante alias, niueos pulsata lacertos,
 250 Absconditque olea vinctum caput; atque relicto
 Orbe, fugax Ditis petit implacabile regnum.
 Huic comes it submissa Fides; et crine soluto
 Justitia; ac moerens, lacera Concordia palla.
 At contra, sedes Erebi qua rupta dehiscit,
 255 Emergit late Ditis chorus: horrida Erinnys,
 Et Bellona minax, facibusque armata Megaera;
 Letumque, Insidiaeque, et lurida Mortis imago.
 Quas inter Furor, abruptis ceu liber habenis,
 Sanguineum late tollit caput; oraque mille
 260 Vulneribus confossa, cruenta casside velat.
 Haeret detritus laevae Mauortius umbo,
 Innumerabilibus telis gravis; atque flagranti
 Stipite dextra minax, terris incendia portat! —
 Sentit terra Deos; mutataque sidera pondus
 265 Quaesivere suum: namque omnis Regia coeli
 In partes diducta ruit; primumque Dione
 Caesaris acta sui ducit. Comes additur illi
 Pallas, et ingentem quatiens Mauortius hastam.
 Magnum cum Phoebos Soror, et Cyllenia proles
 270 Excipit; ac totis similis Tirynthius actis.

- INTREMUERE tubae; ac scisso Discordia crine
 Extulit ad superos Stygium caput. Huius in ore
 Concretus sanguis, contusaque lumina flebant;
 Stabant aerati scabra rubigine dentes;
 275 Tabo lingua fluens, obsessa draconibus ora;
 Atque intertorto laceratam pectore vestem,
 Sanguineam tremula quatiebat lampada dextra.
 Haec ut Cocyti tenebras, et Tartara liquit;
 Alta petit gradiens iuga nobilis Appennini:
 280 Unde omnes terras, atque omnia littora posset
 Aspiciere, ac toto fluitantes orbe catervas;
 Atque has erupit furibundo pectore voces:
 Sumite nunc Gentes, accensis mentibus, arma;
 Sumite, et in medias immittite lampadas vrbes!

Hó-fzárnyon lebegett a' Béke elöl, 's olaj-ággal
 Békerített fejit elrejté; 's honnyát ide hagyván, 250
 Plútónak békételen országába siet-le.
 Társul megy vele a' csendes Hűség; 's az Igasság
 Bomlott hajjal; 's a' gyáfz Eggyesség csupa rongyban.
 Merre pedig tátott mélysége kinyilt Erebusnak,
 Plútó' rajja tolong ki-felé: a' zordon Erinny's, 255
 A' fene Bellóna, 's fáklyát lobogatva Megaera;
 A' Dögök, a' Lések, és a' sáppadt képü Halál-váz.
 'S köztök az eltépett pórázzáról szabadult Düh,
 Véres agyát fennyen feltartja; 's ezernyi sebekkel
 Meglyuggalt képét, vér-lepte-sisakba takarja. 260
 Bal-felől a' vallán függ Mávors' ótska paizzsa,
 Tömve ezer nyillal; 's lobogó üfzögével ijefztő
 Jobb keze, a' földet lángokba borittani készül! —
 A' föld érzi az Isteneket; 's a' csillagok önnön
 Terheket, elváltozva keresték: mert az egeknek 265
 Udvara is részekre szakad; 's egyikbe Dióne
 Caesárjának ügyét vífzi. Pallás társul adódik,
 'S a' szörnyü dárdát viselő Mávortius a'hoz.
 Mágnust Phoebussal Huga, és a' Cylleni magzat;
 'S a' vele tetteiben egyforma Tirynti, segittik. 270

MEGRIAD a' kürt; 's a' tépett haju Visszavonás is
 Poklokbol felemelte fejét. Szájába' az öfzve-
 Martzangolt fzemek, a' megaludt vér közt keseregtek;
 Rozsdás máz sárgult cserepes fogain; genyetség folyt
 Nyelvéről, képét sárkány-kígyók lepedezték; 275
 És görzsedt mellyén eltépett rongya lefegvén,
 Véres lámpássát forgatta remegve kezében.
 Ez, mint a' Cócyt 's Poklok' torkábul előjön;
 Büfzke tetőire felhág a' nemes Appenninnek:
 Honnét a' szárazt, minden partot, 's az egéfsz föld' 280
 Hátán hempelygő tábort egyszerre belátná;
 És fenekedve dühös torkán illy hangokat ökrend:
 Fogjatok, öldöklésre hevült Népek nosza! fegyvert;
 Duljatok, és a' városokat tüzes üfzökök emélszék!

- 285 Vincetur, quicumque latet; non foemina cesset,
 Non puer, aut aevo iam desolata senectus:
 Ipsa tremat Tellus, lacerataque tecta rebellent!
 Tu legem, Marcelle, tene; tu concute plebem
 Curio; tu fortem neu supprime, Lentule, Martem! —
- 290 Quid porro, tu Dive! tuis cunctaris in armis?
 Non frangis portas? non muris oppidà solvis?
 Thesaurosque rapis? — Nescis, tu Magne! tueri
 Romanas arces? Epidauria moenia quaere,
 Thessalicosque sinus humano sanguine tinge! — —
- 295 FACTUM est in terris, quidquid Discordia iussit. (*)

(*) JEGYZÉS.

NÉMELYEK ezen utolsó Sort, ide más valaki által későbbben toldottnak lenni állíttyák. Mindazáltal lehet azt annyiból legalább Petroniusnak is tartani: hogy a' háborut leírván, annak kimenetelét is meg kellett neki említeni; még pedig röviden, hogy Történet-írónak ne látasson, — a' mit oda fellyebb azon szavaiban: Mert nem a' viselt dolgoknak kell versekbe foglaltatni's, a' t. maga tilalmazott a' Költőknek; czélozván t. i. ott LUCANUSRA, kinek ezen tárgyrol Történeti rendel irtt Vitézi Költeménnye (*Poëma Historico-Epicum*) esmeretes *Pharsalia* név alatt.

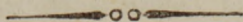
Meg is kell azt, a' fenn-említett ANTONIUS Vitembergi Prof. helyes ítélete szerént, Petroniusnak adni: hogy ezen kis Munkája, egy, a' MÁRÓ' Éneiséhez legközelébb járó; 's a' Vitézi Versezetben legtokéleatesebb remekkek közül, — lásd: *PETRON. ARB Satyricon &c. Lipsiae*, 1781; a' Jegyzésben, pag. 404, &c.

- TÖBBIRE, az egész Költemény tiz fő Részekre látatik oszlani: mellyek közül vizont mindenikben több Melék tárgyak (*Épísoda*) 's Leírások foglaltatnak. Az
- I-ben A' Római pompa 's feslettség iratik-le V. 1 — 38. mellyben a' messze-földről hordott fene.vadoknak V. 14-18. halaknak 's madaraknak V. 33-38. leírásai, igen jelesek. A'
- II-ban A' Fösvényesség 's erkölcsök' romlása, a' Polgári háboru' magvait hinti a' lakosok közt V. 39—60. hol különösen az uzsoráskodás veszedelmei V. 51-55. érzékenyen előadatnak. A'
- III-ban Plútó harcra gerjeszti a' Szerencsét V. 61—99. Ebben a' Cócýt' leírása V. 67-75. a' Római pompa V. 85-93. vezetések. A'
- IV-ben A' Szerencse megajánlya, hogy háborut inditt V. 100 — 121. 's a' megtörtént ütközeteket V. 111-115. előre megjövedőli;

Megyőzettetik, a' ki buvik; sem férjfi vagy affzony, 285
 Sem gyermek, vagy időtől rongált vén ne heverjen:
 Viijanak a' befzakadt falak, és a' Föld maga nyögjön!
 Őrizd a' törvényt, Marcelle; te Cúrio lázzafsz
 A' népet; 's erejét te se nyomd-el Lentule, Mársnak! —
 Hát Istenfi! te mit késel még fegyverekkel? 290
 Nem töröd a' kapukat? 's a' bástyák még sem omolnak?
 Még se rabolfsz kincset? — Hát menteni nem tudod, ó Nagy!
 Róma' erösségét? Epidaurus' váraihoz fuss,
 'S ott áztasd ember-vérrel Thessália' öblit! — —
 MEGLETT a' földön, a' Vilzavonás' akarattya. 295

döli; és Plútót biztattyá *V.* 116-119. hogy Orizágát holtakkal fogja megtölteni. Az

- V-ben A' fenyegető csapások, égi 's földi Jelenségek által ábrázoltatnak *V.* 122-143. Ez a' rész átaljában igen derék; *V.* 131-140. pedig: a' világ szinte sarkából kifordulni láttatik! A'
- VI-ban Caesár Galliából az Alpeseknek fordul, 's hazája ellen miert vízi táborát, okait előadja *V.* 144-182. Ebben, az Alpes-hegynek leírása *V.* 144-151. a' Caesár' befzédje *V.* 156-176. nevezetesen; *V.* 177-182. pedig, a' Caesárnak kedvező jelenségek foglaltatnak. A'
- VII-ben Seregeinek, a' meredek Alpesek' havasain történt vakmerő általköltözése *V.* 183-208; nevezetesen *V.* 187-195. az olvadásra következett fagynak; *V.* 196-200. a' a' fzelvelzes fergetegeknak, 's a' szörnyűidő' vízfzontagságainak csak nem meglábolthatatlan akadályai; *V.* 201-208. pedig, Caesárnak csuda bátorsága hatalmasan leirattatnak. A'
- VIII-ban A' hir futást okoz Rómában; a' polgárok költöznek; — maga Pompéjus is megszabad *V.* 209-244. Ebben a' hirnek nagyittása *V.* 210-216; az ijedtség *V.* 217-223. és Mágнус' vitészege *V.* 238-242. igen szépen festetnek. A'
- IX-ben Már az Istenek is futnak: ellenben Plútó' serege előjön; az égi Istenek pedig két részre szakadván, egyik rész Caesár; másik Mágнус' mellett készül harcolni. *V.* 245-270. Ebben igen eleven a' Düh' leírása *V.* 258-263. Utoljára, a'
- X-ben A' Vilzavonás' mindent harczra gerjeszt *V.* 271 — végig; mellyben annak kegyetlen formája *V.* 272-277; és puztittásra 's öldöklesre lázzaftó szavai *V.* 283-287. az Olvasót szinte megrázkódtatták! — — (a' *FORD. Jegyz.*)

II. TROJAE HALOSIS.

INTRODUCTIO.

De neglecto statu Artium Liberalium.

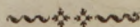
ERECTUS his sermonibus, (scil. Encolpius) consolare prudentiorem coepi; aetates tabularum, et quaedam argumenta mihi obscura, simulque caussam desidiae praesentis excutere: quum pulcherrimae artes periissent; inter quas Pictura, ne ninimum quidem sui vestigium reliquisset. Tum Senex: (scil. Eumolpus) Pecuniae, inquit, cupiditas haec tropica instituit! Priscis enim temporibus, cum adhuc nuda virtus placeret, vigeabant artes ingenuae; summumque certamen inter homines erat, ne quid profuturum seculis, diu lateret. Itaque, Hercules! herbarum omnium succos, Democritus expressit; et ne lapidum, virgultorumque vis lateret: aetatem inter experimenta consumsit. Eudoxus quidem, in cacumine excelsissimi montis consenuit: ut astrorum, coelique motus deprehenderet; et Chrysippus, ut ad inuentionem sufficeret, ter helleboro animum deterisit. Verum, ut ad plastas converterar: Lysippum, statuae unius liniamentis inhaerentem, inopia exstinxit; et Myron, qui paene hominum animas, ferarumque aere comprehendit: non inuenit heredem. At nos, vino scortisque demersi; ne paratas quidem artes audemus cognoscere: sed accusatores antiquitatis, vitia tantum docemus, et discimus. Ubi est Dialectica? Ubi Astronomia? Ubi Sapientiae consultiissima via? Quis unquam, venit in templum; et votum fecit, si ad Eloquentiam pervenisset? Quis, si Philosophiae fontem attigisset? Ac, ne bonam quidem valetudinem petunt; sed statim, antequam limen Capitolii tangant, alius donum promittit: si propinquum divitem extulerit; alius si thesaurum effoderit; alius, si ad trecenties HS. saluus pervenerit. Ipse Senatus, recti bonique praeceptor, mille pondo

II. TRÓJA' MEGVÉTELE.

BÉVEZETÉS.

A Szép-Mesterségek' elhagyatott állapotjáról.

EZEN szókra felvidulván, (t. i. E n c o l p i u s) tudakozni kezdém az okosabbat; a' képek' ideje, 's némely előttem homályos történetek felől, 's egyfzersmind a' mostani henyeségnek okát kitapogatni: midőn a' legfzebb mesterségek elveztek; mellyek közt a' Festés, legkissebb nyomot se hagyott maga után. Akkor az Öreg: (t. i. E u m o l p u s) Ezen változásokat, ugymond, a' Pénznek kívánsága okozta! Mert a' hajdani időkben, midőn még a' mezítelen virtus tetfzenék, divatban voltak a' jeles mesterségek; 's a' legnagyobb vetélkedés volt az emberek között, ne hogy a' mi száznaknak hafználható, soká rejtve maradjon. Azért is, Ugysegéljen! Demokritus minden füvek' nedveit kifejezte; és hogy a' kövek' 's csemeték' ereje ne lappangna, életét tapafztalásokban töltötte-el. Eudoxus ugyan a' legmagasabb hegy' tetején vénült-meg: hogy a' csillagoknak, 's égnek forgását megfoghatná; és Chrysippus, hogy találós ezü lehetne, elméjét háromszor tisztította-ki hunyorral. De, hogy a' képkézfittókra térjek: Lysippust, egy bálvány' rajzolatán bajlódván, a' szükség oltotta-el; és Myron, ki szinte az emberek' lelkeit, 's állatokét érczbe foglalta: nem talált örököst. De mi, borba 's bujaságba merülvén; még a' kézf mestersegeket sem merjük megesmerni: hanem vádolván a' régiiséget, csak a' vétkeket tanítjuk, és tanuljuk. Hol van a' Dialectica? Hol az Astronomia? Hol a' Bölcsességnek legtanácsosabb uttya? Ki ment valaha templomba; hálát adni, ha az Ékesenszóllásra eljuthatott? Ki, ha a' Philosophia' forrását elérhette? Sőt, még jó egészséget sem kérnek; hanem elébb, mint a' Capitolium' külföbét illessék, egyik ajándékot ígér: ha gazdag attyafiát kikisérheti; másik ha kincset áshat; más, ha háromszáz Ezerre épségben reáverekedhetik. Maga a' Tanács, a' jónak 's helyesnek parancsolója,

auri Capitolio promittere solet; et ne quis dubitet pecuniam concupiscere: Jovem quoque peculio exorat. Noli ergo mirari, si Pictura deficit: cum omnibus Diis hominibusque, formosior videatur massa auri, quam quidquid Apelles, Phidiasue, Graeculi delirantes fecerunt.

Sed video, te totum in illa haerere tabula, quae Troiae halosin ostendit: itaque conabor opus versibus pandere.

- JAM decuma moestos, inter ancipites metus,
Phrygas obsidebat messis; et vatis fides,
Calchantis, atro dubia pendebat metu:
Cum, Delio profante, caesi vertex
- 5 Idae trahuntur; scissaque in molem cadunt
Robora, minacem quae figurerent equum.
Operitur ingens claustrum, et obducti specus,
Qui castra caperent. Huc decenni proelio
Irata virtus abditur: stipant graves
- 10 Equi recessus Danaï, et in voto latent.
O Patria! pulsas mille credidimus rates,
Solumque bello liberum: hoc titulus fero.
Incisus, hoc ad fata compositus Sinon
Firmabat; et mendacium in damnum potens.
- 15 Jam turba portis libera, ac bello carens,
In vota properant, fletibus manant genae;
Mentisque pauidae gaudium lachrymas habet,
Quas metus abegit: namque Neptuno sacer,
Crinem solutus, omne Laucoon replet
- 20 Clamore vulgus; mox reducta cuspide
Uterum notavit: fata sed tardant manus,
Ictusque resilit, et dolis addit fidem.
Iterum tamen confirmat inualidam manum,
Altaque bipenni latera pertentat. Fremit
- 25 Captiva pubes intus; et, dum murmurat,
Roborea moles spirat alieno metu.

ezer font aranyat szokott ígérni a' Capitóliumnak; 's ne hogy valaki kétségeskedjen a' pénzre áhitozni: Jupitert is kincsel engefzteli-meg. Ne csudáld hát, ha a' Festés megcsökkent: midőn minden Istenek 's emberek előtt, ékesebbnek látfzik a' csomó arany; mint valamit az ezelős Görögötskék, Apelles, és Phidiás kézfitettek.

De látom, hogy egésszen azon táblára bámultál, melly Trója' megvételetét mutattya: azért is igyekezem a' dolgot versekben előadni.

MÁR tizedik aratás vitta, kétés félelem-
 Közt a' gyáfzos Phrygeseket; és Calchás' papi
 Hite, függ vala setét félelem közt kétesen:
 Hogy Délius' szavára, Ida' ledöntetett
 Ormai hozatnak; 's a' hasogatott tölgy omol 5
 Halomra, mellyből az ifzonyu ló keletkezik.
 Béfedik a' szörnyü rekefzt, 's barlangjait, hová
 Táborok elférnének. Ide tíz ezfendei
 Harczal mérgeadt virtus rejtetik: a' Danausok
 Tömik a' ló' mély zuglyait, és benn' lappanganak. 10
 Ó Haza! az ezer talpakat elverteknek hívénk,
 'S földünk' háborutul mentnek: a' metfzett irás
 A' barmon ezt mutatá; ezt a' veszélyre szült
 Szinon, és a' kártételre hatalmas nagy csalás.
 Már a' kapuval szabad, 's hadtol üres nép-csoport 15
 Áldozatokra sietnek, könny görög orczáikon;
 De rémült sziveik' öröm-sirását, félelem
 Űzi-el: mert a' Neptunnak szentelt Laucoon,
 Kufzált hajjal, az egéfsz népet lármával el-
 Tölti; 's hajtott dárdájával gyomrába szur: 20
 De a' sors késleltetvén kezeit, a' lökés
 Vissza-ugrik, 's a' csalárdságnak ugy adott hitelt.
 Még is erőtlen karját megerősitti, 's visszont
 Magas oldalait fejszével próbálja. Remeg a'
 Fogoly legénység oda benn; és a' mint zsi bong, 25
 A' tölgy alkotvány idegen félelmet lehell.

Ibat iuventus capta, dum Troiam capit;
Bellumque totum fraude ducebat nova.

- ECCE, alia monstra! Celsa qua Tenedos, mare
 30 Dorso repellit; tumida consurgunt freta,
 Undaque resultat scissa tranquillo minor:
 Qualis silenti nocte, remorum sonus
 Longe refertur; cum premunt classes mare,
 Pulsumque marmor, abiete imposita, gemit.
 35 Respicimus, angues orbibus geminis ferunt
 Ad saxa fluctus: tumida quorum pectora,
 Rates ut altae lateribus, spumas agunt;
 Dat cauda sonitum; liberae pontum iubae
 Consentiant luminibus; fulmineum iubar
 40 Incendit aequor; sibilisque undae tremunt.
 Stupuere mentes. Infulis stabant sacri
 Phrygioque cultu, gemina nati pignora
 Lauconte; quos repente tergoribus ligant
 Angues corusci: parvulas illi manus
 45 Ad ora referunt; neuter auxilio sibi,
 Uterque fratri: transtulit pietas vices;
 Morsque ipsa miseros mutuo perdit metu.
 Accumulat, ecce! liberum funus parens,
 Infirmus auxiliator: inuadunt virum,
 50 In morte pasci; membraque ad terram trahunt.
 Jacet Sacerdos, inter aras victima,
 Terramque plangit. Sic profanatis sacris,
 Peritura Troia perdidit primum Deos.

- JAM plena Phoebe candidum extulerat iubar,
 55 Minora ducens astra radianti face:
 Cum, inter sepultos Priamidas nocte et mero,
 Danaei relaxant claustra, et effundunt viros.
 Tentant in armis se duces: ceu, ubi solet
 Nodo remissus Thessali quadrupes iugi
 60 Ceruicem, et altas quater ad excursum iubas.
 Gladios retractant, commovent orbis manus;

Fogva az ifjúság, melly Tróját elfogni megy;
'S ujj fortélyal vízf egélf hadat. — Íme, más csudák!

HOL a' magas Tenedos, háttal víffzaveri a'
Tengert; meredek partok emelkednek, és alá 30
Apróbban hullnak víffza az elrontsolt habok:
Miként zugg halgató éjjel, az evezők nefze
Távolrol; mikor a' tengert nyomják a' hajók,
'S a' csapkodott síkság nyög az árboczfák alatt.
Hátra-tekintünk, két tekeres kígyót hoznak a' 35
Habok a' sziklákhöz: kik dölyfös mellyekkel ugy
Vernek, mint a' magas gályák, tajtékokat;
Farkok csattog; mint a' szemek, víztől szabad
Tarajok olyan; villám sugárjok a' vizet
Felgyujtya; 's pefszegésektől az örvény remeg. 40
Bámul az éfz. Süvegesen, 's kivartt palástba' ott
Álltak Laucoon' kettős zálogi, a' kegyes
Fiak; kiket hamar derekokra csavartanak
A' villogó kígyók: orczájokhoz víffzik
Kis kezeket; eggy se magán segitt, mind eggyik a' 45
Testvérjén: a' hűség cserélte sorsokat;
'S egymást féltve rabollya szegényeket - el, a' halál.
Fiai' halálát, ím! attyok tetézi, a'
Gyenge segéd: megtámadják, hogy holt tetemein
Legelhessenek; és földre huzzák tagjait. 50
Hever a' Pap, áldozat az oltárok közt, 's veri
A' földet. Igy letapodván a' szentséget, a'
Vefzni eredt Trója az Isteneket vefzti-el elébb.

A' TELE - Phoebe fehér sűgárit kihozta már,
'S a' kisebb csillagokat fény-fáklyája vezeté: 55
Hogy az éjjbe 's borbá-merült Priamidások között,
A' Danausok, a' tártt rekefzemből kiömlenek.
Próbálkoznak vezérjei a' fegyverbe': mint
Szokta ama' Thessali kolláttul eloldott barom
Hánytatni nyargalva, serénnyét 's délczeg nyakát. 60
Fegyverre kapnak, felemelik paizsokat;

Bellumque sumunt. Hic graves alius mero
 Obtruncat, et continuat in mortem ultimam
 Somnos: ab aris alius accendit faces;
 65 Contraque Troas, inuocat Troiae sacra!

III. SOMNUS.

NOCTE soporifera, veluti cum somnia ludunt
 Errantes oculos; effossaque protulit aurum
 In lucem tellus: versat manus improba furtum,
 Thesaurosque rapit; sudor quoque perluit ora,
 6 Et mentem timor altus habet: ne forte grauatum
 Excutiat gremium, secreti conscius auri. —
 Mox ubi fugerunt elusam gaudia mentem,
 Veraque forma redit: animus, quod perdidit, optat;
 Atque in praeterita se totus imagine versat.

IV. AVARUS.

NEC bibit inter aquas; nec poma patentia carpit
 Tantalus infelix, quem sua vota premunt.
 Divitis haec magni facies erit: omnia late
 Qui tenet, et sicco concoquit ore famem.

V. MAGIA.

QUIDQUID in orbe vides, paret mihi. Florida tellus
 Cum volo, siccatis arescit languida succis;
 Cum volo, fundit opes scopulis; atque horrida saxa
 Niliacas iaculantur aquas. Mihi pontus inertes
 5 Submittit fluctus; Zephyrique tacentia ponunt
 Ante meos, sua flabra pedes. Mihi flumina parent;
 Hyrcanaeque tigres, et iussi stare Dracones. —
 Quid leuiora loquor? Lunae descendit imago,
 Carminibus deducta meis; trepidusque furentes
 10 Flectere Phoebus equos, reuoluto cogitur orbe:
 Tantum dicta valent! Taurorum flamma quiescit,
 Virgineis extincta sacris; Phoebeia Circe
 Carminibus magicis, socios mutauit Ulyxis.
 Proteus esse solet, quidquid libet. His ego callens

'S harcznak. Eggy itt, a' bortol elázottakat
Szabja le; 's folytatja szinte halálíg álmokat:
Másik, fáklyaít az oltárokról gyujtya-meg;
És Trója ellen, Trójai szentségekkel él!

65

III. AZ ÁLOM.

MINT, mikor a' pihenő álom' játékitol éjjel
Kápráznak szemeink; 's a' felhányt földből előtűnt
A' sok arany: vétkes tolvajságban forog a' kéz,
És kincset ragadoz; de veriék görgedez arczán,
'S félénk szívé dobog: ne hogy a' titkolt aranyokkal
Felrakodott kebelét más megsejtvén, kirabollya! —
Majd, ha az elmét megjátízó öröm eltűnik: a' szív,
Nóha felezmélt is, csak az elvesztettet ohajtya;
'S a' multnak képét forgattya elfébe' egésszen.

5

IV. A' FÖSVÉNY.

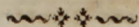
VIZBE' ufzik, 's nem ifzik; lát álmát, még se szakafzthat
Nóha kívánnya, 's eped Tantalus, a' nyomorult.
Képe ez egy olyan dús Gazdagnak: ki temerdek
Földet bir, 's elafzott ínye követzi az éht.

V. A' VARÁZSLÁS.

A' MIT az égen 's földön látsz, hódol nekem. A' rét
Száradt nedvü virágival ellankad, ha kívánom;
Bércze, ha kell, áldást árafzt; 's a' szikla - vadonból
Nílus' özönnye lövell. A' tenger előttem, idétlen
Hullámit megalazza; 's lábam elébe tefzik-le
Néma fuvalmokat a' Zephyrek. Tűz-viz nekem enged:
Sárkányok, 's Hirkán' tigrissei szómra megállnak. —
Mit mondjak többet? Lúnának képe lefzall, ha
Verseimen lecsalom; 's ragadó lovait csavaritván,
Kéntelen a' rettent Nap, vissz a terelni futását:
Annyit tefz szavam! A' bika' lángja, szüz áldozatokkal
Csendesül, és elenyélfz; a' Phoebusi Circe' varázsló
Éneke változtatta -, Ulysses' társait által.
Próteus a' lehet, a' mi akar. 'S én e' tudományban

5

10

- 15 Artibus, Idaeos frutices in gurgite sistam;
Et rursus fluvios in summo vertice ponam.

VI. NUMMUS.

- QUISQUIS habet nummos: segura nauiget aura,
Fortunamque suo temperet arbitrio.
Uxorem ducat Danaën; ipsumque licebit
Acrisium iubeat credere, quod Danaën.
5 Carmina componat, declamet, concrepet; omnes
Et peragat causas, sitque Catone prior.
Jurisconsultus, PARET, NONPARET, habetor;
Atque esto, quidquid Servius, et Labeo.
Multa loquor; quiduis, nummis praesentibus opta:
10 Et veniet. Clausum possidet arca Jovem!

VII. FACUNDIA.

- QUI pelago credit, magno se foenore tollit;
Qui pugnas et castra petit, praecingitur auro;
Vilis adulator picto iacet ebrius ostro;
Et qui sollicitat nuptas, ad praemia peccat:
5 Sola pruinosi horret Facundia pannis;
Atque inopi lingua desertas invocat artes!

VIII. AMICITIA.

- NOMEN amicitiae, si quatenus expedit, haeret:
Calculus in tabula mobile ducit opus.
Cum Fortuna manet, vultum servatis amici:
Cum cecidit, turpi vertitis ora fuga.
5 Grex agit in scena minimum; Pater ille vocatur,
Filius hic; nomen Divitis ille tenet:
Mox ubi ridendas inclusit pagina partes;
Vera redit facies, assimilata perit.

IX. JUVENIS.

- LINQUE tuas sedes, alienaque littora quaere,
O Juvenis! maior rerum tibi nascitur ordo.
Ne succumbe malis; te noverit ultimus Ister;

Jártos , az Ída' berekjeit örvényekbe merittem ; 15
 'S ismét legmagasabb tetejére folyókat erefztek.

VI. A' PÉNZ.

A' KI elég pénzel bir : biztos széllel evezzen ,
 'S Élte' szerencsáját mérje - ki kényne szerént.
 A' Felesége legyen Danaé ; 's ha parancsol , akarmit
 A' mit hitt Danaé , hinni fog Acrisius.
 Verset kézfzítsen , mentsen , vádoljon ; akarmelly 5
 Pert jól végezzen , sőt megelőzze Catót.
 LÁTSZIK , NEMLÁTSZIK , Törvénytudó neve legyen ;
 Sőt valamik voltak Servius , és Labeo.
 Többet mondok ; csak pénzed legyen , a' mit akarsz , kérj :
 'S meglesz az. A' becsukott láda' fogollya Zeus ! 10

VII. A' KÖLTŐ.

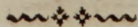
TENGERBEN ki bizik , nyereség vízi nagyra az ollyat ;
 A' hadak' és tábor' követője övedzik arannyal ;
 Szőnyegeken hever eggy hitvány csapodár , mikor ittas ;
 És ki menyecskéket hiteget , büniért fizetést kap :
 Csak maga a' Költő didereg szél-hordta gunyában ; 5
 'S elhagyatott tudománya felé koplalva sovárog !

VIII. A' BARÁTTSÁG.

HOGYHA barátságunk , mig hafznát közli , csak addig
 Tart : ugy forgandó táblai szám-vitel az.
 Mert ha szerencsénk áll , láttattok szinre barátnak:
 Majd , ha ledült , csufosan háttal iramlatok-el.
 A' kösség játzfót mutat a' szinben ; az Atyának 5
 Mondatik , e' Fiunak ; névvel ama' Tehetős :
 Majd ha alakjátékjokat a' könyv végezi ; vissz-
 Tér az igaz kép , és a' mutatott elenyéfsz.

IX. AZ IFJU.

HAGYD oda honnyodat , és idegen partokra evezz-el
 Ó Ifjú ! neked ott felséges' b pálya nyilik-fel.
 A' baj alatt le ne rogyj : esmerjen tégedet a' vég-

- Te Boreas gelidus, securaque regna Canopi;
 5 Quique renascentem Phoebum, cernuntque cadentem.
 Major in externas Ithacus descendat arenas.

X. VIRTUS.

- NON satis est, quod nos mergis furiosa iuventus:
 Transuersosque rapit fama sepulta probris?
 Anne etiam famuli cognata faece sepulti,
 In testa mersas luxuriantur opes?
 5 Vilis seruus habet regni bona; cellaque capti
 Deridet festram, Romuleamque casam.
 Idcirco virtus medio iacet obruta coeno:
 Nequitiae classes candida vela ferunt.

XI. OMNE RARUM CHARUM.

- ALES, Phasiacis petita Colchis,
 Atque Afrae volucres placent palato;
 Quod non sunt faciles: at albus anser,
 Et pictis anas enotata pennis,
 5 Plebeium sapit. Vltimis ab oris
 Attractus Scarus; atque arata Syrtis,
 Si quid naufragio dedit, probatur.
 Mullus iam gravis est; amica vincit
 Uxorem; rosa cinnamum veretur.
 10 Quidquid quaeritur: optimum videtur.

XII. CASA HUMILIS.

- NON Indum fulgebat ebur, quod inhaeserat auro;
 Nec iam calcato radiabat marmore terra,
 Muneribus delusa suis: sed crate saligna
 Impositum Cereris vacuae nemus; et nova terrae
 5 Pocula, quae facili vilis rota finxerat actu.
 Hinc mollis stillae lacus; et de caudice lento
 Vimineae lances, maculataque testa Lyaeo;
 Et paries circa palea satiatus inani,
 Fortuitoque luto, clavos numerabat agrestes;
 10 Et uiridi iunco, gracilis pendebat arundo. —

Ifzter, az Éfzaki fagy, 's a' boldog földü Canópus;
 'S kik Phoebust keleten fzemlélik, vagy lenyugodva. 5
 Messze, főveny-torlásokkal küfzködjön Ulysses.

X. A' VIRTUS.

HÁT nem elég, hogy megbuktatfz dühödő fiatal-kor:
 'S eltemetett hírünk' mocska kereftbe ragad?
 Hát a' véle rokon-sepróbe merült inas is, már
 Tékozlott javait borkulacsokba öli?
 Hitvány szolga bir ország' kincsét; 's rab' kamarája 9
 Rómuli kunyhókat, 's pitvarokat kinevet.
 Igy hever a' virtus, fertő' sárjába keverve:
 A' bün' gályáit könnyü vitorla vífzi.

XI. MIND KEDVES A'MI RITKA.

FÁCZÁN, Colchisi fajta, 's Afrikának
 Ritkább szárnyasi tetfzenek fogunknak;
 Hogy megkapni nehéz: de a' fehér lud,
 És a' sok-fzinü tarka tollu kácsa,
 Köznép' étele. A' Fogas, ha messze- 5
 Partokrol kerül; ugy hajó töréssel,
 A' mit Syrtis adott, csak azt javallyák.
 Untt már a' Tok; előzi a' barátné
 A' hitvest; fahajat ma rózsa tífzel.
 Ugy minden becsebb: ha kell keresni. 10

XII. AZ EGGYÜGYÜ KUNYHÓ.

NEM fénylett Indus, vagy arannyal vont elefánt-csont;
 'S nem ragyogott márvány-padlattel földje, kijátfva
 Önn-adományaihol: csak üres szalmája Ceresnek
 Volt a' füzfa cserényre terítve; 's az ujj kupa földből,
 Melly friss forgással kéfzült a' könnyü korongon. 5
 Itt lágyan habzó tava; hajló vesszejü füzből
 Font tányérok amott, 's maszatos kancsói Libernek;
 És körül a' hitvány polyvával, 's a' keresetlen
 Sárral mázolt falba' parafztos sor-szegek álltak;
 'S oldalain gyengén kivírtott nád-csuhu lengett. — 10

- Praeterea, quas fumoso suspensa tigillo,
 Conservabat opes humilis casa: mitia sorba,
 Inter odoratas pendebant texta coronas;
 Et thymbrae veteres, et passis uva racemis. —
- 15 Qualis in Actaea quondam fuit hospita terra,
 Digna sacris Hecales: quam Musa loquentibus annis,
 Battiades, veteri mirandam tradidit aëvo!

XIII. SATIETAS.

- Omnia, quae miseras possunt finire querelas,
 In promptu voluit candidus esse Deus.
 Vile olus, et duris haerentia mora rubetis,
 Pugnantis stomachi composuere famem.
- 5 Flumine vicino, stultus sitit; et riget Euro,
 Cum calidus tepido consonat igne rogos.
 Lex armata sedet circum fera limina nuptae;
 Nil metuit licito fusa puella toro.
 Quod satiare potest, dives natura ministrat:
- 10 Quod docet infrenis gloria, sine caret.

XIV. SOMNIA.

- SOMNIA, quae mentes ludunt uolitantibus umbris;
 Non delubra Deum, nec ab aethere numina mittunt:
 Sed sibi quisque facit. Nam, cum prostrata sopore
 Urget membra quies, et mens sine pondere ludit:
- 5 Quidquid luce fuit, tenebris agit. Oppida bello
 Qui quatit, et flammis miserandas saevit in urbes:
 Tela videt, versasque acies, et funera Regum;
 Atque exundantes, profuso sanguine campos.
 Qui causas orare solent: legesque, forumque;
- 10 Et pauido cernunt inclusum corde tribunal.
 Condit avarus opes; defossumque invenit aurum.
 Venator saltus canibus quatit. Eripit undis,
 Aut premit euersam, periturus navita puppim.
 Scribit amatori meretrix; dat adultera munus.
- 15 Et canis in somnis leporis vestigia latrat.
 (In noctis spatio miserorum vulnera durant.)

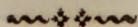
E' mellett, valamit füstös ducczára akasztva,
 Tartogatott a' kis kunyhó élésre: füzérrrel,
 A' szamatos kofzorúk közt, a' puha berkenye; régi
 Csomborok; és szőlőfürt' töppedt szárai függtek. —
 Mint Hecalé' szentelt hajléka, az Actaei földön 15
 Volt hajdan: mellynek több századok' olta csudául,
 Hírét, Battiades versben tartá-fel örökre!

XIII. AZ ELÉGSÉG.

A' NYOMORULT panasz' elhárítására, ama' jó
 Isten, hogy minden kézf legyen, azt akará.
 Holmi szurós tövisen függő szeder, és laza-zöldség,
 Már sok háborgó hasnak elüzte chét.
 Viz' töviben csak az ostoba szomjuzik; és didereg Fel- 5
 Szélbe', ha néki-hevült lángal az enyhe tűz ég.
 Fegyveresen áll a' Törvény a' mátká' küszöbjén;
 'S ő bátran heverélf a' szabados nyofzolyán.
 A' mi elég, ad a' bő természet: de nem esmér
 A' zabolátlan hir, 's név' keresése határt. 10

XIV. AZ ÁLMOK.

ÁLMOT, melly repeső árnyékkal játszik esfünkel;
 Sem bálvány, sem az Istenek égből ránk nem erefztnek:
 Csak mi magunk szerzünk. Mert a' pihenő tagokat, ha
 Sürgeti a' nyugalom, 's tehre nélkül játszik az elme:
 Nappal akármi esett, azt hajtya setétbe'. Ki haddal 5
 Várt ront; 's a' nyomorult várost lángokkal emélfzi:
 Vert hadakat, nyilakat lát, és Fejedelmek' elestét;
 'S a' harcznak mezeit hullámzó vérrel elöntve.
 Kik pert folytatnak: gyűlést, törvényeket; és a'
 Zárkózott törvényszéktől sziveikbe' remegnek. 10
 Pénzt takar a' fősvény; 's az elásott kincsre reá-lel.
 A' nyúlálf' ebe a' berken hajt. Menti haboktol
 A' merülő révélf, vagy kapja ladikja' darabját.
 Ír a' kurva; 's ajándékot küld a' szeretőnek.
 'S a' kutya még álmában is nyul-nyomra kahingat. 15
 (Éjtfzaka is fájnak vett sebjei a' nyomorultnak.)

XV. FATUM.

NAUFRAGUS, ejecta nudus rate, quaerit eodem
Percussum telo, cui sua fata legat.

Grandine qui segetes, et totum perdidit annum,
In simili deflet tristia fata sinu.

- 5 Funera conciliant miseros, orbique parentes
Coniungunt gemitus; et facit hora pares.
Nos quoque confusis feriemus sidera verbis:
Et fama est, iunctas fortius ire preces.

XVI. DEORUM ORIGO.

PRIMUS in orbe Deos fecit timor: ardua coelo
Fulmina cum caderent; discussaque moenia flammis,
Atque ictu flagraret Athos. Mox Phoebus ad ortus,
Lustrata deiectus humo; Lunaeque senectus,

- 5 Et reparatus honos. Hinc signa effusa per orbem;
Et permutatis disiunctus mensibus annus
Proiecit vitium hoc: atque error iussit inanis
Agricolas primos, Cereri dare messis honores;
Palmitibus plenis Bacchum vincere; Palemque
10 Pastorum gaudere manu. Natat obrutus, omni
Neptunus demersus aqua; Pallasque tabernas
Vindicat. — Et voti reus, et qui vendidit orbem:
Jam sibi quisque Deos auido certamine fingit.

XVII. LEX. JVDICIUM.

QUID faciant leges, ubi sola pecunia regnat;
Aut, ubi paupertas vincere nulla potest?

Ipsi, qui Cynica traducunt tempora coena:
Nonnunquam nummis vendere verba solent.

- 5 Ergo iudicium nihil est, nisi publica merces;
Atque Eques, in causa qui sedet, empta probat.

XVIII. AD STUDIOLOS.

ARTIS seuerae si quis hamat effectus,
Mentemque magnis applicat: prius mores

XV. BAL-SORS.

A' KI hajót törvén , eggy ingbe' ufzik - ki , hasonló
 Nyillal sujtottnak vágy panaszolni baját.
 A' kitől eggy efsztendei termést elseper a' jég ,
 Gyááz sorsán , szint'olly káros' ölébe keserg.
 Békél , a' ki temet ; 's leszen eggy órába' hasonló 5
 A' nyomorult ; eggyütt nyögnek az árva szülék.
 Mí-is , eggyesített szavainkat emeljük egekre :
 'S híre , hogy a' kapcsolt kérelem a' legerős'b.

XVI. AZ ISTENEK' EREDETE.

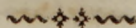
ISTENEKET legelőbb félenkség szült : hogy az égről
 Menykövek estek ; 's a' megsujtott várak omoltak ,
 'S Athós lángba borult. Majd Phoebus' költe , lenyugta
 A' be - süttött földről ; Lúnának fogyta , 's az ujjra
 Szerzett fény. Innét a' sok bálványok eredtek ; 5
 'S a' holnapjaival részekre szakadt efsztendő
 Terjeszté e' bünt : 's hiu vakság üzte az első
 Földmivelőt , hogy zsenge - buzát szentelne Ceresnek ;
 Bacchust szőlőfürt kofzoruzná ; 's páfztori karral
 Örvendezne Pales. Minden viz alá lemerítve , 10
 Úfzik Neptúnus. Pallás könyv - tárjait örzi. —
 Mind , ki bünén rajt' vefzt ; mind a' ki eladta hazáját :
 Már kiki Isteneket költ nagy - vetekedve magának.

XVII. TÖRVÉNY. ITÉLET.

MIT tehet a' törvény , hol pénz országot egésszen ;
 Vagy , hol nyertessé nem lehet , a' ki szegény ?
 Még azok is , kik csak Cynikos vacsorán nyomorognak :
 Pénzért adják - el néha tanácsaikat.
 Hát nem egyéb , eladó portékánál az ítélet ; 5
 'S a' nemes Ügy - bíró , csak fizetésre hajol.

XVIII. A' TANULÓKHOZ.

KI a' valódi tudománybol hafznot vadász ,
 'S nagyokra veti elméjét : erkölcsét szoros

- Frugalitatis lege poliat exacta.
 Nec curet alto regiam trucem vultu,
 5 Cliensue coenas impotentium captet;
 Nec perditis addictus, obruat vino
 Mentis calorem; neve plausor in scena,
 Se det redemtis histrioniae addictus.
 Sed, siue armigerae rident Tritonidis arces;
 10 Seu Lacedaemonio tellus habitata colono;
 Sirenunq;ue domus: det primos versibus annos;
 Maoniumq;ue bibat felici pectore fontem.
 Mox et Socratico plenus; immittat habenas
 Liber, et ingentis quatiat Demosthenis arma.
 15 Hinc Romana manus circumfluat; et modo Grajo
 Exonerata sono, mutet suffusa saporem.
 Interdum subducta foro det pagina cursum;
 Et Cortina sonet celeri distincta meatu.
 Dent epulas et bella, truci memorata canore;
 20 Grandiaque indomiti Ciceronis verba minentur. —
 His animum succinge bonis: sic flumine largo
 Plenus, Pierio defundes pectore verba.

XIX. VINDICTA.

CONTEMNI turpe est; Legem donare, superbum:
 Hoc amo, quod possum qualibet ire via.
 Nam sane, et sapiens contentus, iurgia nectit;
 Et qui non iugulat: victor abire solet.

XX. SECRETUM.

- NAM citius flammam mortales ore tenebunt,
 Quam secreta tegant. Quidquid dimittis in aula,
 Effluit; et subitis rumoribus oppida pulsat.
 Nec satis est vulgasse fidem: simulatius exit
 5 Proditionis opus, famamq;ue onerare laborat.
 Sic, commissa verens audius reserare minister;
 Fodit humum, regisque latentes prodidit aures:
 Concepit nam terra sonos; calamique loquentes
 Incinere Midam, qualem narrauerat index.

Maga - mérséklés által pallérozza - ki elébb.

Se ne aggjon a' komor udvar' büfzke tekintetén,
'S csufzkálva ne nyalakodjon a' nagyok' afztalán; 5

Sem gonofzokhoz csapván, borba ne temesse-bé
Lelke' melegségét; sem mint fogadott tapsoló,
Ne kötozze a' fizetett Szin-játfzőkhoz magát.

De, akar a' fegyver - viselő Tritónia' vára
Tetfzik; akár lakozó helye a' Lacedaemoni népnek; 10

Vagy Síren-hajlék: elsőbb efttendeit adja
Versre; 's itassa szerencsés mellyét Maconi forrás.

Majd Szókráteszi is töltvén; gyeplűit ereffze
Bátran, forgatván a' szörnyü Demostheni fegyvert.
Innét Római kar vegye környül; 's a' Görög-ejtés' 15

Ékes hangjaival felereftzte, cserélje az izlést.

Néha piactol félre-vonulva, divatba legyen könyv;

'S a' különöfsen gyors járásu Komédia zengjen.

Adjanak a' harsány kürtel fűtt harcok is élést;

'S a' buzdukt Ciceró' roppant szózatya dörögjön. — 20

Lelked' övezd - fel ezen jókkal: 's így tágas özönnel
Ömlik mellyedből szavaidnak Píeri árja.

XIX. A' BOSZUÁLLÁS.

MEGVETTETNI rut; a' Jussal felhagyni kevélység:

Mindenik úton hogy járhatok, azt szeretem.

Mert bizony, a' megutált bölcs is, kéfz perre fakadni;

'S a' ki nem öldököl is: győztes azért lehet ám.

XX. A' TITOK.

INKÁBB szájában lángot hordozna sok ember,

Mint titkot tartson. Ha az udvarban valamit szólfs,

Elfoly; 's csak hamar a' várost bétölti hirekkel.

Sőt nem elég a' szót kifecsegni; nagyitva kereng az

Árulás mive, és a' hirt terhelni törekfzik.

Így, a' locska cseléd fél titkát közleni; gödröt

Váj, 's oda a' felség' rejtett füleit be-susogja:

Hangzani kezd a' föld; 's a' szólló nád-sipok akképp'

Zengették - ki Midást, mint árulója beszéllte.

XXI. VULTUR TITYI.

QUI vultur iecor intimum pererrat;
 Et pectus trahit, intimasque fibras:
 Non est, quem lepidi vocant poëtae;
 Sed cordis mala — lior atque luctus.

XXII. AD ALBUTIAM.

- CANDIDA sidereis ardescunt lumina flammis;
 Fundunt colla rosas, et cedit crinibus aurum;
 Mellea purpureum depromunt ora ruborem;
 Lacteaque admixtus sublimat pectora sanguis.
- 5 Ac totus tibi seruit honor; formaque dearum
 Fulges, et Venerem coelesti corpore vincis!
 Argento stat facta manus; digitisque tenellis
 Serica fila trahens, pretioso stamine ludis.
 Planta decens, modicos nescit calcare lapillos;
- 10 Et durâ laedi scelus est vestigia terra.
 Ipsa tuos, cum ferre velis per lilia gressus,
 Nulli sternuntur leuiori pondere flores. —
 Guttura nunc aliae magnis monilibus orment;
 Aut gemmas aptent capiti: tu sola placere,
- 15 Vel spoliata potes. Nulli laudabile totum;
 In te cuncta probat, si quisquam cernere possit.
 Sirenum cantus, et dulcia plectra Thaliae,
 Ad vocem tacuisse reor: qua mella propagas
 Dulcia; et in miseros telum iacularis amoris! —
- 20 Cor graue vulnus alit, nullo sanabile ferro:
 Sed tua labra, meo saeuum de corde dolorem
 Depellant; morbumque animae, medicaminis huius
 Cura fuget; nec tanta putres violentia nervos
 Dissecet, atque tuae moriar pro crimine caussae.
- 25 Sed, si hoc grande putas; saltem concede precanti:
 Ut iam defunctum, niueis ambire lacertis
 Digneris; vitamque mihi post fata reducas!

XXI. A' TITYUS' ÖLYVE.

A' MÁJBAN belől a' mi ölyv kovályog ;
 'S belső rézzeit a' kebelnek éli:
 Bár a' játízi Poéta mondja, nem más ;
 Mint a' szív' baja — bánat és irigység.

XXII. ALBVTIÁHOZ.

TISZTA derült szemeid szikráznak csillagi lángal ;
 Rózsa nyílik nyakadon, 's hajad ékefsebb az aranynál ;
 Méz - izü ajjakidon csigavér' bársonnya piroslik ;
 'S kebledet a' vérrel felereftett téj difzésitti :
 Szépséggel fénylefsz ; 's felséges testre az Isten- 5
 Affzonyokat fellyül múlod, 's formádra Venust is!
 A' szép kéz alkotva ezüsből ; 's gyenge ujakkal
 Fonván a' Selymet, múlatísz a' drága fonállal.
 A' módos talp még apró kövecsekre se háгна ;
 'S a' darabos föld is vétkelné sérteni lábad' : 10
 Még, ha merő liliom közt sétálgatni kívánísz is,
 Könnyebb terhed alatt egy gyenge virág se hajol-meg. —
 Ám nyakokat mások nagy gyöngyökkel csinosittsák ;
 'S drága követ tegyenek fejeikre: te tetízeni pufztán,
 Tudísz magad is. Senkit se lehet dícsérni egéíszten : 15
 Mindent helyben hágy, ha ki vizsgálhattya, te benned.
 A' Síréni dalok, 's Thaliának hurjai, édes
 Szódra, híízem, megnémultak: mellyel csupa mézet
 Árafíztatísz ; 's szerelem - nyilakat lóíísz a' nyomorultra! —
 Szívem szörnyü sebet táplál, mellyet soha vas meg- 20
 Nem gyógyítt: de kinos fájdalmát hajtsa-el ajjkad ;
 'S a' legyen orvosló szere, melly lelkem' nyavalyáját
 Üzze-ki ; sem rongált ereim' még, e' nagy erőíszak
 Óíízve ne tépje ; 's ügyed' vétkéért én ki ne muljak.
 Ezt ha sokallod ; ez egy kérést engedd legalább meg : 25
 Hogy már elhunytat, hó- íízínü karokkal ölelni
 Méltóíztass ; és hozz életre halálom után majd!

XXIII. FEMINA.

CREDE ratem ventis; animum ne crede puellae:
 Namque est femineâ tutior unda fide.
 Femina nulla bona est; et si bona contigit ulla:
 Nescio, quo fato res mala, facta bona est?

XXIV. COLUMBAE.

MILITIS in galea nidum fecere columbae:
 Apparet, Marti quam sit amica Venus.

XXV. AD LECTORES.

INVENIAS, quod quisque velit. Non omnibus unum est,
 Quod placet. Hic spinas colligit, ille rosas.

XXIII. AZ ASSZONY.

BIZD a' szélre hajód'; de leányra ne bizd szivedet: mert
 Asszonyi hivségnél a' hab is álhatatos'b.
 Eggy jó Asszony sincs; 's ha akarmikor eggy is, akadt jó:
 Nem tudom, a' rosszból jót, mi eset tehetett?

XXIV. A' GALAMB.

A' KATONÁNAK kalpagjára galamb raka fézket:
 Látzik, hogy Mársnak hiv szerezője Venus.

XXV. AZ OLVASÓKHOZ.

LELJE-meg itt, kiki a' mit akar. Nem mindenek eggyet
 Kedvelnek. Rózsát gyűjt ez, amaz töviset.

RÖVID MAGYARAZATOK.

A.

- Acrisius *Árgósi király*, *Abás' fia*; lásd: *Danaé* VI. 4.
- Actaei föld, vagy *Attica*; *Görög Ország*nak azon tartománya, mellyben *Athéne* feküdt. XII. 15.
- Actium t. i. az *Epirusi tengerfok*, most *Capo Figalo*: hol *Augustus* hajós ütközettel *Antoniust* és *Cleopátrát* megverte; 's utóbb ott, a' győzödelemtől úgy nevezett *Nikápoly várát* építette. I. 115.
- Aetna, *híres tűz-hányó hegy* *Sziciliában*. I. 135.
- Afrika, *harmadik világ' része*; *iratik* *Aphricá*-nak is a' *Görögből* à φειξυ, az az *hideg nélkül*: mint-hogy az egészben a' *forró föld-öv* alatt fekszik. I. 27. *Afrika' szárnyasin értetnek* vagy a' *Numidiai fajtyukók*, vagy a' nálunk úgy nevezett *pulykák*. XI. 1, 2.
- Albutia, vagy a' mint *Tacit. Ann. VI. 47.* emlittetik: *Albucilla*, *szereitőről híres affzony-személy*. XXII.
- Alpes, az a' *magas hegy*, melly *Francia Ország*ot *Olasz Országtól* elválasztja. I. 144. 162. 213.
- Ammon hegy *Afrikában*, hol *Jupiter* is *tiszteltetett*, 's *innét* *Jupiter Ammonnak* mondatott. I. 15.
- Apelles *leghiresebb festő*, élt *Nagy Sándor' idejében* II. Bév.
- Apolló, a' *Pogányoknál Isten*; a' *Nap*; a' *nyilzásnak*, *jövendölésnek*, *muzsikának* *táldója*: itt *Octavius Augustus* értetődik, ki *ennek fiának* *kivánt* *tartatni*. I. 114.
- Arabsok, *kihnél* t. i. a' *pamut* *termett*, 's *azt* *mind* *Rómba* *hordták*; *innét* *mondatik*: *hogy* *mezeiket* *kirabolták* I. 12.
- Árnyékok' feje, az az *Plutó*, a' *poklok' királya* I. 124.
- Assyria, *kis Ásiai tartomány*; 's *itt* az *Assyri csigán* *értetődik* a' *bársony-csiga*. I. 9.

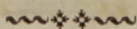
Astronomia Csillag, — vagy Égvisgálás' tudománya II. Bév.
 Afzony, látni való, hogy ezen enyelgésben nem a' valót;
 hanem csak a' szépet kell tekinteni. XXIII. 3, 4.
 Athós, egy magas hegy Macedonia, és Thracia kö-
 zött. — XVI. 3.

B.

Bacchus a' bornak Istene; lásd: Liber XVI. 9.
 Barmon t. i. ama' szörnyü fa-lovon lehetett valamely irás;
 melly azt mutatta, mintha a' Görögök eltávoztak
 volna II. 13.
 Battiades, az az Callimachus, Battusnak fia, vagy ma-
 radéka, Cyrenéi költő; ki a' mint Plutarchus
 írja, ezen történetet Hecalesia név alatt em-
 lékezetben hagyta. XII. 17.
 Bellóna Mársnak huga, a' hadakozás' Isten-afzonya. I. 256.
 Bika' lángja; czélozás van Medéa Colchisi varázsló afz-
 szonyra, ki azt lecsendesítette. V. 11.
 Bizik, t. i. a' ki a' tengeri hajóházástól nem fél: a' keres-
 kedés által meggazdagodhatik. VII. 1.
 Bosporus, tulajdonképpen tenger' szorossa, mellyen egy
 ö kör által mehet. Itt értetődik a' Thraciai öböl,
 mellyen Pompéjus által ment, midőn Mithridatest
 megverte. I. 242.

C.

Caesar, t. i. Julius. I. 142. 152. 184. 209. 267.
 Calchás, Thestor fia, és Görög Jövendő-mondó. II. 2.
 Canópus, pompás város, és sziget Égyiptomban. IX. 4.
 Capitolium Romában a' Jupiter' pompás templo ma, a'
 Tarpéji hegyen; mellyen nagy erősség is volt I.
 161. II. Bév.
 Cató Római fő ember; ki midőn abban, hogy Pompéjus'
 seregeivel Ásiából vissza térjen, meg nem eggye-
 zett volna: palástyát a' pártosok letépték, 's a'
 gyűlésből kikergették. I. 45. — Cató alatt egyéba-
 ránt tudós, törvényekhez szorosan ragaszkodó, 's

- feddhetetlen erkölcsü ember is értetik. VI. 6.
- Caucasus nagy kősziklás hegy Ásiában; hol Herkules, a' Prometheus' májján legelő Echidnai sast nyíllal megölte. I. 205.
- Ceres, a' gabonának Isten-asszonya a' Pogányoknál XII: 3. XVI: 8.
- Chrysippus Ciliciából való, 's a' maga idejében legbölcsebb Stoicus Philosophus; ki a' Sorites' meghatározásán sokat törte a' fejét. II. Bév.
- Ciceró, Marcus Tullius; Római Consul, legfőbb Törvénytudó, és Orator. Antonius parancsolattyaóbul tulajdon szabadossa Pollió vette fejét; 's Fulvia az Anton. felesége tövel szurdalta-meg a' nyelvét, hogy Ciceró egykor azt mondotta: „Nullum irascundius animal foemina esse.“ — Szózatya dörrögjön, az az: olvassa 's kövesse annak hatalmas Beszédjeit, 's a' t. XVIII. 20.
- Circe a' Nap' (Phoebus) leánya, hires varázsló; Colchisbol Olasz Országba került, 's ott a' tévelygő Ulyssesst megvendégelte, és társait akkor babonázta-meg. V. 13.
- Cócyt, az az a' pokolbeli folyó a' Régiéknél. I. 69. 278.
- Colchis tartomány Ásiában, a' Caspium' tengere mellett; melly ma Mingrelia'nak neveztetik. XI. 1.
- Consul Polgármester, vagy Főigazgató a' Rómaiaknál, 's a' Tanácsnak Elölülője. Itt a' két Consulon Marcellus, és Lentulus értetődnek; lásd: *Caes. de Bello civ. Libr. I. 14. Sc.* — I. 138.
- Crafsus Marcus, Triumvir; ki Ásiában a' Párthusok által elfogattatván, megölettetett. I. 63.
- Csillag, itt a' két csillagon (*sidus utrumque*) a' kelő és nyugvó nap értetik. I. 2.
- Csombor, vagy némelyek szerint borsfü, 's a' t. XII. 14.
- Curio, a' Római nép' Szószóllója, 's a' Caesar ellen való támadásoknak szerzője. I. 288.
- Cylleni magzat t. i. Mercurius, a' béke-szerzésnek, fortélyos találmánynak és mesterségeknék Istene; Ju-

piter' fia, 's követe: ki *Cyllene* nevü *Arcádiai* hegyen született, 's neveltetett. I. 269.

Cynikos vacsora, az az alávaló eledel; mivel a' *Cynicus Philosophusok*, vagy is a' *Diogenes* és *Antisthenes*' követői, rendszerént babbal, 's más hüvelyes főzelékkel éltek. XVII. 3.

Cynthia, vezeték neve *Diánának*; itt a' *Holdat* jelenti, 's a' holdfogyatkozás rajzoltatik. I. 130.

D.

Danaé, *Acrisius*' Leánya; kihez *Jupiter* aranyesső formájában szökött-bé, 's *Perseust* ugy nemzette: itt csak hasonlatosságul hozatik-fel, hogy az arany mindent megtehet. VI. 4, 5.

Danausok, így neveztetnek a' Görögök *Danausrol*, *Bélus'* fiáról, ki *Argosban* telepedett-meg. II. 9. 57.

Delius t. i. *Apollo*, így neveztetik a' *Delos* szigetéről, mellyben *Diánával* együtt született. II. 4.

Delphus, az *Apollo'* Papjainak jövendőmondásáról híres város, a' *Parnassushoz* közel; innét: *Delphusi* szárnyas az *Apollo'* jövendőmondó madara; némelyek szerént az *Accipiter* — vagy *Ölyv*. I. 177.

Democritus, egy tanult *Philosophus*, *Abderából*; ki a' világ' hijjábavalóságán szüntelen nevetett II. Bév.

Demosthenes leghiresebb *Athenéi* Orátor; innét, forgatni a' *Demostheni* fegyvert annyit tesz: mint az *Ékesenszóllás'* mesterségét tanulni. XVIII. 14.

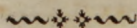
Dialectica, okoskodás' tudománya; vagy *Logica*. II. Bév.

Dicearchis vagy *Dicarchis*, az a' mi *Puteoli*, vagy ma *Puzzuolo* városa *Nápoly* Országban: 's ez, és *Parthenopé* közt az *Acheron* vize értetődik; hol a' Régiek a' poklot is lenni gondolták. I. 68.

Dióne, t. i. az annyáról így neveztetett *Venus*, szerelem-Isten-asszony, kitől *Caesar* eredetét vette. I. 266.

E.

Élést, vagy is a' léleknek táplálást, az az: olvasson *Ko-*

médiákat, hadi költeményeket, vagy Történet-írókat. XVIII. 19.

Encolpius, eggy a' Satyriconban előforduló költött Személyek közül; neve a' szerelmes enyelgéstől vétetett. II. B é v.

Epidaurus, Achájai város; minthogy Pompéjus, Caesar ellen Macedoniában, 's Achájában is hadakozott. I. 293.

Erebus, pokolbeli Istenség; ismét holtak' országa. I. 254.

Erinnys, eggy a' Pogányok' Furiái, vagy kinzó affzony-Istenségei közül. I. 62. 255.

Eudoxus, hajdan a' Görögöknél híres orvos, földmérő, 's Csillagvisgáló egyzsersmind. II. B é v.

Eumolpus, eggy öreg Poéta; ki a' Satyriconban eggyik a' nevezetesebb Személyek közül. I. B é v. II. B é v.

F.

Fáklya *t. i.* az üstökös csillag, melly sudaras fénnyről itt Fáklyának neveztetik. I. 139.

Félénkség. Ugyan ezt mondja *Statius is*, *Theb. III. 661.* mellyre a' Magyarázója *Luctatius Plac.* azt jegyzi-meg: „Negat (ugymond) *Deos ulla alia re*, „*celebrari, nisi timore mortalium, ut Lucanus:* „*Quae finxere, timent; et Petronius Arb. istum* „*secutus: Primus in orbe Deos fecit timor.*“ XVI. 1.

Félő — így mondatnak *Virgiliusnál is*, *Aen. VIII. 246.* „*trepidare, immisso lumine, manes.*“ I. 93.

Fény, teszi itt a' ragyogó drága köveket, mellyek *Petron.* szerént színt' úgy napkeletről kerültek, mint a' bársony-csigák. I. 10.

Fogas, *Baltoni* igen becses hal — szabad fordittása az esmeretlen *Scarusnak*; melly hal a' Rómaiaknál igen nagy hecsben tartatott. (Lásd: *Ponty.*) XI. 5.

Fogva, a' ki fogni megy: igen szép játék a' kifejezésben; szinte, mint *Horat. Libr. II. Ep. I. 156:*

„*Graecia capta ferum victorem coepit, et artes* „*Infulit agresti Latio.*“ — — II. 27.

Fortuna — személyesítve: a' szerencse' Isten-affzonya a' Poganyoknál. I. 61.

G.

Gallia, a' mostani Francia Ország; mellynek hajdani Lakosaival a' Gallusokkal a' Rómaiak igen sokat hadakoztak. I. 143. 161.

Gigások, a' földnek rettentő nagyságu fiai, Óriások; kik Jupiter ellen hadat indítván, a' hegyeket egymás' hátára rakták, hogy onnan az eget ostromolhatnák: de menykövel széllyel szóratván, azoknak omladéki alá temettek; mint *Virgilius is*, *Georg. I. 283.* leirja:

„Ter pater exstructos deiecit fulmine montes.“ I. 208.

Görög Isteni nyom t. i. Herkulesé, kiről azt regélték: hogy az Alpeseken járván, alatta meggörbödött a' hegy; 's úgy mehettek osztán mások is azon által; mellyért tiszteletére ott oltárt emeltek. I. 144.

Gyűlést, Törvényeket — utánna értvén t. i. látnak; vagy hogy elméjük még álomban is, az ügyes-bajos dolgokkal foglalatoskodik. XIV. 9.

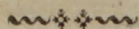
H.

Háromszáz Ezer. A' „*Trecenties HS.*“ ugyan tulajdonképpen azt teszi, hogy „*Trecenties centena millia Sestertiorum*“; már most egy *Sestertiust*, I. garasával vévén: Ezer garas (*millia*) 50 forintot; százszor 50f. (*centena*) 5000 ftot; Háromszázszor 5000 for. (*Trecenties*) végre — 1'500,000. Ezüst-forintot tenne: de itt határozatlanul vétetik a' sok kincs, gazdagság helyett. II. B é v.

Hatvan — Poétai nagyíttás; itt csak azt teszi, hogy — sok. I. 163.

Hecale, egy szegény öreg affzony, ki a' bujdosó *Theseus* nak szállást adott. (Lásd: *Battiadés.*) XII. 15.

Helikon, Apollónak, 's a' Músáknak szentelt hegy, Boeótiában. I. B é v.

- Herkules, *fél-Isten, Jupiternek Alcmenától való fia; rendkívül való erejét 12. nevezetes tettei hirdetik, melyeket Eury st he us' kényszerítésére vitt végbe.* I. 146. 206.
- Hesperia, *vagy is Nyugoti föld; értetődik Olasz Ország.* I. 154.
- Hirkán, *vagy Hyrcania, Asiai tartomány a' Caspium tenger mellett.* V. 7.
- Homérus *legrégibb Görög Poéta; kinek származása' helyéről egymással h ét v á r o s vetekedett, amaz esmeretes vers szerént:*
- „Smyrna, Rhodus, Colophon, Salamis, Chius, Argus, Athéne.“ — *Leirta a' Trója' megvételeit Ili as; és Ulysses' történeteit O d y s s e a nevű költeményben.* I. B év.
- Horátius, *a' Római Lantos Poéták' feje. Nevezetes a' Verselés' mesterségéről P i s ó k k hoz irtt Levele is.* I. B év.
- Hunyor. *Erről a' Régiek azt tartották, hogy a' rossz nedveséget hajtya, 's a' tompa elmét tisztította.* II. B év.
- Hydaspis *a' Médusok' hajdani királya, kiről egy folyóvíz is neveztetett. Itt értetnek aiatta azon Napkeleti Népek, melyeket Pompéjus, a' M'ithridates ellen viselt hadban meggyőzött.* I. 239.

I.

- Iber, *az az Spanyol nemzet: mivel a' Pompéjus' fiai, atyok' eleste után, Spanyol Országban a' háborut megújították.* I. 112.
- Ida, *Phrygiai, vagy Troási hegy, mellyen nagy erdőség volt.* II. 4. V. 15.
- Indus, *az az Indiából való. India pedig kettő, egyik Napkeleti tartomány Ásiában a' Ganges körül, 's az elefántoknak hazája; másik Napnyugoti, vagy is az Ujjvilág — Amérika.* XII. 1.
- Jószág-nak fordítottam a' Corpust; *nóha a' Test is megállhatna: minthogy a' Rómaiak nem csak Jószágaiakat; de tulajdon Személyeket is áruba vetették.* I. 53.

Isteneket: tudni való, hogy itt *Pogány Istenekről* van szó — (lásd: *Félenkség*) XVI. 1.

Istenfi, t. i. *Julius Caesar*, ki utóbb közönségesen *Divus* névvel tiszteltetett. I. 290.

Iszter, vagy is a' *Duna*; melly *Doneschingennél* a' *Svéviai* kerületben eredvén: *Német, Magyar, és Europai Török Ország*on keresztül, a' fekete tengerbe ömöl. Itt a' vég-Iszteren, a' *Duna*' torkolatya körül lakó *Népek* értetnek. IX. 4.

Julius, t. i. *Caesar*: ki elébb magát sok hasznos intézetek által érdemesítvén; utóbb még is *Romában* a' *Tanácsban* 23. szurásokkal végeztetett-ki. I. 64. Esetét környülállásosan, 's egyfzersmind igen érzékenyen írja-le *Prof. SCHNELLER: Weltgeschichte, Gräß* 1808. II. Th. Seite 446 — 448.

Jupiter, a' *Pogányoknak* legfőbb Istene; a' felhőknek, 's *ményköveknek* ura. I. 125. 140. 156. 206. 241. II. B év.

K.

Kereftbe, az az: a' *Virtus*' ösvényétől félre, 's a' t. X. 2.

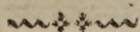
Kolláttul eloldott barom, az az: a' *Thessaliai*, vagy is *Görög Országi szilaj paripa*. II. 60.

Költő — mert hogy a' *Facundia* alatt itt az értetik, megteszik a' *Satyriconnak* ezen verset megelőző sorai-
bol: „Ego, inquit, (sc. *Eumolpus*) Poëta sum,
„et ut spero, non humillimi spiritus; sí modo co-
„ronis aliquid credendum est, quas etiam ad im-
„peritos deferre gratia solet. Quare ergo, inquis,
„tam male vestitus es? Propter hoc ipsum: A-
„mor ingenii neminem unquam divitem
„fecit.“ VII. 5.

L.

Labeo, nemzetségi név a' *Romaiaknál*, az *ajjaktól*; mint *Naso* az *orrtól*, *Fabius* a' *babtól*, 's a' t. Itt nagy *Törvénytudót*, 's *Philosophust* jelent. VI. 8.

Lacedaemon *Spártai város*: ennek lakosi szállották, 's *na-*

gyobbitották-meg *Tarentum* Olasz Országgi várost, melly ma *Tarantonak* hivattatik; és a' hova hajdan tanulás végett jártak a' Rómaiak. XVIII: 10.

LÁTSZIK NEM LÁTSZIK — vagy a': *Paret non Paret*; szinte mint a': *Liquet non Liquet* — szóllás' formája volt a' Római Itélő Biráknál, 's azt tette: hogy előttök az *Ugynek* miben - léte világos, vagy nem világos. VI. 7.

Laucoon, *Priamus* király' fia, és *Neptunus'* Papja. II. 13, 42.
Lentulus t. i. *Cornelius*, *Marcellusnak* Consul-társa: ki a' Tanácsot *Caesar* ellen a' harczra különös be-
széddel buzditotta. I. 289.

Liber, annyi mint *Lyaeus*, vagy *Bacchus*; *Jupiternek* és *Semelének* fia, 's a' bornak *Istene* a' *Pogányok*-nál. XII. 7.

Lucrinumi — t ó *Campániában*, honnét legszebb osigák kerültek. I. 34.

Luna, vagy is *Hold*; mellyet fogytán, az égről leszállani gondoltak. V. 8. XVI. 4.

Lybia' öble, *Afrikában* a' *Nilus'* torkolattyanál lévő tartomány. I. 63. — *Lybia'* hadai t. i. *Juba*, *Mauritániai* királynak; a' *Pompejus'* pártján lévő Római Nemeseikkel egyesített, 's *Afrikában* *Caesar* ellen fordított seregei. I. 114.

Lysippus, *Sicyoni* hires képfaragó. II. B é v.

M.

Maeoni forrás, az az *Homérus'* *Versei*: ki némelyek szerént kis *Asiának* *Maeonia*, vagy másképp' *Lydia* nevü tartományából való volt; noha bizonyosan nem tudhatni (lásd: *Homérus*). — Igy nevezi *Ovidius* is, *Amor. L. III. 9.*

„Adjice *Maeoniden*, a quo, ceu fonte perenni

„Vatum *Pieris* ora rigantur aquis.“ — XVIII. 12.

Magnus, t. i. *Pompejus*; ki a' *Pharsáliai* ütközet után, *Lybiában* a' *Nilus'* torkolattyanál esett — 's temet-

tetett-el. I. 63. 238. 244. 269.

Marcellus, *t. i. Claudius*, Római Consul, ki Caesárnak ellensége; 's az annak vissza-hívásáról költt Tanács-végzésnek legfőbb eszköze volt. I. 288.

Márs, a' hadak' Istene a' Pogányoknál I. 135. 159. Kit a' Nap, *Venus*sal együtt kapván, *Vulcánus*-nak elárult; 's ez őket vékony hálóval öszve kötözven, az Istenekkel kinevettette. XXIV. 2.

Márs' mezeje (*Campus, i. e. Martius*) hol a' Rómaiak Gyűléseket tartottak; Tisztviselőiket választották, 's az ügyes-bajos dolgokat folytatták. I. 39.

Mávors, annyi mint *Márs*. I. 261. — *Mavortius* pedig talán a' *Márstól* származott *Romulus*, Róma' fundálója: ki a' *dárdától (quiris)* *Quirinus*nak neveztetett; 's utóbb az Istenek közé számláltatott. I. 268.

Megaera, egy a' pokolbeli *Furiák* közül. I. 256.

Midas, *Párygiai* gazdag király; kinek *Apolló*, azon ostoba ítéletért: hogy az ő lantjának a' *Pán*' sípját elebe tette, szamárfüleket adott; 's ez a' történet miképp' híresedett-el? *Ovid. Met. XI. szépen le van írva. XX. 9.*

Mór, az az *Maurus*, vagy Szeretsen — *Mauritania*, *Áfrikai* tartományról; hol sok vadak, főképpen *Orozlánok* találtattak: innét nevezi azt, *Horat. Carm. Libr. I. 22.*

— „*Jubae tellus — leonum*

„*Arida nutrix*“ — *nak. — I. 14.*

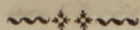
Myron, Görög Országai híres képfaragó, és öntő volt. II. Bév.

N.

Nagy, *t. i. Pompéjus*; ki *Deákul* is többnyire csak *Magnus*nak mondatik. I. 292.

Nagyok — ez *Impotentium*-mal van kitéve; értetvén alatta az olly *Uralkodók*, kik önnön indulataikon uralkodni nem tudnak. XVIII. 5.

Neptun, vagy *Neptunus*, *Jupiter*, 's *Plutó*' testvérje; a' vi-

zeknek Istene. II. 18. XVI: 11.

Nilus, egész Afrikában legnagyobb folyóvíz; Égyiptomot minden esztendőben elönti, 's termékennyé teszi. V. 4. — Nilus' zajgó hadai pedig jelentik a' *Ptolemaeus* Egyiptomi király' seregeit; mellyeket *Caesar* meggyőzött. I. 114.

Numidák, Afrikai népek. I. 11.

O.

Okosabbat t. i. *Eumolpust*, ki azon képekhez jobban látatik érteni. II. Bév.

Olymp, igen magas hegy *Thefsaliában*: innét az *Ég* helyett is vétetik; 's közönségesen az Istenek' lakóhelyét jelenti. I. 207.

P.

Pales, a' nyáj, és pásztorok' Istene: kinek *Innepein* szalma-tüzet rakván, tiszteletére azt ugrálták keresztül. XVI. 10.

Pallás, *Jupiternek* leánya, másképp' *Minerva*; a' bölcseségnek Isten-asszonya. I. 267. XVI. 11.

Palotás-hegy, *Romának* hét hegyei közül az egyik: melly legelőbb beépült; 's a' sok roppant épületekről neveztetett így. I. 211.

Parthenope, *Nápoly Városa*; melly egy *Síren*, vagy vesztő énekü *Leány-hal'* nevéről neveztetett így hajdan. I. 68.

Parthus, *Persióval* szomszéd tartomány, *Ásiában*. I. 63.

Persák, népek *Ásiában*; kiknél hogy ezen roffz szokás divatban volt, bizonyította *Diod. De Romában* is annyira elhatalmazott; hogy azt *Domitianus* megtiltani jónak látta. I. 20.

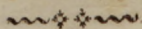
Phásisi hab' szárnyasin, a' *Fáczánok* értetődnek; mellyek *Colchis* — *Ásiai* tartományban, azon viz körül találtattak. I. 36.

Phidiás, híres képfaragó; ki leginkább elefánt-csontból dolgozott. II. Bév.

- Philippi, város Macedoniában; hol *Antonius* és *Octavius* által, *Brutus* és *Cassius* megverettek: de mind a' két részről igen sokan elesetek; minthogy mindenik tábornak a' jobb szárnya győzedelmeskedett. I. 111.
- Philosophia, vagy Bölcselkedés' tudománya. II. Bév.
- Phoebe, az az: a' hold (Lásd: *Phoebus*.) II. 54.
- Phoebus, t. i. a' Nap, Jupiternek fia. Ennek testvér huga *Diána*, vagy is a' Hold; innét *Phoebenek* is neveztetik. I. 181. 269. X. 5. XVI. 3.
- Phrygesek, vagy Trójai lakosok. II. 2.
- Piacz, t. i. a' Forum, vagy is hajdan a' Törvénykezés, és Tiszti Gyűlések' helye Romában. XVIII. 17.
- Pieri, az az tudományos, böles: minthogy *Pierus* a' Mú'sáknak szentelt hegy volt *Thefsaliában*; kitől azok származni is mondattak. XVIII. 22.
- Piraták' kőszála — hogy t. i. *Pompejus'* vitézsége olly romlására volt a' tengeri rablóknak; mint a' kőszikla a' hajóknak. I. 240.
- Plutó, poklók' királya, Jupiter és *Neptunus'* testvére; a' gazdagság' Istene — *Dis*, v. *Ditis* ugyan az. I. 76. 251. 255.
- Pontus t. i. a' fekete tenger; melly mellett feküdt *Media*, a' meggyőzöttetett *Mithridates'* birodalma. I. 241.
- Ponty, szabad fordítása az esmeretlen *Scarus* nak. (lásd: *Fogas*) I. 33.
- Porthmósi, annyi mint révész, és vezeték neve *Charon* nak; ki a' *Lethe*, vagy feledékenység' vizen által, a' megholtak' lelkeit, csónakon szokta az *Elysiumba* hordani. I. 117.
- Priamidások t. i. a' Trójaiak; kik *Laomedon'* fiáról, *Priamus* Trójai királyrol neveztettek így. II. 56.
- Próteus tengeri Isten, és a' *Neptunus'* főka-borjainak pásztora, 's jövendő-mondó volt; ki egyszersmind mindenféle formákra által tudott változni. V. 14.

R.

Rhenus, esmeretes folyó Német Országban; és a' hajdani

Galliát, Germaniától elválasztó határ. I. 160.

Róma, hét hegyen épült város Olaszországban a *Liberis* folyó mellett. I. 1. — Róma' hatalma; a' mint szól *Seneca*, de *Const. Cap. II*: „neque enim Ca-
„to post libertatem vixit; nec libertas post Cato-
„nem.“ I. 48. 58. — Római kar's a' t. az az: a'
Deák Éhesenszóllást, Görög izléssel tökéletesítse. XVIII. 15.

Romulus, az Albániai királyné *Rhea Sylvania* fia; *Rémus* nak egyhasi testvére, 's Romának fundálója. Ennek a' *Capitoliumi* hegyen volt szalmafedelű kunyhójára van itt a' ezékezés; mellyről *Vitruv. Libr. II.* így szól: „In Capitolio com-
„monefacere potest, et significare mores vetusta-
„tis Romuli Casa, in arce sacrorum, stramen-
„tis tecta &c.“ Emlitti azt *Virgilius is*, *Aen. Libr. VIII.*

„Romuleoque recens horrebat regia culmo.“ — X. 6.

S.

Szturnusi föld t. i. Olaszország. Ugyan is *Saturnus* a' *Pogányok* szerint legrégebb Isten, *Cretából* hol király vala, a' fia *Jupiter* által kiűzetvén; Olaszországba bujdosott; a' honnét, a' mint *Ovidius Fast. I.* írja:

— — „diu genti mansit *Saturnia* nomen:

„Dicta fuit *Latium* terra, latente Deo.“ — I. 156.

Szeresek, esmeretlen Ásiai népek; kiktől a' *Selyem-ruha* először *Bomába* került, melly itt *ujj-gyapju* nak azért mondatik. I. 11.

Servius, t. i. *Sulpicius*, nagy Törvénytudó *Cicero*' idejében. VI. 8.

Szicilia, sziget a' *Földközi* tengeren, Olaszország' végében; vagy az Olasz csizmának feje. I. 33.

Szinon, melly mestersegesen ámttya-el a' *Trójaiakat*? lásd az *Aen. II.* Könyvében. — II. 14.

Síren, testének felső része leány, alsó része pedig madár,

vagy hal a' mese szerént. Ezek a' Sirenek a' Sziciliai partoknál tartózkodtak; hol három kőszálak voltak: 's bájos enkeikkel a' hajósokat ezen veszedelmes helyekre csalogatták. XXII. 17. — Siren-hajlék, Neápoli's városa; melly egy ott eltemetett Siren' nevérol hajdan *Part h e n o p é* nak neveztetett, 's Oskoldárol híres volt. XVIII: 11.

Szokrátes, híres Athenéi bölcs; ki Isten-tagadással vádoltatván, méreggel ölettetett meg. Szokrátesi — t. i. forrás, teszi itt a' *Philosophia*' tudományát. XVIII: 13.

Styx, pokolbeli folyó' neve a' Pogányoknál, mellyre csak az Istenek esküdtek. I. 121.

Szulla vagy Sylla L. Corn. ki az első Triumvirátust formálta Cinnával', 's Márius sal. A' Dictátorságot sok vérontással magára vonván, azt igen keményen viselte: de utóbb önként letette; 's magánosságban élt Puteoli városában. I. 98.

Sürgeti, nagyon szoros fordítása az *Urgetnek*; azonban Magyarul is jól hangzik. A' kinek tetszik, olvashattya: *Rengeti*. XIV. 4.

Syrtis tesz zátonyt, főveny-torlást a' tengerben; különösen a' Földközi tengeren, *Syrtis maior* és *minor* nak neveztetett a' két zátony *Cyrenaica*, és *Byzacéne* mellett. XI. 7.

Szám-vitel igen helyesen mondatik forgandónak; mert valamint a' kereskedésben a' portékának ára: úgy a' haszontól függő barátság, minden nap' változhatik. VIII. 2.

Szerző Istene Romának *Márs* — 's azt akarja mondani: hogy valamint fegyver által lett, úgy fegyver által is pusztuljon-el. I. 108, 109.

Szinben, az az: Komédiát üz az egész világ; a' mint *Sarisber* is megjegyzi *Petronius*rol: „*elegantia*, „*utitur similitudine* (ugymond) *quia fere, quid*, „*quid in turba profanae multitudinis agitur, com*, „*moediae, quam rei gestae similis est.*“ VIII. 5.

Szolga, értetődnek a' Római gazdag *Libertinusok*,
vagy *szabadosok*. X. 5.

T.

- Tantalus *Phrygiai király*, *Niobének atya*; kit az Istenek
arra büntettek: hogy a' gyümölcsös fák, 's folyó-
vizek közt örökké éhezzen, és szomjuhozzon. IV. 2.
- Tenedos, sziget az *Archipelagusban* *Trója mellett*; *Tenes*
királyrol, ki ott tiszteltetett, így nevezve. II. 29.
- Thalia egyike a' *kilencz Músáknak*, az *Emlékezet'* *Leá-*
nyainak; a' *Komédia'* találója: „*Comica lascivo*
gaudet sermone Thalia.“ *Auson.* XXII. 17.
- Thessalia, *Görög Országi tartomány* az *Aegeumi tenger*
mellett. Itt a' *Phar'sáliai harcz* értetik; melly-
ben *Pompéjus* megverettetvén, *Égyiptomba* futott,
's ott a' *király fejét* vetette. I. 112. 294. — lásd:
Kolláttul 's a' t.
- Tirynti t. i. *Herkules*, ki *Tiryntis* nevű *Argolisi vá-*
rosban neveltetett-fel. I. 270.
- Tisiphone egy a' *Furiák*, vagy *kinzó 's vérengező affzony-*
Istenségek közül a' *Pogányoknál*. I. 97. 120.
- Titán a' *Napnak atya*; itt a' *Nap helyett* vétetik, 's a'
napfogyatkozás ábrázoltatik. I. 128.
- Tityus, kit *gonofzságáért* *Jupiter villámmal* megölvén, ar-
ra *kárhoztatott*: hogy annak *mindég növe máj-*
ját, egy *Sas*, vagy *Ölyv* a' *pokolban* vég nél-
kül *tépje*, *szaggassa*. XXI.
- Tok, szabad fordítása a' *Mullus*; de nem egészen esme-
retes *hálnak*. XI. 8.
- Tritónia, az az *Pallás* vagy *Minerva*; ki *Triton* nevű
Áfrikai folyórol neveztetett így, hol *születni mon-*
datott. *Tritónia'* vára pedig *Athéné'* városa *Atticá-*
ban; hova *tanulás végett* járt a' *Római Ifjuság*.
XVIII. 9.
- Trója *Phrygiai város*; mellyet *Helennának* *elragadtatá-*
sáért, a' *Görögök* tiz *esztendei ostromlás* után *le-*
rontottak. II. Bév. 27. 53. 65.

Tropea győzödelemjel, vagy oszlop — mellynek kifejezésére tulajdon szavunk nincs; a' Ném et is csak így nevezi. I. 172.

U.

Ulysses Ithacai fejedelem, Láertes'fia; felesége Penelope, fia Telemachus volt. Homérus az Odyssseában ennek történeteit írta-le. V. 13. IX. 6.

V.

Venus a' Szépség, és Szerelem' Isten-asszonya XXII. 6. — *Vulcánus* mint fogja-meg hálóval? lásd: Márs. XXIV. 2.

Virgilius Római Poéta; kinek *Aeneis* nevü költeménye legjelesebb. Vagynak ezen kívül *Páfsztori's Gazdasági* versei is; mellyeket jobbára versekben fordítva, már Magyarul is olvashatunk. I. Bé v.

Virtus, az az: a' Görög *erö*; vagy is magok a' vitéz Görögök. II. 9.

Z.

Zephyrek, az az *esti*, vagy nyugoti szellők. V. 6.

Zeus, ugyan az, a' mi *Jupiter* — 's azt akarja mondani: hogy a' pénzes láda olly mindenható erővel bír, minthá nem is arany; hanem maga *Jupiter* volna abba bezárva. VI. 10.

IGAZITTÁS.

<i>lap.</i>	<i>sor.</i>	<i>hiba.</i>	<i>olvasd:</i>
XIV	24	nostro	nostra
9	13	a' mint a'	a' mint
„	15	Virgiliusá	Virgiliusá
48	15	emlittenek	emlittetnek
91	10	ketés	kétes
95	16	álmát	almát

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

